

Maurits Hansen

Mordet på maskinbygger Roolfsen
Jutulskoppen

To norske krimnalfortællinger

Maurits Hansen

Mordet på maskinbygger Roolfsen

og

Jutulskoppen

To norske kriminalfortællinger

eBibliotek 1800

2024

Ophavsret og brugsbetingelser

Copyright and conditions of use

Mordet på maskinbygger Roolfsen

≡ Kriminalanekdote fra Kongsberg ≡

"*Vox populi, vox Dei!* – Folkets stemme er Guds stemme!" – det var et af overberghauptmandens yndlingsudtryk – vel at mærke, når udtrykket lod sig anvende til gunst for hans mening om en og anden person, et og andet foretagende.

Han var ellers bekendt for lidet at bekymre sig om *vox populi*. En aften, den nemlig, hvormed vi åbner scenen i nærværende beretning, udsagde han ordene med mere end almindeligt eftertryk, idet han rejste sig af sin bløde lænestol og svingende sin sølvindlagte bjergstav, skred op og ned ad det tavlede gulv. Assessor og oberberg-amtsskriver Johannes Barth, en mand af sindighed og kraft, blev siddende ved bordet med et hæfte akter foran sig og holdt hånden for panden.

"Men hvad siger I da, assessor!" udråbte overberghauptmanden heftigt og stillede sig foran bordet. "I må da vel have en mening".

"Jeg bekymrer mig, Gud forlade mig, hverken om *vox populi* eller *vox Dei*, hr. etatsråd, men om *vox Deæ nostræ scilicet Themidis*; og på sådanne indicia, som de her forhåndenværende, kan jeg Gud hjælpe mig ikke stemme for noget menneskes død. Om jeg endogså var moralsk overbevist om ugerningen, hvad jeg dog ingenlunde er – –"

"Har I ladet jer bestikke!" fnysede overberghauptmanden, som ikke kunne styre sit sind, idet han fo'r ind på manden med stokkens spids.

"Vend pilen om, hr. etatsråd," sagde assessoren koldt, idet han med hånden skød stokken til side, "stokken, ville jeg sige," lagde han til med et ironisk smil.

Oberberghauptmanden slugte pillen, og satte staven hen i en krog, men vedblev at gå op og ned.

"I er en ærlig mand og en lærd mand, jeg ved det nok, og har ikke forsømt at anbefale jer på højere steder, endskønt I fører et sprog –"

"Som den ene embedsmand kan og bør føre til den anden, hr. etatsråd; da jeg blev bestaltet oberberg-kasserer og revisor, samt, hvad her er hovedsagen, byfoged og politimester, blev jeg ingen privat mands tjener. For resten er jeg etatsråden, for hans gode mening om mig, højst forbunden. Men, for at komme til sagen, – høker Herman Haitlers sleskhed, bibelsprog og fordægtige velstand, hans kones uhyggelige, indesluttede væsen og sønnens brutalitet, hvilket jeg som beboer af stedet allerede meget vel kender til – alt dette er med eders tilladelse intet at bygge sådan graverende mistanke på."

"Hvem fanden har sagt, at I skal bygge på det? Slige iagttagelser skal alene skærpe vor opmærksomhed på indicierne."

"Meget vel; har også været tilfældet. Også har man, synes mig, tilstrækkeligt taget notits af pågældendes bekendte karakteristik. Men her spørges efter kendsgerninger. – Maskinbygger Roolfsen, en stærk, sund mand i sine bedste år, træder ind i to enlige, aldrende folks bolig og tager sit aftensbrød i deres for alle åbent stående skænkestue, han bliver siddende i god forståelse med værten, som det er oplyst, da de øvrige går bort. Næste dag savnes han og er siden, uagtet al efterspørgsel, ikke blevet fundet. Den nøjagtigste undersøgelse er foretaget i Haitlers hus; men hverken spor af vold eller noget Roolfsen tilhørende klædningsstykke befindes. Manden og hans hustru erklærer uden forvirring, at Roolfsen på slaget elleve forlod huset aldeles som sædvanligt og med tilføjende, at han

ville følge deres plejedatter hjem fra etatsrådens, hvor hun sad i slagtning. Nuvel, – kan da de to gamle stedes til regnskab for hans forsvinden? I sandhed, det var en vanskelig opgave for en vært, om han skulle følge alle sine gæster hjem."

"Denne deduktion passer meget bedre i en defensors end i dommerens mund, min gode assessor. Jeg er desværre ikke synderlig lovkyndig; men jeg vil dog tjene eder med at gentage af akten nogle særligt vigtige omstændigheder. Haitler har skaltet og valtet med de skillinger, hans broder efterlod sin umyndige datter, imod hvem hverken han eller hans kone har vist meget godt, men som de tværtimod har behandlet mere som et lægdslem, end som en velhavende myndling. Da hattemagersvenden Kjeld, deres liderlige og brutale søn, kom hjem fra sine vandringer og ville nedsætte sig her, fik piben en anden lyd. Knægten blev forlibt i den smukke frænde, og forældrene fandt, at det slemme formynderskab blev lettest og fordelagtigst opgjort, når han fik hende og dermed også hendes hus, som de nu i ti år har beboet. Da blev der på en gang hæget om Karine, da blev hun anbefalet til mit og flere huse for at lære folkeskik og komme ud af skænkestuen. Måneder går hen; pigen blomstrer frem, yndet og agtet af enhver; de forhen slemme plejeforældre bærer hende på hænderne, og håber bestandig, at hun vil lade sig sige, altså: at ægte det liderlige søskendebarn. Men hun kan ikke bekvemme sig til det, og det mangler ikke på, at alle, som vil hende vel, bestyrker hende i afsky for personen. Nu kommer vor vakre, dygtige Roolfsen med sin ransel på ryggen. Han blev snart kendt som en flink og brugbar karl og fik ansættelse på gode vilkår. Roolfsen frier *in optima forma* til pigen, og hun giver ham sit ord. De gamle

krymper sig, og hattemagersvenden truer med stok og sten. Herman Haitler er så uforskammet at søge hjælp hos overberghauptmanden for at få sin plan drevet igennem. Da kommer denne med et passende: *sic volo, sic jubea!* og erklærer forlovelsen imellem Roolfsen og Karine for ratificeret. Der hjalp da ingen modstand; svigersønnen måtte antages, og det skete med bittersøde miner. Et år gik hen. Han kom, som intet var i vejen, til Haitlers, og blev, da de aldrig bad ham ind til sig, siddende med de andre gæster i skænkestuen, hvor han dog af og til kunne tale med sin kæreste, som ikke længere havde det godt. Endelig tænker Roolfsen på at gifte sig, da hans stilling bliver bedre og bedre. Men han fordrer afståelsen af det Karine tilhørende hus og regnskab for arven, som – det hviler på den afdøde skifteforvalter – aldrig var affordret Haitler. Afvigte høst strammedes knuden, der forefaldt daglige skænderier imellem Roolfsen og familien Haitler. I drukkenskab havde Kjeld mere end en gang svoret ham døden. Også af den gamles mund faldt ofte udladelser, som siden blev mærkeligere. Endelig kom den aften, som I nys udlod eder om på en defensors vis, uden i ringeste måde at omtale den påfaldende venlighed hos mor Haitler, der bød Roolfsen på pølse, da de andre ville bryde op, – og uden at nævne, med hvilken trussel hattemagersvenden forlod huset med sit gevær."

Denne lange replik fremførte overberghauptmanden ingenlunde *par cœur*. Han havde sat sig og draget akterne hen til sig, af hvilke han tog sin udtogsmæssige fremstilling.

"Jeg formoder, det er til eders egen bestyrtelse, I holder denne rekapitulation," sagde assessoren spydigt; "eller tror I måske jeg ikke har læst akten? Den mistanke, der straks faldt på

Haitler og hans hustru, var i mine tanker så svagt begrundet, at den retslige undersøgelse hos dem med nød og næppe lod sig forsvare på ethvert andet sted, end i et autokrati som vort".

"Autokrati? Skal *jeg* være ment med denne sigtelse?"

"Skønt jeg kunne undgå at svare andet, end at Danmark er en suveræn eller autokrat undergivet – kongen er lovens ende, – vil jeg dog slå visiret op og spørge, i hvilken mund det nylig hørte: *sic volo, sic jubeo*, kan passe, uden i en despots?"

Overberghauptmanden blev snehvid i ansigtet og sprang op.

"Ha! Jeg kunne nok af dette uforskammede menneske forledes til at ønske, at jeg engang var autokrat! Eders grovhed er grænseløs, Barth; I stoler på, at vi er på tomandshånd."

"Svare kunne jeg omtrent med vor herres og frelsers ord: 'jeg har intet sagt i løndom; spørg dem, som har hørt mig –; dog lad mig ikke tage Guds ord bespotteligt. Sandt er det imidlertid, at jeg ikke siger andet inden for disse vægge end det, jeg kan forsvare for verden at sige. Men skal jeg endelig fortælle noget, som alene kan siges på tomandshånd, så hvisker jeg eder nu det ord til, at det ikke er retfærdsfølelse, som driver eder udi denne sag, men en lumpen begærlighed. I vil vinde jomfru Haitlers ære med dette patronskab. Amen!"

"Løgner! Æreskænder! Bagtaler! Bagvasker – –"

"Tal fransk, kære," sagde assessoren flegmatisk, idet døren åbnede sig, og en tjener trådte ind; "tal fransk, ellers kommer I til at byde for jeres mund."

Denne pudsige vending bragte etatsråden til at studse et øjeblik; og dette øjeblik var tilstrækkeligt til at gengive ham den monarkiske værdighed, som han usurperede i alle sine underordnedes nærværelse. At derfra må undtages assessor

Barth, har vi i det foregående set; men det kom naturligvis af, at assessoren, som han selv udtrykte sig, slet ikke forstod sig på overberghauptmands-værdigheden. For nu på nogen måde at redde denne i andres nærværelse, hvor assessoren var tilstede, spillede etatsråden beundrer af den lærdom og de talenter, hvorved Barth unægtelig var Kongsbergs koryfæ. Geniets rang havde jo konger og paver erkendt; hvorfor skulle da ikke overberghauptmanden erkende Johannes Barth som sin lige? Især da assessorens bedstefader for halvtreds år siden havde siddet på samme ophøjede sæde, om han end ikke var blevet benådet med den da så anselige etatsråds-karakter, men blot benævntes oberbergmester.

Det var ved assessorens: "Tal fransk!" vi blev stående. Tjeneren anmeldte bergmester Weickort og obereinfahrer Schwabe. "De kan vente i forværelset. Giv eder kun tid, min kære assessor; I ved, jeg hører så gerne på eders sindrige tale."

"Mig synes, afbrydelsen var helt belejlig, hr. etatsråd. Hvis I så tillader, så vil jeg ved udgangen avertere de ventende om – –"

"Gud bevares, lad mig følge eder til døren!"

Assessor Barth vandrede langsomt hen over torvet og ned igennem Bussedalen, der den gang kun var bebygget på den venstre side. Han standsede af og til, tog sit sølvknappede spanskrør under armen og hentede dåsen op af den store taskelomme. Det var tydeligt at se, at den gode mand havde noget højst vigtigt at tænke på. Han gik endelig op over bakken til Haugene og vendte sig imod et højtliggende gulmalet hus på to stokværk, over hvis spraglede der hang et værtshusskilt. Assessoren følte en vis ulyst til at træde indenfor; men rystende

på hovedet over sin egen tvivlrådighed, lagde han hånd på klinken og stod i høker Haitlers skænkestue.

"Herren velsigne dig, du retfærdigheds bolig! – Jeremias 31.," sagde Herman Haitler med pibende stemme, idet han strøg huen af det hvidlokkede hoved og med et høfligt smil rokkede den indtrædende i mode.

"Har I noget igen af juleøllet, Haitler? Jeg kunne have lyst til et glas."

"Samler råd! Esaias 16. Jeg skal straks være her tilbage; sid ned på stolen, som en rigtig dommer! Salmernes 9. Mor!" han stak hovedet gennem kammerdøren; "kom herud! Du vil med dine øjne se din lyst, Salmernes 91."

"Hvad står på?" lød en stemme, som fuldkommen havde en mandsstemmes dybde, men dog tilhørte Haitlers ægtemage, Kirsti Povelsdatter. En høj, foroverbøjet, gammel kvinde åbnede døren og trådte ud med en mørk mine. Hun stod allerede midt på gulvet uden at opdage Barth, da hendes spørgende blik var rettet imod manden. Men da assessoren henvendte sin hilsen til hende, blev hun med et som lynslagen og stod uden bevægelse med hånden for panden. "Skam dig, at du ikke takker, når man hilser dig! Syrach 41.," sagde Haitler. "Tag det ikke ilde op; hun ser og hører så ilde, højgunstige hr. assessor; tilmed er hun lidet forstandig. Klogskab, står der i Visdommens Bog, er det rette grå hår iblandt menneskene. Men nu lader jeg eder alene hos hende, som skrevet står, imedens jeg opfylder min skyldighed."

Med en gammel værtshusholders geskæftige færdighed slog fatter kælderlemmen op og smuttede ned igennem gulvet.

"Hvordan står det til her i huset, mor Haitler?" sagde byfogeden hurtigt og greb medlidende den alvorlige kvindes

hånd.

"I har lettere for at spørge end jeg for at svare, hr. Barth. Gid mine øjne var lukkede! Modgang har jeg kendt fra barnsben, og for de letfærdige glædens år, da jeg glemte min Gud, troede jeg i min dårlighed, at Herren havde tugtet mig med at tage min røst fra mig. Nej, nej! der var mig andre skåler tilskikkede. Men denne forsmædelige vinter!"

"Ak, Kirsti, Kirsti! Vidste du, hvor din sorg går mig til hjerte! Jeg ved jo, hvor uskyldig du er! Men endnu en gang – ved du Herman fri, så spar ikke din stedsøn. I bliver alle ulykkelige, og jeg kan ikke hjælpe jer. Her er jeg ikke som øvrighedsperson, men som din gamle ven og som retfærdighedens ven. Gid du ville også i det værste fald betro dig til mig."

"Havde jeg noget at betro eder, som det, I venter og frygter, så burde I ikke høre det; men så sandt, som jeg selv er fri for blodskyld, hr. Barth, så ved jeg intet at betro eder om de andre, uden det, jeg har udsagt i retten."

"Standhaftige kvinde! Din tavshed dømmer dem næsten, men måske er det bedre for mig, at du tier – –"

Pustende kom Haitler op af kælderen med et fyldt glas af en uhyre størrelse. Han snappede en tintallerken og satte det med det samme hen for sin gæst med et ærbødigt buk.

"Se ikke drikken an, at den er så rød! Ordsprogene 31. Juleøllet, hr. assessor, er sluppet op, men vin kvæger menneskets liv, når den nydes med måde, Jesu Sirak 31."

"Ej, ej, Haitler, jeg bestilte øl, og I trakterer med eders gamle rhinskvin. Ved Gud om jeg har så mange skillinger hos mig. Nu vel, så skriv mig på den sorte tavle."

"Gunst er bedre end guld og selv, Ordsprogene 22. Jeg har intet kridt at skrive med i dag. En gave i skødet stiller den heftige vrede, Ordsprogene 21."

"Er I gal, mand!" råbte assessoren opbragt og stødte til glasset, idet han rejste sig. Samtalen med overberghauptmanden faldt ham ind og gjorde ham endnu mere ømfindtlig.

"Herre vær mig nådig! thi jeg er så svag, Salomon 6. Jeg mente intet ondt i mit hjerte; derfor lad dig min munds tale behage, Salmerne 16."

"Hvor kan I dog lægge hans ord så ilde ud, hr. Barth?" sagde Kirsti beroligende, idet hun tog glasset i hånden.

"Nå, nå, så giv hid, mor Haitler; men han er en nar med sine ordsprog," sagde assessoren og nippede til vinen.

"Ja, ja, narrens tale trykker som en byrde på vejen, Jesu Sirak 21. Job taler med uforstandighed; men hvor der er forstandig øvrighed, der går det ordentligt til, Jesu Sirak 10."

"I gør både Sirak og David til sladderhanke og narre, så som I bruger dem, menneske. Men sig mig engang, hvor er eders søn, hattemageren? Jeg har sendt bud efter ham i dag; men han har ikke indfundet sig."

"Hvo der kommer til eder og ikke bringer den rette lære med, ham tager vi ikke i huset og hilser ham ikke; thi hvo ham hilser, gør sig delagtig i hans gerninger, Andet Johannes Brev. Til os kommer Kjeld ikke synderlig, højgunstige hr. assessor."

"Så! Det var ellers underlige ord, I der brugte om eders søn, Haitler, sær under de itzige omstændigheder."

"Judas synder er skrevne med jerngriffel, Jeremias 19. I ved jo selv, hr. Barth, at han er en uordentlig ungdom."

"Ja snak! Det har han længe været. Derfor lukker I ham vel ikke huset."

"Han er altid velkommen, når han kommer ædru hid, hr. Barth," sagde Kirsti; "men vort selskab er ikke muntert nok for ham. Dog tror jeg vist, han ser her indom i mørkningen. Da skal jeg skikke ham til eder."

"Da kunne jeg måske sikrest træffe ham her; for jeg er bange for, at han ingen lyst har til at gå til mig. Må jeg sætte mig inde i mors stue så længe?"

"Derfor glæder mit hjerte sig og min ære fryder sig, Salmerne 16. Dersom jeg haver fundet nåde for dine øjne, da gak ikke din tjener forbi, Første Mosebog 18."

Assessoren rystede med et fortrædent smil på hovedet og gik ind i sideværelset, som Kirsti åbnede ham. Den bibelsprængte vært rokkede bagefter med vinglasset.

Ingen skulle lettelig tro, at den blege, magre, mørke Kirsti Haitler, med det matte blik og den usikre holdning, i sin tid havde været en udmærket skønhed. At hun havde tabt sin stemme, erfarede læseren tilfældigvis. Men med skønheden og stemmens velklang havde hun ikke tabt den høje, ædle tænkemåde, der bar hende over det stormende livshav, med blikket vendt imod en bedre verden. Hun havde i sin første fremblomstren vundet den unge kontorbetjent Barths kærlighed og elskede ham igen. Forholdene hindrede ham i for det første at vedkende sig sin elskede, og hun fandt sig med tålmodighed deri og delte med ham den hemmelige kærligheds stjålne glæder. Men da han efter nogle års ophold i udlandet var kommet tilbage, og i en agtet stilling blev mødt fra alle kanter med udmærkelse, trak Kirsti Povelsdatter sig tilbage fra ham.

Den alvorlighed, hvormed han påstod, at deres forbindelse skulle erklæres for verden, manglede, – det følte hun vel, hin kærlighedens inderlige fylde, hvormed han som yngling havde tilsvoret hende, at hun var hans hjertets alt. Hun erkendte, at kun den retskafne mands pligtfølelse nu bestemte ham til at forbinde sig med en pige, der var langt under hans stand og dannelse. I nogen tid kæmpede hun en svær kamp med sig selv; men jo mere hun iagttog Barths forhold til den hende fremmede store verden, hvori han den gang med livsglæde deltog, desto mere blev hun overtydet om, at hun ikke kunne træde op ved hans side, uden at nøde ham til at forsage sine liges omgang. Hans svage modgrunde, hans forsikring, at hun altid ville agtes og vurderes af dem, hvis mening var ham vigtig, og at han kun lidt skøttede om den øvrige verdens dom – bestyrkede pigen i hendes beslutning. Havde han med mod og glæde forsikret hende, at han ville gøre hende gældende i den kreds, hvortil han hørte – at hendes ånd og hjerte snart ville hævde hende pladsen, at hun let måtte kunne tilegne sig kongsbergerindernes den gang temmelig tarvelige verdensdannelse: – da havde hun måske ikke med et sønderknust hjerte frasagt sig sine søde ungdomsdrømme og sine uomtvistelige rettigheder.

Men Barth kunne ikke tilhykle sig det mod, der manglede ham, og, da han dog vedblev at påstå, at deres forbindelse skulle fornyes, greb hun med kæk hånd i sin skæbnes tråd, og antog enkemanden Haitlers ægteskabsforslag. Assessoren var kaldt til København i en kommission og havde ladet sig berolige ved hendes løfte, om at tage en bestemmelse inden han kom tilbage. Da han atter betrådte bjergstaden fandt han Kirsti gift.

Dybt følte han den ædle kvindes offer, og han beviste det dermed, at han, så længe hun levede, ikke indgik nogen ægteskabelig forbindelse. Først i sit livs aften giftede han sig; dog – dette hører ikke til vor fortælling.

Var der misforhold imellem assessor Barths og Kirsti Povelsdatters kulturtrin, da fandt uden tvivl et langt større og væsentligere sted imellem hendes og Herman Haitlers karakter. Denne naragtige person, som anvendte sin enorme hukommelse på den tankeløse opsamlen af bibelsteder, var bekendt for sin egennyttige nærighed og et ukærligt sindelag imod sine medmennesker. Derhos var han lige så indbildsk af sin lærdom, som krybende imod sine overmænd. Nogen formue havde han skillinget sammen; men med abekærlighed satte han alt til på sønnen, den vidt omsværmende, ustadige Kjeld. Først, da det var for sent, tog han sig for at straffe og irettesætte dagdriveren. Imidlertid havde ingen ventet sig, at Haitler skulle begå nogen egentlig ugerning, hvortil han syntes hverken at være slem nok eller dristig nok. Men da først mistankens frø faldt, skød det hastigt i vejret. Gamle anekdoter fra Hermans barndom blev taget frem og på ny analyserede, og man begyndte at mumle om flere tilfælde, hvor hans kammerater pludselig var forulykkede i nærheden af ham, efter at en tvist var opkommet, eller en handel indgået. Her var så megen grund for Haitler og hans søn til at ønske Roolfsen af vejen. Den stakkels kone blev naturligvis så meget mindre undtaget fra delagtighed i gerningen, som hun altid havde været en torn i øjet på naboer og genboer; hvorfor? – hendes gamle tilbeder kaldte hende selv, som vi har hørt, uhyggelig og indesluttet; hendes begreber om, hvad hun skyldte sin mand,

bragte hende også til at synes enig med ham i mange ting, hvori hun langtfra ikke billigede hans handlemåde; endelig var hendes stilling, som stedmoder til den vilde Kjeld og som plejemoder til Karine, altid anledning for bagtalelse til at kalde hende nu ubillig, nu hadsk, nu egennyttig.

"Gud være mig nådig! thi menneskene ville skrække mig! Salmerne 56. Du, mor! kan du sige mig, hvad denne Leviathan, Job 3. og Esaias 27., vil her? Vi forventede fred, men der blev intet godt, og lægedom, men se, her er fordærvelse, Jeremias 14."

"Det er ilde fat, når nogen må frygte øvrigheden," sukkede Kirsti hen for sig.

"End du, Kirsti? Mon du er så sikker; Men, siger jeg dig, vig ikke derfra, hverken til højre eller venstre, Josva 1. Jeg ved nok, hvad jeg ved."

"Forfærdeligt! hvad ved du da? Mand! jeg tror du arbejder på at berøve mig forstanden. Ved du noget, og det ikke er om dig selv, så er det jo om din søn. Men hvornår har jeg spurgt jer? Derfor lad mig med fred."

"Og mon du ikke har sagt til min søn, som Abisai til David, Samuels Bog 26. kapitel?"

"Hvad sagde da Abisai?"

"Bi lidt, så vil jeg læse det for dig. Hør kun: 8. vers: Da sagde Abisai til David: Gud har i dag overgivet din fjende i din hånd. Så vil jeg nu stikke ham med spyddet og ned i jorden engang, at jeg ej behøver at gøre det anden gang."

"O, at en engel ville oplyse mig, om du taler af den tåbeligste og skammeligste indbildning eller af den sorteste ondskab!"

"Herren oplyse os alle, Kirsti. Men jeg forstår dig ikke, og du vil ikke forstå mig. Kun det ene ved jeg, at jeg med sorg går i graven til min søn, som skrevet står. Men jeg er som en døv og vil ikke høre, og som en stum og vil ikke oplade min mund, Salmerne 38."

I dette øjeblik fo'r døren op og tre-fire bjergmænd trådte ind og slængte deres bylter under en lang bænk, som de derefter tog i besiddelse.

"Herrens dag er nu mørkhed og ikke lys, Amos 5. Jeg skal derfor tænde eder lys og efter Mathæi Evangelium sætte det i min lysestage." Det var også blevet så mørkt, at lys højligen behøvedes. Imedens ægteparret delte sig imellem at opvarte de i løbet af få minutter opvarmede og snaksomme bjergfolk, og den fornemmere gæst i kammeret, åbnedes døren langsomt; hattemagersvenden kom ind og gik, uden at værdige de fire lystige gæster et blik, og nikkende kort til sine forældre, hen over stuen imod kammeret.

"Bi lidt, Kjeld; jeg har et ord at sige dig, førend du går ind; hør min søn og vær viis; Ordsprogene 23., kom ud i køkkenet, Ezekiel 46., kokkenes hus, hvor husets tjenere skal koge folkets slagtoffer."

"Jeg vil helst tale med eder begge," sagde det unge menneske meget alvorligt og lagde sin hat på disken.

"Vil du tale med en af os først?" sagde mor Haitler; "du ser, at her er folk i stuen." Hun berørte opfordrende hans arm og ville gå ud.

"Nej, nej!" råbte han højt; "jeg har længe nok forsøgt at tale med en ad gangen; nu må det engang komme til forklaring. Jeg har også et ord at tale med, må I tro. –" Inden denne opfordring

blev besvaret, sprang døren op fra kammeret, og assessor Barth stod vinkende på tærsklen, uset af de fire bjergarbejdere. Kjeld Haitler fo'r synligt sammen ved at se magistratspersonen; men han greb sig an, hviskede: "Siden!" til forældrene, og gik med usikre fjed ind i sideværelset.

Referenten af denne begivenhed henvendte sig, imens han studerede den gamle skrevne bog, hvori han har fundet den optegnet, til en duelig jurist med sine adskillige tvivl og spørgsmål. Det forekom os underligt med sagens lunkne og vaklende behandling, – at de pågældende befandt sig på fri fod, – at byfogeden kunne og ville blande sig privat i sagen som en slags politibetjent, og at han efter et ulovmæssigt forhør på tomandshånd kunne lade Kjeld arrestere, hvilket var tilfældet samme aften. Men vi fik ingen anden forklaring, end at jurisdiktionen i bjergstaden i forrige tider var et underligt miskmask, der mestendels rettede sig efter den alvældige overberghauptmands forgodtbefindende, – at en vis uskyldig patriarkalsk fortrolighed dannede den underligste kontrast til det mest absolutte despoti, og at endelig muligheden til for et enkelt tidsrum at danne sig et bestemt begreb om retsplejen, var så betinget, at der hørte mere tid end vi har til overs, for igennem sølvværkets arkiv at arbejde sig frem imod dette i grunden lidet lønnende mål. Det bliver os derfor intet andet til overs, end med troskab at referere det læste; og vi må for resten anvise den dermed utilfredse læser vore kilder og arkivet, hvortil værkets humane direktion sikkert tillader ham den adgang, der har været os tilbudt.

Ægteparret befandt sig i en ubehagelig spænding, og Haitler måtte gribe sig an for at tilse sine stedse tilstrømmende gæster,

der blev mere og mere oprømte. Assessoren havde leveret en billet ud i stuen med forlangende, at den straks måtte besørges. Haitlers tjenestepige løb afsted med den, og kort derpå indfandt vagtmesteren sig med to politibetjente.

"I bjerge! falder over mig! Hug mig o jord i dine indvolde! Hvad ville I mig, forfærdelsens sønner, og udsendinger fra mørket? Herren kender de frommes dage."

"Halt Maul, Herman, med al den snak og galskab, og før os ind til assessor Barth, der har forlangt os," sagde vagtmesteren i en rå tone.

"Her bliver vel ikke længe værtshus," mente en af dem på bænken, idet han nysgerrigt nærmede sig vagten. Da trådte Barth ud og pegede roligt på Kjeld, der, uden at mæle et ord, fremrakte sine hænder til vagtmesteren. Da han var lænket, trykkede assessoren hatten dybt ned over ansigtet og ilede hurtigt afsted uden at kaste et blik på den forfærdede Haitler og hans ulykkelige hustru.

Næppe var den høje øvrighedsperson ude af døren, før vagtmester Skradder rejste sin robuste krop i vejret og bød med et vældigt brøl de uvedkommende personer at betale sin fortæring og pakke sig. Derefter henvendte han sig med en nedladende tale til den gamle mand, der stod uden fatning.

"Sey betrost Alter! hol mir den Deuvel! Pots Saperment! Wir sollen alle vor ein Domstul stædiges. Aber gib uns nu Etwas zu trinken für zu opmannen unser Muth. Vær trøstig, madam, og lad verden gå sin skæve gang; sid I ned på bænken, Kjeld, eller gå til disken. Jeg har nu opfyldt min svære pligt og kan lukke øjnene til, mens I kysser eders forældre og drikker en snaps. Politibetjente! Tag plads og lad det unge menneske have frihed

til at tage afsted med sine. Die Menschlichkeit ist mein Wahlspruk."

"Hast du etwas gehørt, so laß es mit dir sterben! Sirak im Neunzehnten," sagde Haitler sagte, idet vagtmesterens kaudervælsk ved en slags sympati bragte ham til at tale tysk, mens han med skælvende hånd fyldte en del glas.

"I har blandet kortene, mor; I har spillet ud, far; jeg sætter beten; men stol på, at jeg skal sætte den alene. Den lur, jeg ville have haft i aften, den tog Barth fra mig. Nuvel, det der er sket, er sket for min skyld, så ilde det også er. Én ting vil jeg sige jer: sov roligt for min tunge; den kan rives ud, men den skal ikke sladre."

"Du er en god søn og gør nu meget godt igen!" sagde Kirsti og klappede Kjeld på hovedet; "men det må du dog tage med herfra, min gut, at jeg sværger dig til, jeg er så lykkelig ikke at forstå dig."

"Ikke?!" svarede Kjeld med en uhyre indignation.

"Ja," lagde den gamle Herman til, "jeg endnu mindre. Som skrevet står: I lagde råd op i eders paulun; jeg stod udenfor, og tog ikke vare derpå."

"Det er hårdt!" udbrød Kjeld med harmfulde tårer. "Dog, I frygter for min menneskelige svaghed. Lad så være. Går jeg uden tak til retterstedet, I takker mig dog i eders hjerter." Og derpå lænede han sig med barnlig ømhed op til forældrene og så i dette øjeblik med sine lænkebundne arme ud som en hellig sandhedens martyr.

Nogle dage senere sad overberghauptmanden i sit private kontor, der var indenfor den store sal, hvori han modtog besøg

og meldinger, og hvori vi ved begyndelsen af denne beretning fremstillede ham i hin heftige samtale med oberberg-amtsskriver Barth. Her i det lille, dunkle kabinet måtte ingen forstyrre ham. Selv det vigtigste budskab måtte vente på hans udtrædelse af privatkontoret. Kun få af hans omgivelser nød ved enkelte lejligheder det fortrin, at træde derind med ham for at diskutere en eller anden vigtig genstand; dog fortalte rygter, at flere af bjergmændenes koner og døtre vidste, hvorledes værelset så ud.

I sit private kontor sad altså overberghauptmanden og brækkede kaffebrødet op i sin morgenkaffe. Få skridt borte stod ved den luevarme kakkelovn en liden, spinkel, bevægelig, altid bukkende figur, nemlig geschworner Diegels. Han var netop en af de få, der nød den omtalte udmærkelse.

"O, Diegels, det er dog et fandens menneske, den Barth. I skulle have hørt ham for nogle dage siden her inde hos mig, hvor han fo'r frem som defensor for denne øglerede. Jeg måtte alvorligt erindre ham, hvem jeg var, og hvem han var, således tog han til genmæle."

"Forskrækkeligt, velbårne hr. etatsråd! – Ja jeg kunne straks begribe, at det var velbårne hr. etatsråd, som fik øjnene op på ham. Nu ser man dog, han giver efter for højere indsigter og tager sagen fat med behørig alvor. For det forstår sig, denne øglerede må oprykkes med roden – –"

"Å, hold din mund, og væv ikke sådan! Hvad er det for en forbandet snak! Mener han, jeg har rådet til en sådan dårskab?"

"Bevares vel, velbårne hr. etatsråd!" stammede geschworneren forskrækket. "Det kunne aldrig falde mig ind –"

"Nå, hvad faldt jer da ind? – Kan I ikke begribe, at Kjeld er ganske udenfor den hele røre, og at det er de gamle, som assessoren vil have skylden fralagt. *Quæramus, ubi est maleficium*, står der i talen *pro Roscio Amerino*. Hvorledes Barth har båret sig ad med den forfaldne Kjeld, at han har fået staklen til at væve noget hen i vejr og vind, der ser ud som en selvangivelse, det skønner jeg ikke. Men det jammerlige resultat af forhøret i går viser noksom, at han, lad ham længe nok være medvider, dog ikke er hovedmand, og at man, ved at holde sig til hans forklaringer om, hvad han drømte og troede og så og gjorde i sin beskænkede tilstand, bare lokkes væk fra det rette punkt."

"Ja, det er det, jeg synes, velbårne hr. etatsråd, at assessor Barth altid går udenfor punkten; jeg har aldrig syntes om hans fremgangsmåde ved sådanne lejligheder."

"Herregud, hvem spørger efter, hvad I synes om! – Sig mig en gang, for at I kan synes at mene noget, hvem tror I, det er, der har slået maskinmesteren ihjel?"

"Ak du levende Guds søn, velbårne hr. etatsråd! hvor kan jeg have nogen mening om det! Jeg mener, hvem I selv finder for godt, ja det vil da sige – at, ville jeg sige velbårne hr. etatsråd, – ved det bedst."

"Hvad Fanden er det igen for pølsesnak, geschworner! Vil I dutte mig på at være vidende om misgerningen?"

"Å Gud bevares, Gud bevares, men jeg mente bare, at –"

"Vel, vel, min gode Diegels, I behøver ikke at mene; det skal være mig nok, at I hører."

"Ak, velbårne hr. etatsråd! Gerne og nøjagtigen," svarede geschworneren lettet og bøjede sig forover med en mine, som om han ville høre græsset gro.

"Det eventyr, Kjeld kommer med, at han beruset og uden samling mødte Roolfsen om aftenen ved stranden, osv., det har han opspundet for at befri sine forældre for mistanke, da han derimod er vis på, at han til sidst ikke kan dømmes efter denne sniksnak. Men Kjeld Haitler tager fejl."

"Ja, upåtvivlelig, hr. etatsråd; han må jo endelig dømmes efter sin sniksnak."

"Nu igen! – Kan I da ikke gemme på eders dumhed og høre mig ud! Kjeld tager fejl, siger jeg. Hans vrøvl bringer ham i ulykke; men først hans forældre; for han har ikke, efter hvad jeg kan skønne, gjort andet, end praktiseret liget bort. Ser I, geschworner! Jeg har et menneskeligt hjerte –"

"Nej, velbårne hr. etatsråd, tillad mig i devotion at modsige: I haver intet menneskeligt –"

"Hvad? hvad?"

"Men et gudeligt, et guddommeligt hjerte."

"Servitør, servitør! jeg lader mig nøje med det menneskelige. Rent ud sagt, jeg har hjertelig ondt af det forvildede unge menneske, og jeg ville give disse ti dukater til (de ligger i vinduet), at én gav ham det råd at smøre haser. Jeg har såmænd endog tænkt mig i hans sted, hvorledes han kunne bruge et pas, som – (ja det ligger også i vinduet). Tror I ikke, den stakkels djævel kunne reddes på den måde, da han visselig er uskyldig? Da fik retten sin ordentlige gang, og man kom lige til sagen mod de skyldige."

Hvorledes dette "lige til" skulle befordres, forstod geschworneren lige så lidt som vi forstår det; men uden vanskelighed begreb den tro tjener, at overberghauptmanden betroede ham det hemmelige hverv at skaffe Kjeld ud af

arresten og over alle grænser. Diegels var, med al sin enfoldige følgagtighed en snu person i alle intriger af den lavere slags, og stak ganske roligt, og uden at sige et ord, dukaterne og passet til sig, mens etatsråden vendte sig bort og ivrigt søgte iblandt sine papirer. Næppe var den stiltiende akkord indgået, førend geschworneren med hatten i hånd i al ydmyghed forespurgte sig "om der ellers var noget" – hvorpå overberghauptmanden afskedigede ham med et nådigt nik.

Da Diegels var kommet udenfor, vejede han guldet i hånden og betragtede betænkelig det falske pas. Derpå skyndte han sig hjem til sin tarvelige bolig, for i rolighed at udgrunde, – ikke, hvad der kunne bestemme hans høje overhoved til en så besynderlig beslutning – nej langt fra! Diegels bekymrede sig aldrig om sammes motiver – men hvorledes han skulle udføre en forretning, der aldeles måtte fremmes på hans eget ansvar.

I dagligstuen sad hans kære halvdel i en ikke alt for indtagende morgendragt, beskæftiget med at reparere – et gammelt slagbord. Denne besynderlige syssel udførte hun ved hjælp af et par store spiger, som hun med kraftige slag drev ind i egeplankerne. Madame Diegels syntes i al sin tid at have haft hammer og vridbor i hånden, så behændig og djærvt bar hun sig ad. Naturen havde også udstyret hende med dygtige kræfter og med en drabelig vækst. Skøn var hun sandelig ikke, og ikke heller meget elskværdig; men en fin til intriger oplagt sans udmærkede hende og gjorde hende værdig en mere glimrende lod, end den at spille kabaler i en kreds af Kongsbergs halvfornemme verden. Hun var afskyet og frygtet. Imidlertid levede hun ret vel med sin mand, som hun i deres unge dage havde frelst fra en slem forfølgelse i en tysk bjergstad, og som

hun siden heltemæssigt havde fulgt til det høje Norden. Godmodigt lod hun ham for det meste brovte af sine meriter, og kun når manglen var alt for slem i huset, måtte han høre hendes: "*Viel Geschrei und wenig Wolle.*"

Geschworneren satte sig tankefuld ned i en gammel lænestol, og brød sig ikke om konens støjende beskæftigelse, hvilken hun vedblev, indtil bordet hang sammen, da hun med et vidt favntag bar det hen på dets plads, satte sig op på bordpladen, som for at prøve det, og så en stund på den spekulative gemal.

"Hvad er dig, Frants?" spurgte madame Diegels endelig med sin noget jødisk-tyske accent; "er dig ikke vel? Du ser mig gans trübe ut."

"Det er intet," svarede husherren, og satte en mine op, der skulle efterligne overberghauptmandens, "vi – jeg og etatsråden – har så mange fortrædeligheder, at en nok kan blive kruset i hovedet. Og alting lægger den gode herre på mine skuldre. Men jeg har også sagt ham det. Jeg har sagt ham, at vil han, jeg skal tænke og arbejde for ham, så skal han også skønne på det."

"Du er altid været en storsprækker, Frants; lad dog af at gøre stor. Forstod du noget tilgrunds, så var du nu ingen prakker ikke. Vat har du af al din fuchssvanseri? Fik du vel engang den forskud, jeg bad dig om at søge, dermed vi skatterne betale kunne? Jeg vil sige dig, denne eftermiddag lader jeg min bedste dyne op på auktionen sætte ved Wolert, om at vi fra den evige rykken kan fri blive. Du skaffer jo intet."

"Hvad er det for optøjer!" råbte geschworneren vred; "vil du sælge os dynen af sengen! Lad det være, siger jeg dig, og snak ikke om forskud; for det indlader jeg mig ikke på at forlange. Det nedsætter en mands renommé. Hvor meget behøver du?"

"Har etatsråden trakterede dig med frühstük i dag, eller har du ladet dig regalire hos Haitlers? Nu doch, så skaf mig herved en ti til tolv daler, og jeg skal berømme din dygtighed."

"Se da til at få disse fem dukater vekslede hos oberberg-kassereren. En anden gang kan du få mere," sagde geschworneren med manieret nonchalance og leverede sin kone det halve af de endnu langt fra fortjente penge.

"Ischrail! Jesus! vil jeg sige! Gold, gold! så gul, så gul, og ikke beschnitten! Schön, schön! Vie die Sonne schön! Bist jo ein wahres Diegelchen! Bist ein zauberer! Ach du böser vogel! Hast mehrere; hör ichs doch klirren! Nur heraus damit! Süsses, goldnes männlein!"

"Stille! i djævels skind og ben! Jeg tror du er besat! Her, det siger jeg dig, kone, at det er sidste som første gang, jeg viser dig en dukat, hvis du ikke kan se guld, uden at Moses og Aron farer i dig. Du skal gå hen til kassereren og sige ham, at det er dine sparepenge, hører du? at jeg slet ikke må vide af, at du sælger dem, hører du? Ellers – –"

"Ah, ja wohl! Bliv ikke böse, lille Diegel! Skal gøre alt, som du vil det. Vær ubesorget. Men sig mig nu oprigtig, hvormed har du så megen penge fortjent?"

"Ved mine *bona officia*, og dermed basta! – men hør et ord, lille Rachel!"

"Herre! jeg hører."

"Vil du gøre mig til wohlgefall, så lad mig få en ret fisk eller kød og et glas punsch i aften. Jeg har i sinde at gøre mig til gode på mit svære arbejde, og vil have et par gode venner hos mig. Der har du endnu en dukat til udgifterne."

"Ej, du spasmakker! Har du derom nødig mange ord at forvende? Skal have fjeldørret mit gulerøtter og persillesmør dazu, og en fad medisterpølse til. Er du nu fornøjet med litten Rachel din?"

"Fortræffeligt! Jeg vil da bede Wolert og geschworner Aslaksen og – lad mig se – å ja, hvorfor ikke? – vagtmester Skradder."

"Skradder! ej pfui? Vat skal den storsprækker med honorable embedsmænner?"

"Ja – jeg skal sige dig, – det er fordi, – du ved jeg var hos ham i høst, og desuden – kort sagt, jeg tager ham med!"

"Efter dit behag, Frantsen min, gans efter dit behag. Alt skal parat stå til du kommer hjem i aften."

"Vel, vel! Er min niste indpakket?"

"Ligger schon på rykken Per Midnachts, han står i køkkenet derute og bier, om der er noget mere."

"Vist ikke, lad ham traske afsted forud; eller bi, nu er jeg færdig. Kittelen har jeg hængende i Zechenhaus; kom med min stav og hat! Se så, auf wiedersehen, mutter!"

"Glückauf! min aberliebstes Diegelchen."

"Sonderbar, sonderbar, sonder, sond!" Madame Diegels kunne midt i sin henrykkelse over de små, søde, gule skabninger ikke finde fred i sit sind for den urolige nisse, nysgerrigheden. At ingen anden end overberghauptmanden, til hvem han havde været kaldet samme morgen, kunne have givet ham dukatrullen, var hende fuldkommen vist, og lå også i hans pralende ord, – som hun i og for sig just ikke lagde stor vægt på. Men hvad vigtigt havde da den stakkels Diegels udrettet? – Også undrede hun sig over hans usædvanlige lyst til selskab og

frem for alt over, at vagtmesteren skulle være iblandt gæsterne. Når der var nogen udsigt til at forfølge et spor efter en nok så ubetydelig hemmelighed, plejede madame Rachel ikke at opgive det; men her tabte det sig med geschwornerens egne fodspor. Dog – vent! Han stak et papir ind i skuffen til venstre i arkivskabet. Nøglen stod rigtig nok ikke i; men mutters dragkistenøgle lukkede op. Et pas? For hvem? For stiger Ole Hasle? – Den er ja død og begraven i går, blev syg for otte dage, eben som han skulle rejse til Harzen, og hvad vil Diegels med den pas? Dog ikke rømme fra mig? Hat kein gefahr, kein gefahr. Passet har han hos etatsråden genommen, men warum? In hvad absigt, genommen oder bekommen? Og dukaterne med den samme gang? Og geheimnissen, at jeg må leugne for kassiren, dem er fine dukater? Og denne selskabelighed, og denne vagtmester? Geduld, geduld, Rachel! Wenn die rotte kommt, sowirds sich wohl erspähen lassen.

"Denne gang havde han måske ret, desværre!" sagde assessor Barth ved sig selv; "og hvor urene de brilleglas end må være, han har set med, så har han dog nok set rigtigt. Jeg havde dog ikke troet det om Kjeld; men det forstår sig, fyldegalskaben! – Og mon ikke den gamle endda har støbt haglene? Hans sleskhed kan jeg tiltro alt; og af Kirstis tilbageholdenhed må jeg jo også frygte alt. – Kom ind!"

"Ærbødige tjener, min kære hr. assessor!"

"velkommen til bjergstaden, hr. Schmelck! Hvad fører eder fra det landlige Arkadien?"

"Å mange små-ærinder bliver til sidst til et stort, hr. assessor. Men det, som gør, at jeg nu ulejliger eder med mit besøg, er

rigtig ønsket om at bringe en bestemt og sandfærdig efterretning hjem til mine bygdefolk om sagen vedrørende den forsvundne maskinmester."

"Så gerne, som jeg ville opfylde eders ønske, kan jeg dog næppe fortælle andet, end det I har hørt af enhver mund på Kongsberg. Men lad mig se! Endnu er der en time til middag, og Eders Velærværdighed nægter mig vel ikke den fornøjelse at fremsætte lidt frokost på ungkarlevis."

Præstemanden antog forslaget, og da den kloge assessor af gode grunde hellere ville høre alles, selv fjerntboendes gisninger, end fortælle, hvad der for tiden alene vedkom rettens bestaltede, fik han den snaksomme gudsmand på gled. Uden at gengive hr. Schmelcks ord, refererer vi den mest gængse fremstilling af ugerningens formentlige udførelse.

Roolfsen var kommet ind til Haitlers hen imod aften og ville straks gå, da han hørte, at Karine endnu var hos overberghauptmandens i slagtning; da han hørte, at hun ventedes hjem om aftenen, sagde han, at han måske ville følge hende hjem.

Kirsti havde, som de tilstedeværende tydeligt så, givet sin mand et vink og hvisket sammen med ham i en krog af stuen, derpå bad Haitler ham bie og tage et stykke mellemmad og en dram, hvilket straks efter tilligemed øl blev fremsat på disken i skænkestuen og fortæret af Herman og Roolfsen. Den sidste syntes fortræden og mørk i hu, imedens begge ægtefolk imod al sædvane var ret forekommende imod ham; da Kirsti til sidst foreslog ham at slå sig ned hos dem og spise pølse til aften.

"Så kunne vi kanske enes både om det ene og det andet," lagde Haitler til. "Kom her ind i kammeret, Roolfsen; kanske

mor spenderer lidt varmt på os."

Nødig, som det lod, fandt Roolfsen sig i at blive, og han snakkede mere med de fremmede i skænkestuen, end med husets folk. Kirsti var ved at dække bordet i kammeret, da Kjeld kom farende ind med en liden perial. Skiftevis havde moder og fader ham henne i krogen og hviskede til ham, hvorpå han roligt gik ind til Roolfsen, som stod i døren, og bød ham hånden. Herman lukkede gitterdøren over disken, og bad sine gæster ringe på bordklokken, når de ville noget, da han og hans kone havde lyst til at spise med Roolfsen og deres søn. Tilfældige omstændigheder foranledigede flere af de i skænkestuen forsamlede folk til at traktere en omgang, som det hedder, og således blev de siddende til henved elleve. Det gik af og til endnu mere højrøstet til i det lille kammer end i den store skænkestue; især lod Kjeld sin stemme høre. På en gang kom han ud, betydelig beskænket, og sagde i døren nogle truende ord til Roolfsen.

Faderen gik tyssende og vinkende efter. Nu tog Kjeld et gevær, som hang under loftsbjælken, og satte sin hat på.

"Du fordærver alt sammen," hviskede Herman. "Jeg og mor gør ham med nogle dråber i et glas ganske tam. Siden kan du komme til os, når de er borte."

"Ja," mente Kjeld, "jeg behøver ingen krogvej; jeg gør kort proces, når det så skal være. God nat, far, god nat!"

"Kan du da ikke få ham til at bie!" råbte den hæse Kirsti fra kammerdøren. "Så skynd dig ind til Roolfsen, ellers render han os af hænderne. Gå ind, gå ind!"

Haitler nikkede forskrækket og skyndte sig ind i kammeret, imens konen åbnede udgangsdøren og blev stående i forstuen

samtalende med Kjeld.

"Ja, ja! Gør I det, som I vil; trænges det til, så er jeg ikke langt borte, ved I," sagde han så højt, at en, der just åbnede døren, hørte det. Derimod kunne man ikke høre, hvad moderen sagde. Da hun var kommet ind, erindrede hun gæsterne om, at det var sengetid, og fik dem alle afsted.

Om denne første akt af stykket erklærede assessor Barth, at replikkerne just ikke syntes synderlig ægte; men at han for resten fandt scenen rigtigt beskrevet. Derefter betrådtes gisningernes territorium, hvorpå dog af og til faldt et svagt lys fra den faktiske verden. Kun ved dette vil vi her dvæle.

Et dæmpet skrig var blevet hørt på en brat, opfyldt løkke bag om huset; dernæst hørtes hundeglam, slag, som af en tung kølle, og et skud; – hvorefter alt var stille. Næ-månens sparsomme skimmer viftede over den våde novembermark.

"Således omtrent har også vidnerne erklæret, hr. Schmelck; og den almindelige formodning, men som jeg ikke kunne dele, var den, at mordet skulle være begået af Haitler, efter at konen havde givet Roolfsen en bedøvende drik, hvorpå den indkaldte Kjeld skulle have bragt liget bort, og, anfaldet af Roolfsens hund, have skudt den. At hunden er skudt, derfor har vi syn for sagen. Men den øvrige historie måtte man efter alle undersøgelser antage for en fiktion af naboernes fantasi, – indtil forleden dag, da Kjeld uventet fremstod med en forvirret bekendelse. Han fortæller, at han i en oprørt stemning og meget beruset havde gjort en vandring over markerne ved Skytterbanen, hvor der de foregående dage havde vist sig rævespor. Han ville igen gå ind til sine forældre og hænge geværet op. Da blev han Roolfsen var, som langsomt kom

gående med sin hund. Roolfsen pudsede hunden på ham; den fo'r ham i benene, og han nedlagde den på stedet. Forbitret kom Roolfsen farende ind på ham med en knortekæp. De brødes om kæppen; Kjeld fik den fat og slog om sig, hvorved metalskoen tørnede imod Roolfsens tinding, og han blev liggende død på stedet. Forældrene vidste intet om det, påstår han, og var i begreb med at lægge sig, da han forstyrret trådte ind. Han satte geværet fra sig og ilede uden forklaring afsted. Sanseløs greb han liget og trak det afsted over sandbankerne til Laugen-elven. Nu slængte han det i vandfaldet og blev selv liggende i nogen tid uden bevidsthed. Om morgenen lå han i sin seng (han bebor en hytte tæt ved elven), og det hele forekom ham at have været en drøm. Således forekom den ham endnu i lang tid, og han havde derfor nægtet frimodigt alt i forhørene, fordi han ikke troede at skylde retten oplysning om sine drømme. Men, som sagt, forleden dag blev alt tydeligt."

"Så har man det jo, hr. assessor! Egen bekendelse, ikke sandt, den står til troende?"

"Ikke i alle tilfælde. Her er så mange usandsynligheder, som jeg ikke nu vil trætte eder med; og menneskets tilstand er så langt fra et sundt tænkende menneskes, at jeg har al grund til at antage, at han har drømt og drømmer endnu."

"Man har, hedder det, fundet spor til vold i Haitlers bagværelse."

"Det er snak, og ikke mindre at Roolfsens hat skulle være fisket op af elven nedenfor Gomsrud."

"Men, hr. assessor? Hvorledes er det med Roolfsens ulykkelige kæreste?"

"Den stakkel! Med hende ser det ilde ud. Hun var syg samme aften, da Roolfsen forsvandt, og etatsrådinden beholdt hende hos sig i flere dage. Siden er hun ført ud til et par husmandsfolk på en af deres ejendomme, og må holdes under bevogtning, da hun undertiden er aldeles fra sig selv."

"Det skal have været en fortræffelig pige."

"Å ja såmænd; en smuk, livlig og flink pige; men for resten var der et og andet at sige på hendes sædelighed. Jeg tror, rygtet om Kirstis strenghed imod hende er såre ufortjent. Denne strenghed var en retskaffen moders imod et ofte fejlende barn."

"Kjeld Haitler sidder jo arresteret?"

"Naturligvis. Og jeg kan ikke tro andet, end at det uhyggelige slør med det første bliver løftet."

Klokken ringede tolv, den tids spisetime for høje og lave, og præsten, der var budt til middag hos etatsråden, tømte sit andet glas morgenvin og anbefalede sig. Da han var gået, tog atter assessoren sagens papirer for sig og rystede på hovedet: "At Kjeld vrøvler om drømt og oplevet, og skjuler en anden forklaring, er nu kun alt for vist. Den arme, uskyldigt indviklede Kirsti! Jeg må tro, at Herman er morderen, måske i forståelse med sønnen, der i hvert fald har bragt liget bort. For Kirsti kunne udåden ikke skjules; hun blev altså den tvungne medvider. Det er umuligt andet, end at Kjeld fanges i sin modsigelse."

Det gik lystigt til hos geschworner Diegels. Længe efter de to andre gæsters ankomst indfandt vagtmesteren sig. Han var i et særdeles fortrædeligt humør, og måtte have adskillige glas hed punch til livs, førend han fik tungen på gled.

"Pots Saperment! Nu er det fornøjeligt at være vagtmester! Hr. Etatsråden vil i nåde være obervagtmeister og tage sig af alting. Hol mir den Deuvel, kan jeg holde det ud? Det er et indbegreb i mit svære kald og med det samme i min ære."

"Nå da, vagtmester! Vil han lette dig din byrde? Det må jo være dig bekvemt og ærefuldt!" sagde auktionsforvalter Wolert spøgende.

"Men lad os høre, hvori det består."

"Pots Tausend! Nun will ich erzählen, wir der verfluchtige – –"

"Hys, hys!" lød flere stemmer, og vagtmesteren så sig en smule ængstelig om.

"Nå, nå, wir sind ja guten freunden alle zusammen? Jeg er lidt forhizt i dig, so was kan jo opbringe en brav mand og tro statens tjener. Kommer mig ikke med pligten også æren til i min vigtige stand, som den, der bevarer al ondskab, al forbrydelse og al mistanke i staden? Pots Saperment! En vagtmester er, so zu sagen, lige så vel mester, som en bergmester, borgermester, og – og mester –"

"Mester-mand! Ja det forstår sig," brølede Wolert og lo af alle kræfter.

"Vagtmesteren kan du sætte sammen med mestermanden; jeg skal bede om, at bergmestere og borgermestere må blive fra kompagniet," lagde geschworner Aslaksen leende til.

"Tænker du på at blive bergmester med det første?" spurgte Diegels, "sådan som du tager partiet."

"Dertil har han, hol mir den Deuvel, en farlig formand i eder, hr. vært; og derfor vil vi først drikke eder en bergmester-skål, så at raden siden kan komme til Aslaksen."

"Obligeret, hr. vagtmester! Enhver lejlighed til at tømme glas set er værten til wohlgefall; men hvorfor skal jeg gå min ven Aslaksen i forkøbet?"

"Hvorfor! Ej Pots Tausend! Dertil har jeg en god spåmand med! Og vel var det, at jeg kom til at mindes mit ærinde: etatsråden har befalet mig at hilse eder fra ham i aften."

"Hilse ham?"

"Hilse eder?"

"Hilse dig fra etatsråden?"

"Hilse dig fra etatsråden?" udbrød også den hidtil tavse værtinde og slog hænderne sammen.

"Hilse mig fra etatsråden? Au, au!" sukkede Diegels, og fo'r med den ene hånd i vestelommen, mens hans blik uvilkårligt strejfede arkivskabet. Madame Rachel iagttog ham skarpt og tvivlede nu ikke om at komme på spor efter hemmeligheden. Den dialog, der fremdeles førtes, fuld af plump spøg og falske vittigheder, ville det lidet lønne sig at nedskrive, og vi fortæller hellere pragmatisk, at overberghauptmanden med en streng embedsmine havde tilbragt flere timer med at inspicere arresterne, at han havde fundet alting mangelfuldt og omflyttet flere fanger. Især ærgrede vagtmesteren sig over, at den forfulgte manddræber Kjeld Haitler var flyttet ind i et kammer lige indenfor hans egen stue. Årsagen skulle være, at Skradder ret kunne have det farlige menneske i kikkerten.

"Men hvad kan det skade eder," sagde geschworner Diegels opmærksomt. "Er der da ikke lås og lukke på døren fra eders værelse til arresten?"

"Behüte mich Gott! En stor jernskodde som vel giver mig indgang, men holder ham i sin bås. Aber doch det er et

uhyggeligt naboskab. Nu kan jeg ikke gå ud i mit gårdsrum uden at stikke min kammernøgle i hånden, indtil jeg kan få anbragt en hængelås for arresten. For tænk, om nogen gik ind og slog mig slåen for døren?"

"Nå, nå, da glemmer du vist ikke nøglen, min forsigtige ven."

"Pots Tausend! Nej, den ligger her vel bevaret," sagde vagtmesteren og slog med vigtig mine på sin kjolelomme.

Som galvaniseret sprang Diegels op og gjorde en komisk runde omkring vagtmesterens plads, hvorefter han hovedrystende satte sig lige over for ham. – En rask beslutning gennemfløj Rachels kløgtige hoved og da hun atter havde forsynet herrernes glas, gik hun ind i sidekammeret med et vink til gemalen om at følge.

"Hvad godt, lille Rachel?" sagde han med påtagen munterhed; for en svær byrde trykkede heltens sjæl.

"Sey aufrichtig, Frantz! Dich drückt ein geheimnitz; nur hervor damit."

"Jeg? hvad er det for et indfald?"

"Ich kann dir alles haarklein erzählen." – Og virkelig manglede kun lidet i, at hun vidste lige så god besked, som han selv, om den farlige ekspedition. Man kan ikke let tænke sig geschwornerens forfærdelse. Han udbrød i en slags tysk, omtrent som vagtmesterens, og slog hænderne over hovedet.

"Verraadet, verraadet! Kone! Giv mig mine dukater igen! Endnu er intet bedrevet!"

"Bist ein narr, vögelchen! Gif mig noch en par dukaten, og jeg tager det hele på mig! Hører du, zwei dukaten, og passet, og så fort ind og skænk og drik og fang en sang an! Ich werde nicht

vermißt werden. Du aber müß bei deinen gästen ausharren. Kein bedenken! Ind met dig!"

Da omfavnede den lille mand med heftighed sin mandhaftige ægtefælle og pressede et aromatisk punchekys på hendes store mund. Døren sprang op, og med en høj skoggerlatter betragtede auktionsforvalteren den skønne scene. "Det er Fanden hakke mig et kærligt ægtepar!" osv. Kort sagt, man gik leende ind, mutter fyrede i kakkelovnen, fatter i glassene, og vagtmesteren var straks færdig til at følge værtens eksempel og forslag om, at trække kjolen af for at være ledige.

Regnen piskede på vinduerne og strømmede i gaderne, da madame Diegels, iført en gammel kalmuks mandsfrakke og en klædeshue, i store støvler traskede afsted, forsynet med vagtmesterens nøgle til gadedør og dagligstue.

I samme time sad Kjeld Haitler med hånd under kind ved den svagt brændende lampe og stavede atter og atter på en forkrøllet billet, som fandtes på hans bord. Den lød således:

"Min gode Kjeld! Du har bragt dig selv i ulykken for at spare os dine forældre; og derfor vil du høste en god søns løn. Men en, der forstår det bedre, end du, lader dig ved mig vide, at du ikke på anden måde kan forhindre en ulykkelig opdagelse, end ved at flygte herfra, hvorved du trækker al opmærksomhed fra de tilbageblivende. Den hele verden står dig åben, når du først er ude af arresten, og dertil vil blive råd, da jeg har vidst at forskaffe dig et pas, som skal leveres dig af en person, med hvem du for resten ej mere indlader dig om noget. Du må flygte ved nattetide. Gå straks hen til assessor B...s hus, skyd sagte op lemmen til kældervinduet på den nordre side af huset. I gitteret er bundet en liden skindpose med småpenge og dalersedler. Tal

hverken til ham eller til dine forældre. Lad ingen ting opholde dig, men gå trøstig igennem bygderne til Skien og tag bort med det første sejlbare fartøj. Din moder beder Gud bevare dig. Passet passer på dig, så snart du antager det pålydende navn."

"Mor, mor! Altså har jeg ikke gjort dig uret! Men det kommer ikke mig til at dømme. Det er rigtigt hendes hånd, og hvem ellers ville tænke på at frelse mig? Frelse mig! Hm! Ja. Altså har hendes gamle ven assessoren udfundet dette. Hvem ellers? Men der skal meget til at det går godt. Eller kanske de har vagtmesteren med sig. Ja, jeg skal da gå, så snart døren åbnes mig; her har jeg ikke meget lystigt at vente på."

I disse og lignende tanker blev den unge Haitler afbrudt ved den ydre dørs åbning. Han lyttede forventningsfuldt.

Det lød, som om nogen famlede sig frem i mørket. Nu raslede det ved hans dør; slåen blev efter nogen famlen skudt fra – og frelsens øjeblik var der.

"Aftensmaden er serveret, mine herrer! Vær så god at gå ind i kammerset," sagde madame Diegels i en tone, som om hun nylig var kommet fra sit køkken. Diegels skælvede af angst og glæde. "Må jeg hjælpe eder frakkerne på først; for der inde er ikke så varmt," vedblev hun og gav sig hurtigt i færd med vagtmesterens kjole. Han rejste sig ikke uden nogen anstrengelse og lod sig med mange undskyldninger hjælpe kjolen på.

Vi har ikke i sinde at opholde os længe i det fugtige selskab, hvis vært nu for alvor lod sig mosten smage. Efter nogle timers vilde støjen tog man afsked, og vagtmesteren, der var kommet sig ved det forsvarlige måltid, blev fulgt af de to andre herrer til

sin port og åbnede den vel til mode. Da han af den søvnige politivagt havde erfaret, at alt var i orden, lukkede han forsigtigt sin stuedør i efter sig og lagde sig halvt afklædt til at snorke.

Dersom vagtmesterens opvågnen var ledsaget med ildebefindende efter den hensvirede nat, blev han just ikke opmuntret ved den erfaring, han få øjeblikke derefter nødvendigvis måtte gøre. Manden brølede som en løve og havde lyst til på løvevis at sønderrive sin gamle døve tjenestedreng og politivagten. Rasende fo'r han omkring og slog på arrestens gulv og vægge, som om fangen kunne være krøbet ind i sprækkerne – eller han trak i de ubevægelige jernstænger eller løb rundt som en besat over gården, i stuer, kældre, på lofter og gange. Til sidst gav den arme mand sig til at græde og sank ned på en bænk. Man havde imidlertid bebudet alle vedkommende den utrolige begivenhed, at Kjeld Haitler, formodentlig ved Fandens hjælp, var spadseret ud igennem væggen. Den hele stads ben og tunger kom i den stærkeste bevægelse, og den ene gisning blev afløst af den anden. Barth gik vagtmesteren stærkt på klingen, og påstod forhør over ham. Han var måske desto strengere i sin påstand mod den skødesløse arrestforvarer, fordi han bebrejdede sig selv, at han følte en så stor tilfredshed med at Kjeld var undsluppet. Vist er det, at Skradder ville have været fortabt, hvis han havde haft det ringeste på sin samvittighed. Men den eneste omstændighed under hans sviren hos Diegels, der kunne have vakt den arme mands mistanke: den, at han havde lagt kjolen fra sig, var aldeles gledet af hans erindring. Vi fortænker næsten ikke manden i, at han under de forhåndenværende omstændigheder

skød skylden på Djævelen, og trøstede sig med, at Kjeld ikke egentlig var udført af fængslet, men snarere nedført til det hede Helvede selv.

Imidlertid var denne forklaring ikke øvrigheden så tilfredsstillende, som den større del af publikum, og det var kun med vanskelighed og på grund af forhen udvist nidkærhed, at vagtmesteren slap fra det med en skønsmæssig pengestraf og beholdt sin post. Der skulle også noget til, kan læseren tro, for at formilde den nidkære overberghauptmand! Han holdt et slemt hus og tog sig sagen så meget nær mere, som han just havde advaret vagtmesteren, skærpet alle forsigtighedsregler, og selv udset det rum til Kjeld Haitlers arrest, som burde være det bedst og sikrest forvarede i hele huset. Imidlertid – som det plejer gå med de folk, der støjer heftigst, etatsrådens forbitrelse lagde sig ret snart og han syntes efter et par dages forløb under et vigtigt foretagende i hytten, som han værdigede sin personlige ledelse, aldeles at have glemt flygtningen og den hele aktion imod ham, indtil assessoren indfandt sig med spørgsmål om, hvorvidt der var gjort anstalter til personens efterlysning og eftersøgelse.

Begge dele skete endelig, men uden virkning. Ved sin flugt syntes Kjeld virkelig, som moderen havde skrevet, at trække al opmærksomhed fra de tilbageblivende. Desmindre gik etatsrådens ord i opfyldelse, da han forsikrede sin hemmelige agent om, at retten først da ville få sin ordentlige gang, så at man kom lige til sagen mod de skyldige. Tvært imod, det lod, som kirkens forsoningsteori kunne anvendes lige så bekvemt på dette retstilfælde, og man talte ikke mere om de forhen så mistænkte forældres delagtighed i mordet. Hvad nu disse

angår, da måtte vel Kirsti i sit hjerte glæde sig over, at hendes stakkels stedsøn var undsluppet og samtidig havde befriet forældrene fra den truende retfærdighed; men hun var så forsigtig i sin hele opførsel, at ingen kunne iagttage nogen forandring hos den til enhver tid indesluttede og alvorlige kone. Langt, langt anderledes viste gamle Herman sig. En ny livlighed herskede i hans hele væsen, hans stemme var vel ligeså vidende som før, men langt klarere, og bibelsprogene stod ham raskere af munden.

Nogle måneder gled hen; og deres uger og dage bare vistnok snart søde, snart bitre frugter for de personer, hvormed vi har haft lejlighed til at gøre læserne nogenledes bekendte. Men da intet imidlertid, så vidt vi har erfaret, i den tid forefaldt, der kunne vedkomme vor kriminalanekdote, fæster vi efter en sommers forløb i høstens barfrost på ny vor tråd.

En aften temmelig sent holdt en uanselig rejsekærre udenfor materialforvalter Dunals hus. Han modtog som en bifortjeneste de rejsende og havde temmelig god søgning, da hans herberghus var om ikke godt, dog det bedste og anstændigste på stedet. Tilfældigvis var hverken han eller hans kone hjemme; og af den indretning var just ikke Kongsbergs daværende første hotel, at en hushovmester modtog rejsende i værtens sted. Den gode herre i kærren måtte finde sig i kort besked og udbad sig kun for gode ord og betaling en vejviser til et sted, hvor man modtog rejsende.

"Det bli'r bedst, du følger ham til 'en Herman; dem har jo e taali stue te gåren."

"Vel, vel, spring op i kærren, min gut, og tag tømmen."

Snart var den smule vej kørt, og den rejsende holdt udenfor, mens drengen fortalte den udtrædende Haitler, "at 'en Dunals var borte, og dennane mannen sku ha hus tekvels."

"Hm, hm! De havde da intet rum i herberget, Lukas 2. Men velan, min herre, stig ned af dit asen! Se her er herberge endnu denne dag, som skrevet står."

"Jeg takker eder, min gode mand. Har I et kammer med seng og lidt aftensmad til mig? Thi jeg haver vederkvægelse behov, og har rejst den hele dag i dette slemme føre. Vejen hertil kan ret sætte ens tålmodighed på prøve."

"En tålmodig er bedre end en stærk, Ordsprogene 16. Men gak ind, min herre, til din tjener. De herlige skulle ikke lide hunger, Esaias 5."

Ganske forbavset over den citerende vært, betrådte manden hans tærskel, efter at han med en uendelig omstændelighed havde afskediget vejviserdrengen, samlet sit tøj, og med mange formaninger overgivet hesten til en karl, der påtog sig at køre den ind i gården og sætte den ind.

"Har du kvæg, så pas det! Jesu Sirak 7.," råbte Haitler efter karlen, der greb tømmerne, – og fortsatte, idet han vendte sig til sin ubekendte gæst: "Den retfærdige forbarmer sig over sit kvæg, Ordsprogene 12. Men tillad mig nu at trække eders kappe af og hvil lidt, Markus 6."

"Må jeg spørge, hos hvem jeg finder denne gode modtagelse i aften? Eders tale har allerede lært mig at kende en ivrig bibellæser."

"Hæng budene om din hals, Ordsprogene 3. Men kald mig ikke ivrig; thi hvo som vil lære skrifterne, kan ikke passe andet

arbejde, Jesu Sirak 38., og hvo som ikke vil arbejde, den æde ikke heller, som skrevet står."

Kirsti trådte ud fra kammeret og fik under mange skriftsprog at vide, at den fremmede herre ønskede i hast lidt aftensmad, og at derpå sengen skulle redes ham i bagstuen i gården.

"Jeg har netop kogt et par æg til aftens til min mand og sat dem derinde på bordet. Vil I tage til takke med det?"

"Mange tak, med megen fornøjelse; vil I ikke spise med, min gode vært; så koger mor vel også nogle flere, om fornødiges."

"Når du sidder og æder med en herre, så mærk, hvem du har for dig, Ordsprogene 23. Må jeg derfor spørge om eders navn, at jeg kan sige, som skrevet står i Anden Mosebogs 33.: Jeg kender dig ved navn."

"Mit navn er Schmelck; jeg er nylig forflyttet til Sandsværd sognekald og anser derfor nu Kongsberg for mit nabolag. For resten har jeg også forhen nogle gange været her på stedet, da jeg boede – –"

"En lærer i Guds ord? Esra 7. Lær mig, jeg vil tie, Jobs 6."

"Med tilladelse, jeg sætter mig og tager for mig af de kære Guds gaver," sagde præsten og skyndte sig at tage plads ved det dugede bord i kammeret.

"Lad munden smage spisen, Job 12."

"Ej, ej, min gode mand; I er også alt for stærk i at citere. Lad mig se, kan I også svare mig med et bibelsprog som handler om brændevin, imens I iskænker mig en liden snaps rom?"

Haitler studsede et øjeblik; men idet han præsenterede det forlangte, sagde han alvorligt: "Straf mig ikke for dine

brændofre; thi de står altid beredte, står der i salmen den halvtredsindstyvende."

"Ja på den måde. Dog jeg må tilstå, I har en forfærdelig hukommelse. Men endnu har jeg jo ikke fået at vide, hvad min gode vært hedder."

Det var som af skæbnen bestemt, at Hans Velærværdighed skulle forblive i uvished om sin værts navn. For næppe var ham ordene af munden, førend et vildt råb lød i skænkestuen, hvor kort efter præstens ankomst adskillige gæster var indtrådte. Haitler sprang afsted, og Schmelck fulgte ham i den åbne dør. Den trætte rejsende fandt imidlertid intet kald til at mægle eller blot høre på et ganske simpelt kævleri imellem et par arbejdsmænd, og da Kirsti just trådte frem med et lys i hånden, gav han hende et vink, at han ville have sit værelse anvist. Hun fulgte ham over gården og forlod ham med et venligt: "God nat."

"Et tarveligt logi," sagde præsten ved sig selv, idet han belyste lokalet; "men lagnerne er rene og stuen er varm." Han begyndte at klæde sig af, ombytte parykken med en hvid nathue, og søgte en spiger til sin paryk. Ved at nærme sig vinduet, fandt han til sin forundring jerntremmer i det eneste lille vindue. "Fy for en ulykke, hvor dette ligner et fængsel!" sagde Schmelck, der let lod sig afficere af ængstelse. "Det er et uhyggeligt logi."

Haitler trådte ind med et glas grog.

"Lader os æde og drikke; thi i morgen er vi døde, Første Korintherne 15."

"Gud bevares! Hvad er det for snak, min mand!"

"Ej, ej, Deres Velærværdighed, et muntert hjerte gør livet lysteligt, hedder det i Ordsprogene. Drik og vær vel til mode!

Hvor der er sorg, der kommer drømme, Salomons Prædikener i det 3."

"Tak, tak, min ven; nu skal jeg ikke nyde noget, men sig mig kun til godnat eders navn!"

"Mit navn?" spurgte Haitler forundret; "giv dig ikke i den fremmedes vold, hedder det, eller hvormed sigter du ham for dommeren dersom han gør dig ve? I er da fremmed i Israel, herre, efterdi I ikke ved, at eders tjener, som står for eders åsyn, er Herman Haitler."

"Hvad for noget! Haitler?" stammede præsten med sjæleangst. "Jeg har visselig hørt tale om eder, og det kunne ikke falde mig ind, at jeg var i eders hus. Men det må jeg sige eder, at jeg endelig skal tale med assessor Barth i denne aften; han er min gode ven og vil vist opsøge mig, og kort, hr. Haitler, jeg må hen til ham."

"Vær ikke hastig med din mund og lad ikke dit hjerte ile, Salomons prædikener 5. Herren gør nu mørke, at det bliver nat, Salmen 104. Nej, nej, velærværdige hr. Schmelck. Den trætte hyrde trænger til hvile, hedder det, og hans hund skal våge. Læg dig, så vil du sove sødt. Ordsprogene 3. I morgen, når det hedder, natten er forsvunden; dagen er kommen, Romerne 13., – da skal jeg visseligen opfylde eders forlangende, og føre eder for den Israels dommer. Men gå ikke i rette med dommeren, Jesu Sirak 8.; hvo ville formene ham nattesøvn?"

Den ellers så overmåde høflige Haitler havde slet ikke i sinde at føje sin gæst i hans urimelige forlangende, så sent på aften at forstyrre assessor Barth, en mand, for hvem Haitler altid følte en vis skyhed. Præstens besynderlige påståelighed udledede gæstgiveren i sin troskyldighed af, at han kunne have drukket

for meget på rejsen, og det forekom ham klogest at afskære samtalen med ét.

"Altså god nat, Deres Velærværdighed! Der skal lægges i ovnen, thi hvo kan nu stå for hans kulde? Salmen 147.; alt i betimelig tid i morgen, Gud bevare os ellers livet! Jeg kan ikke give eder nøglen til Davids hus på eders skulder, som det hedder hos Esaias i det 22. Thi låsen er brukket; men jeg lukker døren udenfra fra med en skodde, således, som skrevet står: han gør dine portes stænger stærke, Salmerne 147."

"Nej så min Gud og Herre om jeg lader mig indespærre!" skreg den forfærdede præstemand, der længe havde hørt med uro på bibelsprogene og nu tog stuen i tre spring. Men han måtte have taget den i to; thi Haitler havde gjort sin reverens, var smuttet ud og slog med et gevaldigt tryk en uden tvivl massiv skodde for døren. Schmelck svedte koldt. Alt overtydede ham om, at morderen Haitler havde fået ham i sin blodige hule som et redningsløst offer. Hvad skulle han gøre? Råbe om hjælp? Hvem ville høre ham, uden banditten med sine hjælpere? Den arme præstemand! Han var rent ude af det, og prøvede snart på at løfte døren af hængslerne, snart på at rykke vinduesgitteret ud. Med et får manden øje på fejedøren i kakkelovnsmuren. Der var et tilflugtssted, og måske lod det sig gøre, at kravle op igennem skorstenen, og komme ud på taget. Besluttet til at prøve alt, førend han hengav sig til morderen, tog Schmelck lyset og stak det ind igennem fejeåbningen for at bese lejligheden.

Uheldige forsøg! Lyset blæste ud. At det kunne tændes igen ved det endnu ikke udbrændte brænde i ovnen, faldt ikke velærværdigheden ind; derimod modnede mørkets rædsler

hans beslutning om at flygte jo før jo hellere. Straks efter sin indtrædelse havde han afkastet kjole og vest og i skyndingen faldt det ham ikke ind at tage disse temmelig nødvendige klædningsstykker på igen. I sit tynde antræk krøb manden med største anstrengelse op igennem den trange skorsten og ved hjælp af de fremspringende sten kom han lykkelig op til den halve højde af skorstenen.

Men uf! her mødte ham den kvælende og varme røg fra kakkelovnsrøret, der afskar ham enhver fortsættelse. Fortvivlet krøb han ned igen med klaprende tænder og blev stående i sit uhyggelige rum, indtil han var segnefærdig. "Dette går ikke an! Jeg sætter livet til af kulde, og når de kommer ind, finder de mig alligevel." Snart optøede den milde stuevarme de forfrosne lemmer. Med alle kræfters anvendelse slæbte han sengen fra dens plads og – som han mente – hen for døren. Hvem kan undre sig over, at stuen var løbet rundt for den forskrækkede og med sine forskansninger ivrigt sysselsatte mand?

Han trak og trak, snart i det ene, snart i det andet hjørne af den tunge himmelseng, og fik den til sidst op til den samme væg, hvor den havde sin i mange år hævdede plads. Beroliget nogenledes, spadserede hr. Schmelck op i sengen efter at have skilt sig ved sine støvler, og fandt snart i søvnens favn, uagtet al sin frygt, en vederkvægende hvile.

Morgenen kom, og pigen indfandt sig for at lægge i kakkelovnen; men hendes indtrædelse forstyrrede ingenlunde præstens slummer. Først langt op på dagen slog han øjnene op og så sig forbavset om, idet han lidt efter lidt genkaldte sig aftenens skrækkelige tildragelse. At det brændte lystigt i ovnen, forundrede ham, og endnu mere, at han lå i sengen langt fra

den farlige dør. Endnu havde han ikke fået armene op over dynen, da stemmer lod sig høre udenfor, og der bankedes på. Forskrækket sprang manden op, greb en stol i begge arme og stillede sig midt på gulvet, bestemt på at forsvare sig til det yderste.

"Om forladelse!" sagde den indtrædende assessor Barth, som værten fulgte i hælene med morgenmaden; "jeg ved ikke om I sagde: kom ind."

"Himlen sender eder til min frelse!" skreg præsten, kastede stolen og fo'r i armene på den forbavsede dommer, der med et forskrækkelsesudbrud rev sig løs af hans favntag.

"Gud være mig nådig, hr. pastor, hvad går der af eder, hvorledes ser I ud?"

"Alle mennesker er jord og aske, Jesu Sirak 17. Nu er hans skikkelse mørk af sværte, siger apostlen. Herre, giv mig forstand og tag dette fra mig!"

"Men, min ærede ven, hvad skal dog dette betyde? Hvor i alverden har I været henne?"

Nu først opdagede Hans Velærværdighed, at han så ud som en skorstensfejer. Et blik i det skrå spejl på væggen leverede ham billedet af hans sværtede ansigt og sodede hår og hue.

"Således har man tilredt mig i denne mordergrube," råbte han, og strakte sine kulsorte hænder og arme imod assessoren, der atter veg tilbage med angst for sin fine kjole.

"Gå, gå, forhærdede menneske!" råbte han til Haitler; "lad mig alene med retfærdighedens tjener!" Med et såre misfornøjet blik på sine gyseligt tilsmurte sengeklæder gik værten ud og pegede i forbigående hovedrystende på sin pande.

"Kære mand! Dér er vand og sæbe. I må sandelig først og fremmest tvætte eder vel og ryste soden af eders linned og klæder."

Schmelck, som nu var befriet fra sin dødsangst, efterkom det forstandige råd, trak derefter kjolen på og begyndte ikke uden mange fantasifulde fordrejelser at berette, hvad han havde udstået siden han kom i mordergruben. Barth påtog sig at forsvare værtens uskyldighed og bragte det dertil, at Schmelck med skamfuldhed erkendte sin barnagtige frygt og deraf følgende handlemåde.

"Men I må og vil visseligen have mig noget undskyldt, min ædle ven, når jeg har udsat årsagen til mit komme her til staden, hvor jeg netop har indfundet mig for at tale med eder og betro eder en sag af sørgelig vigtighed."

Assessoren satte sig fuld af forventning og trak præsten ned på en stol ved siden af.

"Afvigte onsdag," begyndte denne; "blev jeg hentet til en syg, som var min trøst begærende, nemlig den i lang tid sindssvage pige, Karine Knudsdatter Haitler."

"Hvorledes? Jeg er lutter øre! Kendte hun sammenhængen? Hun lever dog endnu?"

"Nej, hun er hensoven, jeg håber salig; men hemmeligheden har hun nedlagt i min hånd."

"Himmelske retfærdighed! Havde Kjeld medskyldige?"

"Morderens navn ville hun ikke opgive; en svær ed bandt den døendes læber. Men det kan ikke blive tvivlsomt, hvem han er, den ulykkelige forbryder. Hør altså! Karine turde, som hun udtrykte sig, ikke dø, førend hun havde sørget for, at den sidste pligt imod hendes myrdede brudgom blev efterkommet. Hans

ånd havde i mange måneder hver nat besøgt hende og forlangt, at hun skulle lade legemet begrave i kristen jord. Menneskefrygt, frygt for mordernes hævn, havde lukket hendes mund, indtil den stund, da dødstimen befriede hende fra dette usle hensyn og medførte den større frygt. Hans legeme – –"

"Hvor? hvor? i Herrens navn, hr. pastor?"

"Hans legeme findes her i gården. Det er nedstængt i en brønd i stalden, og denne er derefter opfyldt med kalk og grus. Hun har på det nøjeste beskrevet mig dens plads, således, at jeg trøster mig til at pege på stedet. Mere har hun ikke bekendt; men det er nok til at bevise misgerningen."

"Upåtvivlelig! Vil I altså nu i stilhed følge mig til fæhuset og give mig anvisning. Der skal straks ske eftergravning. – Ak Kirsti, Kirsti! skal du endnu tømme flere beske skåle!" sukkede Barth ved sig selv, men løb derpå til døren og rev den stol til side, hvormed den i mangel af lås var trykket til karmen. Sikker i sin sag gik den nu meget modige sjælehyrde foran. Stalden var let fundet! men det gik ikke så hurtigt med at påvise den tilkastede brønd.

"Hun var jo vanvittig, præst; og må have haft en fiks idé om en sådan brønd; den hele begivenhed, hvortil hun jo ikke var vidne, har gestaltet sig således i den forrykte hjerne."

"Vist ikke! Hun havde jo åbenbarelse af den døde."

"Ja, det kan jo være muligt, men kan også være pur indbildning. Her findes jo ikke spor af en brønd; næppe mulighed for en sådan i et så snævert rum."

"Gulvet kan være senere lagt, hr. assessor. Karine erklærede, at det var stengulv."

"Stengulv! Hvad for noget? Vent, vent! Der farer mig en mistanke igennem sjælen, stengulv, siger i?"

"Javist, javist!" svarede præsten, idet han med frugtesløs møje ville løfte de faste planker op.

"Stille, stille! Ikke et ord om eders hemmelighed! Det er mit kald at få den oplyst. Jeg beder, jeg bønfalder eder om den fuldkomneste tavshed. Kom og lad os gå hjem til mig og spise frokost. Kære, vis nu en fornuftig opførsel imod folkene her! Nu tør jeg på min ære og samvittighed forsikre, at de er lige så uskyldige i dette mord, som I og jeg."

"Er det eders alvor? Hvem da, og hvor?"

"Det vil give sig. Se nu til, at I betager værten og hans kone den mening, de må have fattet om eders besynderlige forhold i går og i dag."

Schmelck følte fuldkommen nødvendigheden af at rette, så vidt det bagefter lod sig gøre, på sine fornærmelige udladelser, og at give besøget i skorstenspiben navn af søvngængeri.

"Er etatsråden hjemme?" spurgte assessor Barth, som var iført sin embedsdragt og ledsagedes af en politibetjent og et par arbejdsmænd med redskaber.

"Hvad står til tjeneste, min gode hr. assessor?" spurgte den i slåbrok og tøfler udtrædende overberghauptmand. "Vær dog så god at trine indenfor. Hvad skal disse folk?"

"De følger med mig, hr. etatsråd. En anmeldelse er indløbet til politiet, hvorefter man, som I uden tvivl vil billige, uden forhaling må anstille en undersøgelse, som jeg nu med eders tilladelse agter at foretage."

"Hvor, kære!" spurgte overberghauptmanden nysgerrigt.

"Her i gården, hr. etatsråd! Behager I først at læse denne af sognepræsten til Sandsværd, hr. Schmelck, undertegnede beretning? – Men jeg beder om forladelse, at jeg opholder etatsråden her ude. Hvis I så synes, kunne vi træde ind."

Dette forslag blev ikke hørt af vedkommende; thi han havde ved det første blik i papiret opdaget nok til at glemme, at han var i en tynd morgendragt. Barth betragtede med forskrækkelse mandens pludselige blegnen og vaklende holdning. I en afstand stod de øvrige tilstedeværende stirrende på de høje herrers alvorlige minespil.

"I har ikke godt af at stå her ude længere!" sagde assessoren med en dyb stemme, der vækkede overberghauptmanden af hans bedøvelse. "Må jeg følge eder ind i stuen. Vent her ude, godtfolk, jeg kommer straks tilbage."

Den ene så på den anden; ingen vidste naturligvis, hvad der skulle foretages. Efter et kvarters forløb var begge herrer igen i gården.

"Under disse omstændigheder er jeg enig med eder, min gode assessor, at man må anstille en eftergravning. overberghauptmandens bolig er den sidste, hvorpå noget fordægtigt må hvile. Uagtet jeg ingen grund har til at tro, at nogen har kunnet udøve denne misgerning her eller snarere, uagtet det er hartad en umulighed – I skal vide det folkens! Den gale Karine Haitler har fundet på, at den person, som det bortløbne skarn Kjeld Haitler bragte af dage, skal være begravet her."

Med en såre påtagen *hauteur* fremsagde etatsråden disse ord, og vinkede nedladende til assessoren, idet han undskyldte sin

bortgang, og derpå med usikker gang vaklede ind i sine værelser.

Længe stod Barth stille og hæftede sit blik tungt på jorden. Hans bryst var sammensnøret. Han havde vel aldrig hverken agtet eller elsket sin chef; men at se den stolte mand stå for sig som en moralsk overbevist forbryder! – det hele væv af bedrageri, hvorved den højt betroede bestyrer måtte have indviklet aldeles uskyldige mennesker i et net, som han selv så længe havde stået udenfor! – mandens hustru og familie! – og at den tunge embedspligt netop skulle udføres af hans mangeårige modstander! –

"Velan! følg mig! Her er stedet!" – I den rummelige stald stod kreaturer i alle båse. Forgæves spejdede assessoren efter den brønd, som han meget vel erindrede at have været anbragt i stengulvet. Der syntes intetsteds nogen plads for en sådan.

"Har ingen forandring, ingen opdeling fundet sted her i den senere tid?" spurgte han endelig. Man viste ham en bås, der ved træets hvidere udsende gav sig til kende som senere opsat. "I fjor vinter," hed det, "havde overberghauptmanden anbragt den efter den nådige frues ønske til kalvebås."

"Er der eller var der ikke en brønd under det sted?"

"Jo kors! Men den har været tilkastet i år og dag. Vandet duede ikke, for den var, som I kan se, lige tæt ved møgkælderen her under gulvet."

"Ja, den havde ikke været brugt i mange år, lige siden kælderen blev flyttet ind. Før blev møget kastet udenfor."

"Men det var den forrige overberghauptmand, som – –"

"Nok, nok om gamle historier. Altså blev brønden kastet til i fjor?"

"Ja, hr. Barth. Jeg mindes det grant. Det var endda i november. For om morgenen tidlig, som vi havde haft slagtning dagen før, kom etatsråden ud og stod lidt i stalddøren og kaldte så på mig og sagde, at lemmen var usikker over den gamle brønd. Det var bedst, at den blev tilkastet. Så lod han mig og Erik begynde at trille kalkgrus ned i den. Det susede og røg, som af en kedel. Siden fyldte vi den med den store dynge, som lå bag – –"

"Smid dyrene ud, og bryd båsen ned!"

Assessoren måtte gentage sin befaling, førend de forbavsede folk bestemte sig til dette hærværk. Nu først bragte de etatsrådens kun halvt forståede tale i forbindelse med det befalede arbejde, og under en meget livlig snakken om muligt og troligt, om åbenbarelse og – – om hvad ved jeg! – tog gravningen sin begyndelse. Den blev naturligvis besværligere, jo længere man kom ned i det trange hul; men da assessoren, som næsten ikke veg fra stedet, lod de arbejdende udskifte jævnligt, fandt man bunden efter nogle timers forløb.

"Bunden? Umuligt! Den er falsk; bryd den op!" – Nej, efter den nøjagtigste undersøgelse befandtes umiddelbart under bundplankerne et solidt jordlag, hvori det ville være tåbeligt at rode sig ned. Den opkastede dynge blev atter spredt ud fra hinanden, og enhver mistænkelig konglomeration blev analyseret. Endnu var der noget dagslys tilbage, da assessoren dimitterede politibetjentene og arbejderne – og noget forlegen begav sig ind i huset.

Tjeneren slog døren op til etatsrådindens kabinet, og imod sin vilje måtte assessoren træde der ind. Hendes Nåde var en midaldrende kone af et temmelig almindeligt udvortes, hvilket

hun dog søgte at hæve ved en *air noble*, en imponerende gang og et elegant antræk.

I øvrigt var hun en forstandig kone og meget godmodig, når hun ikke netop følte sig eller sin gemal fornærmet. Dette var denne gang i høj grad tilfældet. Etatsråden havde givet sin sjæleangst form af høj indignation over assessorens uforskammede egenmægtighed, efter en tåbelig angivelse at vende op og ned på en overberghauptmands stald, uden i forvejen at have gjort en underdanig forespørgsel.

"*C'est abominable, mon mari!*" havde matronen sagt; "*mais pourquoi permettre à un tel insolent, de s'aviser – –*"

"Han ved meget vel, min bedste, at jeg ikke kunne bruge min myndighed her, uden at give ham og hans anledning til krænkende snak. Men sæt, at han finder det døde legeme – –!"

"*Je vous demande un peu en quoi cela vous regarderoit.*"

"Nej vist! nej vist! Men det var dog højst fatalt."

Hendes Nåde fandt det måske ligeså fatalt: men bekymret over den kære mands angrebne udseende, fremsøgte hun alt for at berolige ham, skændte både på fransk og norsk over den impertinente assessor, men forsikrede tillige, at en mand af overberghauptmandens værdighed burde ikke engang bemærke den indiskrete underordnedes uden tvivl forsætlige mangel på dekorum.

"Jeg giver dekorum fanden; var det ikke andet!" tænkte etatsråden ved sig selv; men han vogtede sig for at sige noget, kyssede sin ægtemages hvide hånd og fulgte hendes råd om at tage sig et kølende pulver og lovede at lægge sig lidt på sengen. Dog lod han det blive ved at tage plads i sin højryggede lænestol i det forhen omtalte privatkontor. Herfra kunne han kaste et

blik ud i gården uden at blive set, og iagttage enhver bevægelse iblandt de om stalddøren sammentrængte mennesker. Timerne krøb; ingen uden etatsrådinden afbrød hans pinefulde ensomhed, idet hun snart spurgte til hans befindende, snart bragte ham nogen forfriskning.

"Jeg ærgrer mig virkelig i grunden over ingen ting, min bedste, og sætter dig i uro over mig. Dersom jeg havde geschworner Diegels ved hånden, skulle jeg sætte mig til at arbejde. For jeg har ikke lyst til at gå ud, førend vi ser resultatet af gravningen."

Etatsrådinden blev tilfreds ved at erfare, at den kære mand ville adsprede sig og sendte straks bud efter Diegels.

Det var længe siden Diegels havde haft den ære! Siden den morgenstund, da han forlod dette samme private kontor med et ydmygt:

"Om der ellers var noget," havde overberghauptmanden næppe værdiget ham et nik eller et ord; – hvilket krænkede den tro tjener. Desto mere glædede han sig ved ordren om at indfinde sig; han ilede ned ad gaderne, og gav sig næppe tid til at tage hatten af, når man hilste ham. Pustende stod han i etatsrådens sanktuarium og drejede hatten imellem hænderne.

"Kom I ind fra gaden eller igennem gården?"

"Fra gaden, velbårne hr. etatsråd."

"Hm! Gør jer engang et ærinde der ud – – eller nej, bi kun! I ved vel, hvad der står på?"

"Tilforladelig nej! Jeg forsikrer i dybeste –"

"Nå for fanden! Der behøves ingen vidtløftige forsikringer. Se bare til vinduet."

"Ej, ej! Hvad lader højgunstige hr. etatsråd der foranstalte?"

"Jeg? slet intet. Men politiet er kommet på spor efter, hvor den bortrømte morder Kjeld Haitler har nedgravet Roolfsens lig."

"Ha, ha, ha! Etatsråden behager at spøge. Var alle så uskyldige i mordet, som den stakkels Kjeld, så havde de en blødere hovedpude –"

"Hvad djævelen er det for et sammensurium, det menneske kommer med!" skreg overberghauptmanden arrigt, og fo'r med hovedet op af puden. Han betvang imidlertid sit humør og lagde roligt til:

"Kan I fremdeles holde for, at Kjeld er uskyldig?"

"Ak du levende Guds søn! Ja vist, velbårne hr. etatsråd! Han har ikke, efter hvad jeg kan skønne, gjort andet, end praktiseret liget bort. Rent ud sagt, jeg har hjertelig ondt af det forvildede unge menneske – –"

Det er ikke sagt, at den ærede læsers hukommelse finder disse ord igen i den samtale, der sidst forefaldt mellem etatsråden og hans klient på selv samme sted; men vist er det, at Hans Velbårenhed mindedes den fuldkommen og måtte samle alle levninger af sin tålmodighed for at få geschworneren indpræket, at Kjeld absolut var morderen, og at han efter al sandsynlighed havde forfulgt Roolfsen ind i overberghauptmandens gårdsrum, og anset et så umistænkeligt sted for det bedste til at skjule udåden. – Uagtet sin tåbelige eftersnakken var Diegels snu nok, og påtog sig uden egentlig aftale, at give opinionen den retning, som var etatsråden til behag!

"Jeg har tilfældigvis en forrusten tæljekniv, der har tilhørt Kjeld, og hvorpå er indslået et K. HSEN HAITLER. Hvis den

fandtes ved liget?"

"I duer vist ikke til taskenspiller, geschworner. Men – det var et uskyldigt lidet fif, når det kunne bringe sandheden frem –"

"Naturligvis; det er om sandheden at gøre, hr. etatsråd; og når den ikke kan indses på en sandfærdig måde, så må man bruge en uskyldig løgn – –"

"Å han er en sladderhank! Jeg forstår i grunden ikke, hvad I vil med den kniv, som I engang skal have set hos Haitler. Findes den dernede så – ja, det vil jo vise sig. Men gå nu, min gode geschworner. Det er sandt, jeg glemte næsten, hvad jeg ville have sagt jer; I bliver med det første indstillet til et gratiale. Gå hjem og fortæl eders Rachel det i al hemmelighed. Kommer I siden igen, så gå igennem gården."

Med mange komplimenter bortfjernede spidsbuben sig fra sin uædle principal, som efter andre ophøjede personers eksempel med dyb foragt så efter sit værktøj.
overberghauptmanden fik en visit af sin kone, der bekymret spurgte til hans befindende.

"Tak, min bedste, nu er det ret vel. Jeg har ordentlig appetit. Hvad serverer du med til middag?"

"*- Mais! je suis heureuse de savoir que tu te porte mieux:* Vi har en *soupe à la potage* og fyldt kålhoved*, on voulez vous?*"

"Meget vel; men – jeg gider ikke have bud efter assessoren og dog, – han går der ude og driver. Ved du hvad, lille kone! Giv mig min mad her ind, og så kalder du ham til dit taffel. *Qu'un en dites – vous?*"

"*Cela ne ce peut pas, mon ami.* Jeg spiser alene med jomfruen. Du er ikke vel, og lader dig undskylde. Han må tage det som en

dejeuner dinatoire. Jeg lader dække i det røde kabinet; det skal blive meget anstændigt."

"Aldeles som du behager. Men lad mig få min mad klokken tolv."

Assessoren, som kunne vide at man ville bede ham til bords, lod sig forud indbyde til sin fætter og ven, apotekeren, der boede i nærheden, og betroede for nogle minutter opsynet til et par politibetjente. Geschworneren stod stadig ved arbejdet med hånden indenfor vesten og konverserede. Han havde klogeligt beregnet, at liget, når det blev fundet og optrukket, ville tiltrække sig alles udelte opmærksomhed, og at han da let kunne slippe den omhyggeligt lerindsmurte kniv i brønden.

Dog, der blev ingen lejlighed til at anvende behændighed. Thi, som vi har berettet, ud på eftermiddagen var den hele undersøgelse forbi, og den samme Barth, der med hemmelig rædsel havde set opdagelsen i møde, gik nu ganske slukøret op ad trapperne for at afgive sin beretning. Tjeneren rev døren op til etatsrådindens kabinet, og assessoren måtte træde ind.

Han hilste med en dyb reverens og spurgte efter etatsrådens befindende. Med et harmfuldt hånblik svarede damen, idet hun langsomt rejste sig: "*Monsieur votre tâche n'est point remplie! Il se parte extrêmement bien.*"

"Det glæder mig, Eders Nåde; hr. etatsråden var virkelig ikke vel i morges. Måske det lod sig gøre at få ham i tale?"

"For atter at fornærme eders foresatte?"

"Fornærme, nådige frue! Ifølge mit kald har jeg anstillet den undersøgelse, som pålå mig. Det gjorde mig ondt, at hr. etatsråden ikke straks fandt den nødvendig; men –"

"*Les supterfuges de côte! – après, Monsieur?* – I har jo bragt en del sand og gråsten for dagen. Naturligvis, hvem kunne vente andet? Imidlertid har hr. bergamtskriveren haft en skøn anledning til at usurpere en myndighed, som skulle imponere pøbelen, kan jeg tro. – *Oh! cela saute aux yeux!*"

"I gør mig sandelig uret, nådige frue. Jeg har aldrig tænkt på at usurpere en myndighed, der ikke tilkommer mig. Vistnok kunne jeg først have meldt etatsråden mit komme; men jeg frygtede oprigtigt talt, at det ville have givet anledning til mere påfaldende optrin, overberghauptmanden kunne, – det var jo tænkeligt – have troet at burde nægte undersøgelsen – og da –"

"*Ne revenons pas là-dessus, je vous en prie.* Kun et ord ved denne lejlighed; I ved jeg melerer mig ikke i uvedkommende affærer; allermindst har jeg øre for *chronique scandaleuse*; alligevel – *je dois vous faire cet aveu* – kender jeg så meget til eders hemmelige andel i de historier man her tangerer, at – –"

"*Comment Madame?*"

"At jeg forundrer mig over den frækhed, hvormed I vælger netop deriblandt, for at finde lejlighed til at insultere min mand."

"Eders beskyldning sårer mig; jeg har aldrig villet insultere; men for Himlens skyld, nådige frue! hvad forstår I ved hemmelig andel, og i hvilke historier?"

Etatsrådinden gjorde et trin tilbage; hendes bryst bevægede sig stærkt; hun bekæmpede en heftig tilskyndelse til at straffe mandens kække blik og tone med et ord som, – som den stolte kone havde kraft til at holde tilbage.

"Jeg overlader eder selv at løse gåden, hvis den er en gåde; hvad jeg dog såre betvivler. Men vogt eder, assessor; jeg er stærk

nok til at tie, men måske for svag til ikke at gengælde ondt med ondt. Vogt eder for oftere at fornærme os. *Tenez ça pour dit*! – I ville tale med min mand; jeg går just ind til ham. Behag at sidde ned; der skal straks komme bud, om han kan have den fornøjelse at modtage eders besøg."

"Hjælpe mig Gud, om jeg kan forstå, hvad den gode frue vil sige med alt dette!" råbte assessoren og pudsede de langtandede vokslys.

Etatsrådens knirkende støvler forkyndte hans ankomst, og Barth besluttede at holde øjne og øren åbne.

Hidindtil har vi i det mindste holdt os indenfor bjergstadens grænser, om vi også har måttet umage læseren temmelig omkring i samme. Nu fordrer fortællingens gang, at vi for nogle øjeblikke flytter scenen til Norges hovedstad og navnlig til vicestatholderens bolig.

I den stærkt oplyste portal paraderer to skæggede skildvagter. Længere inde ved foden af en bred trappe står en sølvgaloneret løber med sin lange stok. I korridoren er tvende hajduker plantet ved en stor egedør, der fører ind til selskabssalen; og fra denne toner en majestætisk menuet fra det stærkt besatte orkester. Snorede tjenere løber frem og tilbage i forskellige kostumer, og bærer tungt belæssede bakker ind igennem sidedørene. Det er allerede langt ud på aftenen, og vognene har for længst ophørt at rulle frem. Dog endnu en voiture! Det er en bred og massiv slæde, hvis forgyldte snabel bøjer sig som en svanehals næsten i højde med den store, fede danske hest, der trækker den ind i portalen. Den tigerplettede feld slås tilbage af en stadselig tjener og med værdighed træder

en tilsløret dame i en vid foldet silkekåbe ud og skrider tavs forbi løberen, der ærbødigt saluterer med sin stav. Hushovmesteren syntes at have ventet damen og åbner, så snart hun har nævnt sit navn, døren til et lidet, svagt oplyst, meget elegant boudoir.

"Befaler Deres Nåde at tage plads; Hendes højgrevelige Nåde vil på øjeblikket indfinde sig. Måske I behager, at en kammerjomfru –"

"Meget forbunden; det er ikke fornødent. Vær så god at beordre min kusk at holde sig færdig, til jeg kommer tilbage." Hushovmesteren bukkede og forlod damen, der slog sløret op og kastede kåben tilbage over skuldrene. Efter nogle minutters forløb åbnedes en tapetdør, og en rank, skøn kvinde trådte ind med svævende fjed. Hendes hoved, hals og arme var oversåede med brillanter; strudsefjer vajede fra den guldindvirkede turban, og atlaskkjortlen var stiv af broderi og guld.

"Mathildis, min kære Mathildis! Vær mig tusinde gange velkommen!" råbte den ædle grevinde og omfavnede den ankomne. "Tilgiv mig, min dyrebare, at jeg ikke straks kom til dig efter din billet. Men geburtsdagen med alle dens plager! Jeg måtte modtage kur og udholdt alle de besværlige ceremonier, som – du ved det nok – aldrig har været mig behagelige. Først nu er etikettens bånd løsnede, og jeg hører ganske dig og din sorg til. Du arme kone! –"

"*Que vous ètes bonne, Madame! Mais j'ai tort de me présenter avec mes petits soins dans l'éclat de votre bonheur.*"

"Mathildis! Fortjener jeg denne kulde? Min egen kære Mathildis! Er det sorgen eller vinterkulden, som stivner dit hjerte! Hu, tal dog ikke fransk, det hører hjemme der inde i

salene. Udøs mig dit hjerte! Kan jeg end ikke hjælpe, jeg kan dog græde med dig. Men hvad har du at frygte? Den onde assessor kan ikke skade din mand. Så snart jeg modtog dit brev forestillede jeg greven den hele sag, og han beordrede straks at en kommission skulle nedsættes. Kommissoriet bliver udfærdiget i denne aften. Assessoren pålægges at fremkomme med sine beskyldninger for kommissionen; og den består af de forstandigste og retskafneste adelsmænd. Din mand vil erholde en eklatant satisfaktion."

Med et indsmigrende smil kyssede grevinden den bedrøvede veninde og strøg hendes kåbe ned på ottomanen.

"Min nådige tante! – *Je n'ose pas vous envisager, ma douleur – –*"

"Nu igen fransk! Som du vil, kære Mathildis; kun lad ceremoniellet fare."

"Jeg vil sige eder alt i få ord. I vil erindre af mit lange brev, at den arresterede Haitler flygtede af arresten i begyndelsen af foråret. Samme dag kom en brødkone, som har adgang i mit hus, til mig med et papir, som hun havde fundet udenfor assessor Barths vinduer. Hun havde stavet sig til nogle ord og spurgte mig i fortrolighed, om det kunne give oplysning om flygtningen, da hun i så fald ville levere det til politiet. Det var et brev, stilet fra den fangnes moder og til ham. Det indeholdt en opmuntring til at flygte og løfte om pas og penge ved en fortrolig. Assessor Barth var påpeget som den, der ville hjælpe ham til flugten. Det forekom mig så meget mere sandsynligt, som der har været gamle liaisons imellem den virkelig agtværdige kone og assessoren. Handlingen forekom mig især fra moderens side højst undskyldelig, og jeg kunne ikke bære over min samvittighed at befordre mine medmenneskers

fortræd. Jeg fortalte brødkonen, hvad der først faldt mig ind, gav hende en drikkeskilling og tog brevet til mig. Imidlertid havde jeg en slags sky for at tilintetgøre et papir, som jeg kunne kaldes til regnskab for, og gemte det uheldigvis i en lønskuffe."

Etatsrådinden holdt inde, heftigt angrebet. Grevinden hentede hurtigt vandkaraflen og talte med skælvende hånd dråber i en ske.

"Må jeg løse dit korset op, min bedste?"

"Nej, nej, nådige tante! Nu er jeg bedre! O, I er så englegod!"

"Et glas vin vil styrke dig. Får jeg lov?"

"Tak, dette er bedre!" Etatsrådinden satte vandglasset til læberne. "Hvor var det, jeg standsede? Måske ved sessionen. Vor antagonist havde indsamlet efterretninger fra alle kanter, og min mand måtte finde sig i at besvare de mest krænkende spørgsmål. Den egentlige sammenhæng dermed vidste jeg ikke. Men da jeg hørte, at man ville beskylde ham for deltagelse i Haitlers flugt, fik jeg en ulykkelig idé: ved brevet at demaskere assessoren. Jeg slog en kuvert om det, fortalte i få ord, hvorledes det var kommet mig i hænde, og sendte det hen i retten, hvor min mand befandt sig."

"En rask beslutning, min Mathildis. Men videre."

"Forestil eder følgerne, når jeg siger, at moderen aldeles fragik brevet, at håndskriften fandtes efterlignet, – at der på bagsiden stod en såkaldt penneprøve, et d. s., således som min mand skriver dette træk!"

"*Juste ciel!* Hvad siger du? Skulle det være muligt! Erklærer han virkelig at have skrevet brevet?"

"Det gør han ikke. Men jeg frygter – man taler om *indicia*, og han er ganske forandret. Hans ytringer af uvilje imod mig – –

dog nej! Nej! Det var kun i det første øjeblik! – o Gud, Serafine! Jeg er grænseløs ulykkelig, dersom jeg, just jeg skulle – –"

"Fat dig, Mathildis! Ulykken må forekommes. Det være som det vil, en mand som overberghauptmanden må suteneres."

"Vær rolig! min søde, bedste veninde. I dette øjeblik er vicestatholderen i sit kabinet med generalløjtnanten og biskoppen, der er de udnævnte kommissærer. Jeg vil kalde ham ud."

"O, min Gud! I kan gøre ondt værre! Dog, – jeg har jo intet valg. Nådige, kære tante!"

"Bliv rolig her inde. Jeg vil sende dig min gamle Wensel. Hun skal bringe forfriskninger; du må endelig nyde noget."

"O, du gode sjæl! – I glemmer eders gæster for min skyld –"

"Snak aldrig om det. De danser og spiller. *Au revoir,* du arme lidende Mathildis! Sæt dit håb til Himlen; jeg kan jo intet love uden min bedste, bedste vilje."

Med vingede skridt ilede den deltagende grevinde igennem gangen forbi tjenerne og standsede med bankende bryst ved indgangsdøren til vicestatholderens audiensgemak. En underofficer saluterede med korsgeværet.

"De er altså endnu derinde?"

"Ja, Eders Nåde!"

I forgemakket sad en ung, vakker page i sin baldragt med søvnig og sørgmodig mine. Han sprang op og bukkede dybt. Men idet han samlede sig sammen, trådte han ærbødigt hen for døren til det indre værelse.

"Eders højgrevelige Nåde! Hans Excellence har befalet – –"

"*Soyes tranquil mon cher Osten: je répond à tout.*" Og med bævende hånd trykkede hun på låsen.

Om et grønklædt bord sad vicestatholderen i galladragt, ved hans højre en hvid ridder i generalsuniform og ved hans venstre biskoppen af Kristiania stift i sit fløjlsornat, midt for bordet en ung mand i sort baldragt med pennen i hånden.

"Hvad er det?" råbte Excellencen uvilligt, og skød skærmen op over det grålokkede hoved. De øvrige herrer rejste sig med forlegen mine.

"*Pardonnez –!* Jeg ved nok, kære greve! – Eders værelse er helligt!"

"Ej, min dyrebare! Det hele hus hører eder til. Rigtignok – – nå, det betyder intet; vi er færdige. Det er mig, der skal gøre undskyldninger for værtinden og mine gæster over den lange afbrydelse. Tillad os blot et øjeblik, kære grevinde! En pen, hr. sekretær! Således! Nu eders navne, *messieurs*!"

Vicestatholderen trådte med venlig artighed imod sin ægtefælle og bød hende sin arm. Men med et greb han hende bekymret om livet: "*Mon Dieu, Seraphine! Qu 'ave vous! Vous êtes pâle, vous tremplez!*"

"*O que non!* – I ville dog vel ikke forlade os i aften, mine herrer?"

"Kongens tjeneste, nådigste!" sagde generalløjtnanten og trak med et sublimt smil på skuldrene.

"Hestene er bestilt, Eders højgrevelige Nåde," lagde biskoppen til; "kommissionen skal åbne sine forretninger i morgen formiddag."

"I hører selv, min bedste grevinde; dersom jeg turde tale som vært – –"

"Mine herrer! I dronningens navn befaler jeg, hendes første frue, at I bliver. I er tilsagt at bivåne banketten på Hendes

Majestæts høje fødselsfest, og den indtræder egentlig først med slaget tolv. Når Hendes kongelige Majestæts dyrebare sundhed bliver udbragt, venter jeg, at rigets første dignitarer støder sine glas sammen med mit."

Overraskede stod de tre herrer et øjeblik. De to gæsters blik søgte grevens, der mildt bebrejdende så på den skønne kvinde, hvis bleghed havde givet plads for en yndig rødme.

"*Séductrice!*" hviskede den forelskede gemal. Grevinden rakte sine hænder ud imod kommissærerne, der på en gang førte dem til sine læber. Nu gav hun greven sin arm, og man forlod salen. Den unge sekretær blev stående med henrykte øjne og stirrede på den plet, hvor den yndigste af alle fruer havde uddelt sine befalinger, og først den indtrædende pages muntre: "Kom da, kom! Lad os hente det forsømte ind, Filip!" rev ham ud af hans drømme. Men på vejen til balsalen hviskede grevinden sin mand et par ord i øret, hvorover han trak øjenbrynene sammen og rykkede med hovedet. "Al den skånsel, der kan bestå med vor ære, lover jeg dig, Serafine; mere vil du ikke fordre!" sagde han endelig, da hun bønligt holdt ham tilbage ved indgangen til de festlige haller.

Næppe havde hun i nogle øjeblikke vist sig iblandt gæsterne og omstrøet de fornødne forbindtlige artigheder, førend hun forsvandt, for at følge sit hjertes ædle kald. Med ét mindedes hun, at hun havde glemt at sende sin gamle *dame d'honneur* ind til den arme lidende.

"Hurtigt! En kollation på to kuverts ind i mit boudoir!" hviskede hun til jægeren, og ilede nu med åbne arme til den ængsteligt ventende.

En time efter midnat kørte kommissærernes slæder frem. Vicestatholderen ønskede dem en lykkelig rejse og fulgte dem udenfor salsdøren. Et taknemmeligt blik mødte ham, da han atter trådte ind.

Hvad vicestatholderen pålagde eller anmodede kommissionen om, kan vi ikke sige. Men da han vistnok hverken ville eller kunne forlange noget mere, end det, han havde lovet sin hustru, lod det sig næppe forud afgøre, hvad væsentligt etatsrådinden havde udrettet gennem sin elskværdige tante. En langt virksommere hjælp havde det milde forsyn imidlertid sendt overberghauptmanden; og derover skal vi senere forklare os.

Assessor Barth var en alt for veltænkende mand til at ville forfølge noget menneske af had og hævnlyst. Hverken den yderst krænkende måde, hvorpå etatsrådinden havde behandlet ham, eller den insolente grovhed han siden blev overøst med af overberghauptmanden, havde nogen indskydelse på hans videre fremgangsmåde i den stadig mere og mere famøse affære. Men hans strengeste embedspligt nødte ham til ikke at bortvende sin opmærksomhed fra de mange mistænkelige omstændigheder, der havde forenet sig. Et par forhør, som han lod afholde over de gamle husmandsfolk, der havde haft den sindssvage Karine hos sig, gav vel liden oplysning, men enkelte glimt, som i det mindste lysnede for den engang vakte mistanke. Den yderste delikatesse imod sølvværkets første embedsmand blev anvendt; de oplysninger, der æskedes af ham, var endnu affattet i udtryk, som om man kvæstionerede et sagen selv uvedkommende vidne; endnu – fordredes disse

oplysninger alene skriftligt, endnu – – men hvad kunne al denne skånsel hjælpe?

Stoffet var allerede kommet imellem Famas tænder, og etatsrådens modløshed stak alt for meget af imod hans vanlige overmod. Den harme, hvormed fruen tog hans parti, vakte intet andet indtryk end medlidenhed med hendes blindhed.

"Men kan du da ikke erigere forum; *c'est le mot, je crois*."

"Min bedste, det går ikke an fra min side. Den lumske karl ved meget vel, hvorledes han skal bære sig ad for at krænke mig til døde. Min dommer kan han ikke blive; men som politimester kan han æske mit vidnesbyrd. Der er jo ingen sag anlagt; og det synes ikke stilet imod mig."

"*Mais par exemple! tournerons la Chose! vous êtes le superieur. Il faut faire une proposition au Stathouder de nommer une commisson, don vousserez vous – meme le président.*"

"*Cela parait raisonnable.* Men nej! Det går ikke an fra min side at gere indstilling om det. Ikke nu. Det var at give min fjende nye våben!"

Det var ellers ikke etatsrådens vane at betro nogen forretningssag til sin kone, hvad enten den angik ham selv eller hans embede; og hun afholdt sig altid fra enhver indblanding. Men her var det anderledes. Den krænkende undersøgelse var foretagen lige under hendes øjne, og hun havde fra først af set og deltaget i det indtryk, den havde gjort på ham. Dertil kom måske også, at manden i sin nedtrykte stemning mere end før påskønnede sin brave og kærlige hustru. Den anførte samtale endtes med, at etatsrådinden fik det hverv straks at skrive til sin beslægtede, vicestatholderens gemalinde, og anmode om en undersøgende kommission.

Denne kommission var da nu samlet. De høje herrer lukkede sig inde med assessor Barth, som foredrog dem alt, hvad der var skrevet, sagt og foretaget i den hele sag. Hvis de forud havde næret nogen tvivl om assessorens upartiskhed, da forsvandt den hurtigt og gav plads for agtelse og tillid. Enten han måtte anses for tredjemand i kommissionen eller han var dens antagne referent, er os ubekendt; men i ethvert fald var han sjælen i det hele. Således var det venteligt, at man ville gå frem aldeles i samme retning som før; og mange spåede for etatsråden lidet godt af den forandrede retsbenævnelse. Først efter et par dages forløb blev en del personer, som forhen havde aflagt deres vidnesbyrd, indkaldt for kommissionen; men endnu spurgtes ikke efter overberghauptmanden. Øjensynlig ville man undgå det ømfindtlige ved at behandle en så høj embedsmand som *reus*, forinden det havde vist sig, at han ingen fordring mere kunne gøre på noget hensyn. At under disse omstændigheder ingen visit blev aflagt hos ham af de fremmede herrer, finder man begribeligt; og dog forekom en så uhørt afvigelse fra al tidens brug de gode kongsbergere at være det sikreste omen, der varslede etatsrådens fald. Mange, mange imødeså dette med længsel og glæde, de fleste med kold nysgerrighed; dog – sådan går det vel altid. Men at næsten ingen i den hele stad og ved det hele værk ængstedes ved og sørgede over hans skæbne, det kaster en uhyggelig skygge over hans portræt. Hvad etatsråden selv angår, da havde han i de sidste dage atter vundet sin sædvanlige holdning, sin raske, bydende stemme og sit stærke gebærdesprog. Han besøgte hytten, værkstederne og gruberne. Nogle gav Hendes Nådes

fraværelse del i denne forandring, andre med noget rimeligere grund den kommission, der havde afløst en ringere domstol.

En tredje grund kunne publikum ikke finde.

Endelig kom den høflige anmodning fra kommissionen, til overberghauptmanden, at han ville bivåne dens forsamling den følgende dag. Etatsråden kom på en gang i ånde og satte på et øjeblik husjomfru, kogekone og tyendet i bevægelse. Den fede kalv blev slagtet, ekspres til fiskeren i Drammen, stadsværelserne pudset op. I nogle timer syntes etatsråden ingen anden tanke at nære, end dem, der må beskæftige en husherre, som i sin frues fraværelse skal ordne alt til et gæstebud. Nu var man rigtignok så vel vant i overberghauptmandens splendide hus til at give en diner, at kun det første stød behøvedes for at udbrede en regelmæssig fordelt virksomhed fra den gamle Rikard af, som forrettede en hushovmesters vices, og til den yngste viserdreng; og da etatsråden havde holdt råd med Rikard og jomfruen, kunne han med rolighed trække sig tilbage i sit studerekammer.

"Nu vil jeg ikke forstyrres. Det var vel, I kom, hr. bergmester. Behag at afgøre alle løbende forretninger i dag. Jeg er ikke visibel for nogen."

Med meget alvorlige ansigter sad de to kommissærer, assessoren og en skriver, i oberbergamtsrettens store, triste sal. Ved bordets ene ende stod en lænestol til den indkaldte. Ingen uvedkommende var til stede. Med afmålte skridt trådte oberberghauptmanden ind og hilste med et dybt buk. Han syntes overrasket ved den høflighed, der blev ham vist, idet alle rejste sig fra stolen, og generalløjtnanten kom ham i møde.

Etatsråden havde iført sig en sirlig bergmandsdragt, men uden de prydelser, der ellers betegnede hans værdighed. Han satte sig et øjeblik på anmodning, men stod straks igen op og ytrede sit ønske om at måtte begynde forhandlingen med nogle ord: uagtet han vel vidste, sagde han, at det stred imod formerne.

"Vort kommissorium pålægger os ingen former, min hr. etatsråd, og I vil måske lette os arbejdet ved at vejlede os i vor fremgangsmåde," sagde generalen forekommende.

"Mine høje herrer kommissarier!" begyndte oberberghauptmanden med fast stemme: "Forsynet har i dag givet ikke blot mig, men, tillad mig min ytring, også eder en alvorlig erindring om de menneskelige tings ustadighed. I eders ophøjede stilling, og også i den ærefulde post, hvorpå min konges nåde har sat mig, er det vanskeligt altid at erindre denne sandhed. 'Jeg, jeg er Herren! Støv er du!' lyder det for min sjæls øre, og jeg bøjer mig ydmygt for den gud, der kan ophøje og nedstøde, idet jeg med taknemmelighed erkender hans miskund under den korte prøve, han har behaget at pålægge mig skrøbelige menneske. Det er for Ham, jeg ydmyger mig i denne stund, ikke for mine medmennesker, og mens jeg kysser hans faderlige hånd, der havde villet straffe men ikke styrte mig, er jeg ikke lige så villig til at undskylde det værktøj, hvis ondskab den Almægtige betjente sig af til min belærelse. Dog, det er på tide, at jeg skrider til sagen. Af de mig forhen forelagte spørgsmål, hvis besvarelse jeg selv erkender at være meget ufuldstændig, er det mig klart, hvad man formoder, at jeg skal tilstå. Jeg er mistænkt for at have befordret Haitlers flugt i den hensigt at lade ham bære en større mistanke med sig

ud i den vide verden, efter at jeg først ved at indvirke på opinionen skulle have bragt opmærksomheden over på ham. Det urimelige i denne mistanke har jeg, så godt jeg kunne, søgt at fremsætte; men det er i dette som i mange andre tilfælde en vanskelig sag at godtgøre at noget ikke er. Fremdeles har det behaget politimesteren at vække en formodning om, at jeg skulle have stået i et utilladeligt forhold til den afdøde pige, Karine Haitler, og derved være blevet bevæget til at forfølge hendes kæreste. Beviset mangler, hvis ikke den løseste kællingesladder skal udslette de notoriske tegn på, at jeg stedse har begunstiget Roolfsen, i hvem jeg fandt en brav og brugbar arbejder i sølvværkets tjeneste. En i længere tid tungsindig og næsten afsindig piges drømmerier, meddelte og fremførte ved en uden tvivl lettroende gejstlig, bevæger politiet til at grave i en brønd i mit hus efter et lig, som aldeles ikke findes der; og nu vedbliver man at fordre mig til regnskab, hvorfor jeg har tilkastet brønden. At det sammenfaldende tidspunkt for et øjeblik kunne have vakt forundring, hvis det eftersøgte lig var fundet, erkender jeg villigt. Men selv da måtte forundringen tabe sig, efter de oplysninger jeg har meddelt, om årsagen til, at det længe påtænkte nødvendighedsværk just skete på den tid. Alt dette, mine høje herrer, danner en spirallinje, i hvis inderste bøjning man venter at finde mig med morderdolken i den hånd, der hidtil åbenlyst og ærligt har ført til kongens ære og landets vel den agtværdige hakke. Jeg er for gammel bergmand til at frygte for mørket i schakt og gesenk og i den ensomme ort. Der bruger jeg sandhedens fakkel. Eien og schlägel ved jeg ret vel at håndtere og har tit vidst dermed at udslå den rene sten; men aldrig satte den blodpletter. Nu vil jeg blive stående

her i de kunstigt snoede ganges middelpunkt; jeg vil selv udfordre den beskyldning, I har gemt i eders hjerter: er jeg morder eller ikke? Er jeg maskinbygger Roolfsens banemand? Det er sagen. Om dette punkt drejer sig alt. Nu tænder jeg faklen og træder med rolig bevidsthed op, ikke vindende mig frem igennem de krumme gange, som hverken mit eller eders øje formår at bespejde; nej, lige op går min fart, llge op i dagen skal jeg stige, og der tager jeg huen af for verdens store bergmester med et højt og sejrende glückauf!"

Da oberberghauptmanden havde endt disse ord, bukkede han for herrerne og fremlagde tavs et brev, som blev overleveret sekretæren til oplæsning. Det var skrevet i det svenske sprog og lød således:

> Fra magistraten i Falun til etatsråd, oberberghauptmand m.m.
> Ved foretagen registration i boet efter afgangne gæstgiver og poståbner Halin, har man fundet indlagte forseglede skrivelse med velbårne herres adresse. Idet magistraten fremsender samme, må den, så vel på egne vegne som i særdeleshed efter den nærværende poståbners begæring, på grund så vel af brevets mishandlede udseende som af dets uforsvarlige forsinkelse, meddele følgende beretning: Brevskriveren, der er os opgiven at være en maskinmester Roolfsen, opholdt sig hos den afdøde gæstgiver afvigte forår på sin rejse til Tyskland, hvortil han begav sig i bergråd von Nessels følge. Han skal aftenen før sin afrejse have leveret skrivelsen til værten, som lovede at kartere og afsende den. Den afdøde, der var en sløv og drikfældig gammel mand, har da forglemt samme. Dette brev blev

> nemlig ved den nylig stedfundne forretning fundet under hans seng og i nærværende fordærvede forfatning; hvilket således ikke kan tilskrives enten nuværende poståbner Peerson eller nogen anden nulevende person.

Stiltiende fremrakte etatsråden attest angående brevet fra Kongsbergs postmester. Det sås at være ankommet for et par dage siden.

Sekretæren udfoldede derefter det tilsmudsede papir, hvis udseende viste, at det havde været gennemvådt og ligget i fejeskarn. Brevet var undertegnet Roolfsen og skrevet i et meget mådeligt tysk og med næsten ulæselige kragetæer. Det lød i oversættelse således:

> Da jeg nu, ked af mit ophold i Norge, efter hvad jeg har udstået på Kongsberg og har begivet mig uden afsked fra min tjeneste, og med min velynder hr. bergråd Nessels tilladelse følger ham til det østerrigske, med min ydmyge begæring; at velbårne hr. etatsråd og oberberghauptmanden dog vil give mig en afsked fra min tjeneste, som bedes om at måtte sendes til direktøren over Faluns kobberværk, som har lovet at tilsende mig den til Freiberg, som skal blive mit opholdssted i et par måneder, som er alt hvad jeg ønsker, og til lige velbårne hr. etatsråd og oberberghauptmand alt godt, som jeg af et kristeligt sind tilgiver min forrige kæreste, som jeg beder hilse og til med de gamle Haitlers; ja endog min uven, som jeg også tilgiver, Kjeld, og forbliver hr. etatsrådens og oberberghauptmandens bevågne og underdanige forbeder,

M. Roolfsen.

Biskoppen tog sin fløjlskalot imellem hænderne og vendte sit blik med uhyklet fromhed imod himlen. Barth rakte sin hånd ud mod oberberghauptmanden og sagde heftigt: "Tilgiv mig! og modtag min ærlige forsikring, at denne stund er den gladeste i mit liv."

"Kun formaliteten, min dyrebare hr. etatsråd, forbyder mig at forlade mit sæde for at omfavne eder!" sagde generalen med rørelse. "Tør jeg nu bede eder for nogle øjeblikke at forlade salen; vi vil uden tvivl snart modtage eder med eders stands skønne løsen."

Etatsråden bøjede sig med selvfølelse og forlod værelset. Han havde været svag nok til ikke at modtage den ærlige assessors håndtryk.

Uagtet ingen fandt grund til mistanke, fordrede dog dommernes samvittighedsfuldhed en nærmere undersøgelse af brevene, og assessoren sammenholdt Roolfsens med et par optegnelser, som fandtes efter ham imellem aktstykkerne. Nu var intet tilbage at ønske, og sessionen hævedes, efter at protokollen var sluttet og underskrevet. Barth udbad sig kun, at kommissionen ville sætte sit navn under Roolfsens brev og derpå udlåne ham det på nogle timer; derefter indkaldtes igen etatsråden, og nu syntes oberbergamtsrettens lokale forvandlet til et muntert selskabsværelse, hvorfra man imidlertid snart ilede arm i arm for at deltage i et glædeligt festmåltid. Men midt i de forbindtlige lykønskninger, hvori de høje herrer anbragte forsikringer om, at de aldrig, lige så lidt som Hans

Excellence vicestatholderen, havde tvivlet på dette udfald, formørkedes assessorens blik.

Oberberghauptmanden havde vendt sig til ham og hemmeligt tilkastet ham en vild trussel: "Snart kommer raden til eder at gøre *mig* regnskab!"

Barth undskyldte sig fra middagen og skiltes forstemt fra de øvrige. Hans sidste forhold ved denne lejlighed mishagede højligt de to fremmede, og formodningen om, at han af had og måske hævnlyst, havde påført den uskyldige mand al denne krænkelse, var igen opvakt, og blev udtalt i forblommede ord.

Barth vandrede med langsomme trin ned ad gaden, trak ofte spadserestokken under armen, og fremtog dåsen.

"Hans trussel bør jeg smile ad, for alt det, den kan bringe; men som menneske gør det mig ondt, at han miskender mig. Endnu kan der dog nok være en hage ved sagen, min strenge hr. etatsråd! Ja, ja, vi vil se. Til mit selvforsvar skal jeg dog spærre øjnene op, så meget som jeg kan. Måske holder jeg ham sværdet i skeden."

"Nå, hvad nyt fra kommissionen, min kære Barth?" sagde apoteker Lepin, da assessoren hilsende trådte ind i apoteket.

"Vel, min gamle Lepin, meget vel! Imellem os sagt, fejedes der med en løselig kost, eller hvad jeg nu skal sige."

"Kommissærerne havde vel frifindelsen forud i lommen, du."

"Nej, bror, de fortjener al agtelse; sande hædersmænd, det må du tro. Men at man hellere vil spare end fordærve, – det er både menneskeligt og kristeligt –"

"- og adeligt, Johannes. De fornemme skulle spares."

"Hvorfor er du så slem i dag, gamle? Jeg for min del gav min stemme netop som de to høje herrer; og jeg er hverken adelsmand eller adelsmands klient."

"Det ved jeg meget vel, og jeg kan næppe tro, at du taler alvorligt. Skulle du ville spare en forbryder på en andens, var det end kun hans rygtes, bekostning? Om forladelse, Johannes; jeg siger nu altid min mening rent ud."

"Og derfor har jeg altid holdt så meget af dig, du gamle nøddeknækker, lige fra vi sad i skolen sammen og til denne dag. Apropos! Skal du til etatsrådens til middag?"

"Spøger du? Gæs i tranedans! Nej, min far."

"Nå, så giv mig en ske suppe med dig."

"Hvad for noget? Spiser du ikke hos etatsråden?"

"Nej, jeg undskyldte mig. Men for at begynde, hvor du slap; du ræsonnerer som så: Roolfsen er altså dræbt af nogen, denne nogen må findes i et temmelig indskrænket antal personer."

"Du deducerer så omstændeligt, Johannes. Mistanken, bør du sige, var imellem Haitler og oberberghauptmanden. Nu har I taget den ene bort, altså har I gjort den anden til morder; I har borttaget den skyldige og – – – nej men for den mørkerøde Satan, Barth, hvis du ikke lægger dig al brøde fra her for den gamle nøddeknækker, så river jeg dig ud af mit hjerte og græder mine sure øjne ud."

"Nå, nå, Lepin! Jeg skal nok beholde pladsen i dit hjerte, når jeg nu siger dig, at etatsråden ikke er, ikke kan være Roolfsens morder, og det af den *ratio sufficiens* at – nå, gæt nu?"

"Jeg forstår mig ikke på gætteværk. Har du da ledt med tilbundne øjne hidtil, du kloge og lærde Johannes?"

"Hm ja! det synes så. Men jeg forsvarer i længste lag mine gode, sunde øjne. Så meget er vist, at Roolfsen må være opstanden, hvis den anden har slået ham ihjel. For han lever ganske tydeligt, eller levede i det mindste for ti måneder siden."

Mens apotekeren efter nogle udråb og mange gebærder har stukket skrivelsen fra Roolfsen tæt op i de svage øjne og begynder at stave, vil vi alene i forbigående underrette læseren om, at denne gamle, yderst elskværdige, men også højst særegne og pudsérlige apoteker var Barths fætter og hans eneste rigtig fortrolige i verden. Denne fortrolighed gik, som i nærværende tilfælde, nær nok ind på embeds-territoriet. Assessoren var lige så vant til at betro sig til Lepin, som denne til at modtage og gengælde hans fortrolighed. Og ingensinde havde nogen af dem anledning til at fortryde sin tillid. Med spændt opmærksomhed hørte apotekeren lange juridiske demonstrationer og afbrød dem kun for at få bedre lys i et og andet eller for at gøre en dristig indvending. Men til gengæld hørte assessoren, der en gang havde lært lidt kemi, med megen interesse på Lepins kemiske forelæsninger over sæbe, garvestoffer, farverier, blækkompositioner, laksorter m.m. Der var en vis både hjertets og vanens harmoni imellem disse to enlige væsener, uagtet de i dannelse og udseende havde såre lidet tilfælles.

"Ja," sagde apotekeren endelig, "skriften er rigtignok så fæl, at man kunne antage, den var skrevet af en halvdød mand; men død kan han vist nok ikke have været. Er man bare vis på – om forladelse, jeg snakker så dristigt, at ikke vedkommende har eksperimenteret igen, ligesom da han efterskrev Kirsti Haitlers klo?"

"Ja, om brevets ægthed kan ingen tvivl være. Magistraten –"

En kom ind i apoteket og afbrød samtalen, der igen fortsattes ved spisebordet.

"Å, lad mig en gang høre den recept igen, Lepin!"

"Kald den ikke recept; jeg siger bare, at hovedbestanddelene er svovlsurt jernoxydul, galæblesyre, gummi. Med hensyn til de to første bestanddele af blækket, må midlet til at gøre det usynligt vælges. Surt oxalsurt kali vil jeg antage."

"Har du da noget reagens, som igen bringer skriften frem?"

"Reagensia nok, Johannes, såsom kulsurt kali, svovlsurt natron, ammoniak osv. Men det kommer an på, hvorledes jeg har anvendt min oxalsyre. Har den været så fortyndet, at blækkets jerndele er udbredte over hele papiret, så står det ikke i nogen kemikers magt at udfinde andet, end at der engang har været skrift på papiret. Men har jeg med mit salt bestrøet det, kun lidt befugtet, fordi jeg for eksempel ikke ville fordærve skriften på den anden side, så skal jeg restituere det udviskede med de omtalte midler, eller – bi nu! jeg vælger svovlbrinte svovlanemonium. Da skal den blive så sort og læselig, at du har din lyst deraf. Men det er sandt, – hvorledes kom du ind på denne materie?"

"Jo," sagde assessoren, "nu kan jeg sige dig det. For uagtet al den undervisning, du i mange år har givet mig i kemiens hemmeligheder, var jeg dog bange for, at jeg gjorde mig latterlig ved at ytre en mistanke, som du ret nu skal få at vide, og endnu mere et spørgsmål om – –"

"Kære broder, kom dog først med mistanken! Du har gjort mig ganske nysgerrig."

Assessoren tog Roolfsens brev op igen af kjolelommen. "Fandt du, lige så lidt som kommissærerne, noget påfaldende ved, at dette synderlige brev tager sin begyndelse på den indre side af halvarket? At den første side er aldeles – jeg havde nær sagt ren? – ubeskrevet, ville jeg sige."

"Hvor pokker kan nogen finde en enkelt besynderlighed ud af dette besynderlige smørsammen af en uvidende bergmand? Men lad mig se! Hilleskam! Nu fatter jeg din sublime idé. Den første side er udvisket, og – aha! jeg har det, lille bror! Du ville, det er nummer to, det er spørgsmålet, mener jeg, – du ville prøve at restituere skriften?"

"*Rem acu tetigisti!* Restituér mig skriften, *et magnus mihi eris Apollo!*"

"Av, av! den latin står ikke i farmakopeen; den forstår jeg ikke. Hm, hm! Det er såmænd meget antageligt, at der har været skrevet noget her nedefter. Men hvem skulle da –?"

"Det vil vise sig, Lepin. Lad os nu gå ud i apoteket; der skal du gøre dine artificiale eksperimenter."

"Med største fornøjelse; men lad os tømme vort glas."

Med mange omstændigheder og under en fortløbende højst lærerig udvikling af kemiens principper, henførte på det for hånden værende tilfælde, anvendte den kyndige apoteker med et sådant held sin oxalsure kali, eller hvad det nu var, at den hele første side af brevet frem stod fuldt beskreven, og det næsten lige så læselig som de to indre sider.

Assessorens ansigt udtrykte ved et stærkt minespil hans sjæls spænding. Beundring over vennens kunst, forundring over selve miraklet, føjede sig til den mest levende forventning.

"Tag mine briller, Johannes; de er skarpere, og læs nu. Men lad os gå ind igen; der kommer min dreng."

Endelig var brevets gåde løst. Her er det i ordret oversættelse:

> Velbårne hr. etatsråd og oberberghauptmand m.m.
> Da I vistnok vil blive meget forundret ved at modtage disse linjer, som vil være eders samvittighed til stor lettelse, vil jeg håbe. Ligeså tilsiger min samvittighed tilligemed hr. bergsråd Nessel mig, at jeg her nu ved disse linjer beviser eder, at den gode Gud frelste mig af morderhulen, og I havde tiltænkt mig en sikker begravelse, men Gud ville det anderledes. Dog vil jeg ikke kalde eder en morder, da mit fald i stalden ved eders håndgemæng tildrog mig en kontribusion i hovedet, som I troede, at jeg var død. Men nogle slag, jeg havde modtaget af en beskænket uven, som var Kjeld Haitler, gjorde sagtens det meste til min besvimelse, hvoraf jeg kom mig ved at kastes ned på den frosne jord igennem lugen i gulvet. Og vil jeg herved betro velbårne hr. oberberghauptmand at ved det, jeg gik just hemmeligt den vej fra kælderen op for at erfare det, jeg dog ikke havde ventet til min store sorg, som elskede hende af et oprigtigt hjerte, hvorved lemmen af mig blev opkastet, hvorigennem jeg beholdt mit liv og lemmer uskadt, da jeg vel kan vide, at I udi eders svare forskrækkelse troede at kaste det døde ned i brønden der tæt ved, hvilket jeg da også havde den fornøjelse at høre eder trøste min forlorne kæreste med, mens jeg lå stille der nede og hørte hvert ord. Derpå rejste jeg mig med møje og rystede støvet af mine fodsåler, som skriften lærer. Men jeg var vaklende i hu, da jeg som et efterstræbt og bedraget

> menneske ikke vidste, hvorhen jeg skulle vende mig. Da kom jeg til at gå bag en vogn, som gik bag efter bergråden, hvilken ej forsmåede mig i min svare harm, med hvem jeg da nu næst efter Gud Herrens forunderlige tilskikkelse befinder mig i hans selskab. Og dette måtte jeg da lade eder vide, velbårne hr. etatsråd og oberberghauptmand, hvem jeg testamenterer til de fattige de få efterliggende ting tilligemed min resterende, som er halvfemte bergmåned.

"Min anelse!" sagde assessoren.

"Morder kan han da ikke kaldes, om også udfaldet havde været anderledes, kære Johannes. Det glæder mig. Nu – her! – du vil dog vel ikke med dette papir – –?"

"Hvad jeg vil med det, skal du ikke længe blive i tvivl om. Denne skrivelse skal tjene mig til selvforsvar, min broder. Han truede mig, og skønt jeg ikke direkte kan havde noget at befrygte, har han dog lange arme nok til at tilføje mig chikaner. Nu kan jeg bøje ham."

"Vogt dig for en ydmyget fjendes forsoning, hedder det et sted, jeg ved ikke hvor. Et vil jeg i alt fald tilråde dig: gem på brevet, hold i hjørnet, mens han læser det."

"Der gør du mig opmærksom på en ting, som jeg havde over set, Lepin! – Dette brev hører som bilag til kommissionens protokol, og må tilbageleveres. Kan du atter tage denne side bort?"

"Hvorfor ikke? Men betænk dig først. Se til at gøre den bedste brug af det. Du må endelig beholde det. Dermed holder du ham sværdet i skeden."

"Hm! Den talemåde faldt mig just ind på vejen til dig. Nå, Gud signe dig, gamle nøddeknækker! I dag har du gjort dit mesterstykke. Jeg skal aldrig ophøre at beundre din stolte videnskab, som gør sort til hvidt og hvidt til sort."

"Ej, ej! Det er jo ellers din videnskab, bror! Ja, nu vil jeg ikke holde på dig. Du må straks indfinde dig til desserten; vil du ikke det?"

"Naturligvis; jeg medbringer et bidrag til den. Kanske du ser mig endnu i aften."

Det var gået muntert til ved etatsrådens bord, hvorom sad de fleste af byens honoratiores. Man var virkelig i begreb med at servere desserten, da en tjener kaldte etatsråden ud. Dennes gode lune veg pludselig tilbage ved synet af Barth.

"Hvis I kommer som min gæst, så vær velkommen; eders kuvert er ubesat. Skulle det gælde forretninger – så beder jeg mig for i dag undskyldt." Men assessoren lod sig ikke således bortvise, og etatsråden måtte finde sig i at træde ind i sit kontor med ham.

– Man havde ved det muntre selskabsbord måske endnu ikke savnet værten, da han med assessoren ved sin hånd trådte ind og præsenterede sin ven med en strøm af artigheder og berømmelser, der vist nok for en del skyldte vinånden sin oprindelse, men som dog uden tvivl også udtrådte fra mandens hjerte. Barth måtte tage den tomme plads og deltage i efterbordet, som nu forlængedes med flere timer.

Om aftenen kom etatsrådinden hjem. Vicestatholderens og hans gemalindes godhed og venskab havde ikke formået at holde hende tilbage indtil kommissariernes tilbagekomst. Så

snart hun følte sig stærk nok til at foretage tilbageturen i det slemme føre, rev hun sig ud af grevindens arme.

På højden af åsen, ved hvis fod bergstaden ligger, lod hun ængstelig holde. Lysene tindrede rundt om i den hele dal, og oplivede det i aftenens mørke hensvindende vinterlandskab. Etatsrådindens længselsfulde blik var henvendt på et punkt, på det lysende punkt, hvor hendes hjem lå. Ak, lysstrålerne, som nåede hendes øje, kom vel derfra, men de kunne intet sige om, hvad de der havde forladt. En stønnende gammel kone krøb ved sin stok op ad bakken og trådte hostende hen til slæden.

"Et par skilling i Guds navn, frue! Derfor skal I få en god hilsen hjemmefra!"

"Hvad mener du med det, Lena?" sagde etatsrådinden og rakte hende lidt småmønt, ikke glad ved at gense den kone, fra hvem hun i sin tid havde modtaget det mistænkelige brev til Kjeld Haitler.

"Jeg mener, at I finder stor lystighed og glæde hjemme. De to store fra kongen og alle byens storfolk er i gæstebud hos etatsråden. Men I har vel mødt min søn, som han sendte ekspres til jer."

Etatsrådinden sad stum og stiv i slæden. Enhver blodsdråbe i hendes årer syntes at bølge sig tilbage, og hendes bryst truede med at springe. "Kør, kør!" var alt det, hun formåede at sige; og den gamle, tro tjener, der meget vel fattede betydningen af brødkonens hilsen, og ikke mindre vel forstod, hvad der foregik i den trofaste ægtemages indre, var ikke sen til at opfylde befalingen og gjorde vejen kort. Hvilket lykkeligt gensyn.

Jutulskoppen

≡ En norsk kriminalfortælling ≡

Første brev

Frøken Lanter til skibskaptajn Flack.

Min egen kære Edvard! Farvel, farvel! Således gentog vore læber og hjerter afskedsordet, da vi sidste gang savnede hinanden; og, uagtet din Petra er lige så langt fra at være eller ønske at være romantisk, sværmende, poetisk (jeg tror, at disse udtryk ved denne lejlighed ville blive ensbetydende), som hun er langt fra at besidde lærdom eller mening om at være lærd; så kan jeg dog ikke nægte, at der er noget i min sjæl, som ligner et langttonende ekko af dette "farvel." Aller mindst ville jeg dog, at du skulle forklare dig dette ekko som en sygelig beskaffenhed hos mit legeme. Nej, da må du hellere sætte det på hjertets regning. Vi har jo altid, det vil sige fra vore barndomsdage af, holdt af hinanden, Edvard; og dog var der meget, som i de henrundne vintermåneder bragte os i et endnu inderligere forhold. Selv den misforståelse, der opkom imellem os, og hvortil mine slægtninge egentlig var årsag, bragte os til at forstå hinanden bedre, at agte hinanden højere og – at elske hinanden ømmere. Ja, min ven! at du er uundværlig for min lykke, det er mig mere end vist, og jeg tror også, at jeg er nødvendig for din. Om vi derfor bliver lykkelige med hinanden, derfor råder fremtidens genier. Vi har set eksempler nok for at vide, at kærligheds skønneste rosenkæder kan tabe blomsterne og beholde tornene, – eksempler nok til at være diskrete vore gensidige forsikringer. Men jeg er dog så rolig, så håbfuld, når jeg tænker mig vor fremtid, kæreste Edvard! Det er ikke alene kærligheds søde vane, det er lighed i livsanskuelser, overensstemmelse i karakter og – mere end noget andet – den

naturlige tilbøjelighed til hengivelse for andres tilfredshed, som lover at gøre vort ægteskab lykkeligt.

Mit brev er begyndt uden angivelse af sted og datum. Tag ikke denne mangel for et træk af distraktion; udeladelsen er sket med overlæg, fordi jeg ikke ville frappere dig og derved hindre dig i ganske tålmodigt at lavere linjevis frem og tilbage igennem brevets side. Nu skal jeg gå ganske systematisk til værks.

Da dit lystige marsvin boltrede ud igennem vor lille fjord, og dets kække chef med sit flagrende tørklæde forsvandt i storsejlets hvide skygevandt, – da din tilkommende medsejlerinde, om ikke på "Delfinen", så dog på livshavet, glemte sin smule livsfilosofi og stak i at græde: kom tante Lore venligt hen til den bedrøvede og slog de strenge an, som fandt lettest genklang i mit bryst. – Det er mærkværdigt, hvor heldige de meget enfoldige mennesker undertiden er, når det kom mere an på at trøste og opmuntre. Formodentlig består hemmeligheden for en stor del deri, at man ingen mistanke har om at blive ledet af dem; men også kan det hænde, at naturen har givet dem et talent, der svarer til dyrenes instinkt. Det være nu dermed, som det vil, Lores kærlighedsfulde snaksomhed bragte mig snart i en bedre, til sidst endog i en ret god, næsten munter stemning. Vi snakkede om gammelt og nyt, og samtalen faldt på hendes ungdomsdage og det kære Tønsberg, hvor hun har tilbragt sin korte blomstertid. Jeg huskede imidlertid på de femogtyve daler, du har foræret mig til en silkekjole, og fik jeg så på en gang det indfald, at anvende dem til en glædesrejse for den gode, gamle pebermø.

"Har du lyst til at gøre en tur til dit Tønsberg, tante, så bestil hest og kærre til i morgen, eller når du vil. Jeg betaler rejsen frem og tilbage, for jeg er just ved skillingen nu. Men du må derimod tage mig med til Reesens, hvis du ellers tror at vi er velkomne til dem."

Kæreste Edvard! Du skulle kun have set, hvor forbavset, og derefter, hvor sjæleglad det gamle menneske blev. Hun tog mig om halsen og ville så i øjeblikkets begejstring have bud over til skydsskafferen.

Ved modnere overlæg lod vi det da bero med for det første at skrive til Reesens, til hvilket foretagende tante anvendte en hel formiddag. Efter en travl uge, hvori alle tilberedelser til rejsen blev drevet med lige så megen iver som hemmelighed, kom brev fra Reesens, og deri den høfligste og venligste indbydelse til os begge to. Har jeg vel vidst, du vidtløftige søfugl, at du står i venskabs- og forretningsforhold til købmand Reesen! Desto behageligere blev jeg nu overrasket ved at erfare det af Reesens brev, hvorved jeg befriedes fra den tanke, at jeg skulle gå på slæbetov med tante Lore.

Da brevet var læst, sønderrev vi det dunkle tæppe, der til alles forundring hidtil havde omhyllet vor virksomheds hensigt. Jeg vil spare dig for en formodentlig mislykket humoreske, som skulle have indeholdt tante Lores, mit og den arrige Mignons rejse-eventyr; jeg vil i stedet skrive rejsens resultat:

Tønsberg, den 21. april.

Reesens familie er meget hyggelig. De lever et ægte gammeldags købmandsliv. Han besørger sine kontor- og sine søbod-forretninger; madame Reesen passer dels

kramboden, dels køkkenet. Morgen- og middags-møderne indskrænkes til det kortest mulige tidsrum, men aftenen er aldeles indviet huslighedens stille glæder. Falder end fader Reesens spøg undertiden lidt i det massive, går moders veltalenhed ofte en smule i det brede, og giver tante Lores hjertelige ånds fattigdom samtalen en enstonig karakter: så svæver dog de blideste lares [Note 1)] om denne uskyldige og nøjsomme huskreds, og man må mangle sans for det gode, for ej her under hverdagslivet at fornemme det skønne.

Det skønne! Idé-associationen bringer mig til at dvæle ved ordet, for at gøre en anden anvendelse af det. Her er virkelig noget såre skønt i huset. Det er en femtenårig gut ved navn Ivar Halvardssøn. Han er et mellemvæsen imellem krambodsvend og kontorist, imellem tjenende og lem af familien. Sådanne middelpersoner plejer hverken at have det godt eller være behagelige at omgås. Men hvad den unge Halvardssøn angår, da er han, uden at enten han fra sin side eller hans principal fra sin har tænkt på at bestemme forholdet, kommet i et sådant, hvortil dels hans herkomst og tidligere mangel på dannelse, dels hans senere udvikling og ualmindelige virksomhed, dels endelig Reesens alt for indskrænkede tjenerpersonale har bragt ham. Hvad velvilje og agtelse angår, da er han imod Reesens og de imod ham som kærlige beslægtede. Ivar er en bondesøn fra en gård, kaldet Skrubstad, som ligger adskillige mile oppe i landet. Han har nu på sjette år været i Reesens hus, og har naturligvis tilegnet sig købstadsynglingens udvortes. Dog er det ikke blevet

derved. Reesen har ladet ham lægge sig efter alt, hvad en købmand bør lære. Han skriver tyske og engelske handelsbreve og, det er nu just ikke fader Reesens fortjeneste, har bekendtskab til og smag for begge sprogs litteratur. Jeg har aldrig set et ædlere fysiognomi. Hans blonde sjæl udtaler sig i de lyse øjne, der svømmer under den åbne pande; et vemodigt træk om munden opløser sig i et sandt Rafaelsk smil.

Du bliver dog vel ikke forskrækket over den varme, hvormed jeg beskriver dig den smukke yngling? Ja, dersom jeg ikke var syvogtyve år, skulle jeg vogte mig for så unbefangen at omtale ham i et brev til min kæreste. Men det har ingen fare. Du ved, jeg elsker skønhed, hvor den viser sig i legemlig eller i åndelig fremtrædelse. Der er desuden andre ting som gør ham interessant. Allerede den omstændighed, at den eneste arving til en meget betydelig bondegård vælger handelsstanden, er ualmindelig. Hertil kommer endnu adskillige tildragelser i hans eller rettere i moderens liv.

For at du dog ikke skal falde på den tanke, at din adstadige kæreste er ganske skudt, går jeg over til en anden materie af den umistænkeligste slags. Tante Lore har, tænk engang! erholdt en uventet udsigt til en ikke ubetydelig arv ved en langt ude beslægtet pebersvends død. Arvingerne er indkaldte, og dersom det forholder sig således, som Reesen antager, at hun er den nærmest beslægtede, kommer hun til at gå en sorgfri alderdom i møde. Den gode sjæl har allerede travlt med anvendelsen af renterne. De første femogtyve skal bruges til en

silkekjole til mig; desuden vil hun indsætte mig til universalarving. Jeg forsikrer dig, hun er ordentlig blevet poetisk i sine skildringer af den lykke, der skal fremblomstre for os alle sammen; madame Reesen hjælper hende med megen fornøjelse at drømme; fatter ryster med hovedet og mener, at man må oppebie skifterettens erklæring; jeg ler så småt og lader drømmene gælde som en behagelig adspredelse. Rigtignok, blev det alvor med tantes rigdom, så tror jeg vel, jeg kom til at drømme om min skipper og "Delfinen", som da skulle blive hans ejendom.

I dag går posten til Danmark. Dette brev vil, som jeg håber, træffe dig i Aarhus, måske beskæftiget med at skrive til din Petra.

Jeg kysser dit portræt og tilsender dig et hjerteligt:

God aften min egen, dyrebare Edvard!

Note 1: **Lares:** Skytsånder eller husguder i den romerske religion.

Andet brev

Nu først fik jeg dit brev fra færder med lodsen. Ak, hvilket trylleri ligger der ikke i de bogstaver, der bærer os den elskedes tanker og følelser over hav og land! Tak for al din omhyggelighed, al din kærlighed for mig! Gud give, jeg i livets alvor altid må være den for dig, som jeg i vort forår har lovet at blive! Måske, du gode Edvard, er tiden til vor forening nærmere, end vi nogensinde har tænkt os den. Thi nu er det en afgjort sag, at Lore bliver arving til en net liden sum. År og dag vil hengå, inden hun kommer i besiddelse af pengene, hvis beløb endnu ikke kan bestemmes; men næst udgiften til min kjole, til et sølvhalsbånd for Mignon og et nyt betræk på den gamle sofa og de seks stole, skal kapitalen sættes i et fartøj, som du – lykkelige navigator! – skal føre for kompagniets regning; ved kompagniet forstås tante, du og den, som du har lovet kompagniskab i liv og død.

Vi har fået fremmede; *en* fremmed skulle jeg sagt. Det er Ivars moder, madame Skrubstad. Det er i sandhed en mærkelig kone. Hun sidder just i dette øjeblik lige over for mig og taler med madame Reesen og tante om byhusholdning og landhusholdning.

Dersom Ivar fortjener navn af den blonde på legeme og sjæl, så er moderen i begge henseender den brunette. Et blegt, magert, endnu smukt ansigt er omgivet af bondekonens sorte hue; om halsen har hun et stort, mørkt kastetørklæde og bærer for resten købstadsdragt.

Med en noget hård stemme udtrykker hun sig i et ikke udannet sprog, og i enhver af de med påfaldende langsomhed

fremførte sætninger udtaler sig en ualmindelig forstand, næsten, forekommer det mig, en dyb ånd. Hun har et mystisk anstrøg, som gør hende interessant.

Endnu mere vinder hun, når man ser den uendelige kærlighed, hvormed hun omfatter sønnen. Han gengælder hendes kærlighed; det er sandt. Men moderens – den er dog noget andet, noget højere eller i alle fald noget højst rørende. I mit forrige brev lovede jeg nok at fortælle dig noget mærkeligt af denne kones liv. Dermed vil jeg nu gøre en begyndelse.

Kristine var netop voksen, da en bondekarl, Halvard Skrubstad, blev heftigt indtaget i hendes skønhed. Hun kunne ikke lide ham, og søgte så meget muligt at unddrage sig hans nærhed. Men da Halvard, skønt yngre søn, ansås for et godt parti, interesserede Kristines fattige forældre sig for karlens alvorlige hensigter og overtalte hende til at sige ham ja. Uagtet den velstand, han besad, lod denne forlovelse dog ikke til at bringe megen lykke. Thi Halvard var et brutalt, lidenskabeligt menneske af slette sæder. Hans udvortes, hans tilbøjelighed til spil og svir kunne måske med tiden forandres; men der var noget usselt i hans karakter, som lod lidet håb rum om huslig lykke for en ædelsindet kvinde. Hans gamle fader havde først i sin tiltagende alder og efter konens død ombyttet købstaden med landlivet. Som høker i Tønsberg havde han lagt grunden til sin velstand. Den ældre søn, Jens, havde nydt købstadsopdragelse og var fra sin barndom af bestemt til søen. Han ytrede allerede tidligt ualmindelige anlæg, og der blev anvendt adskilligt på hans undervisning. I flere år havde han, idet han fulgte sin tilbøjelighed, opholdt sig på et betydeligt handelskontor i Danmark og syntes ikke at ville blive sømand

og endnu langt mindre at ville tilhøre den stand, som hans fader senere havde valgt.

"Jens hører nu engang til storfolkene," sagde Halvard spotsk, når talen var om broderen; "æren og håndteringen skal være ham vel undt, når han bare vil fraskrive sig sin odel. Det er jeres skyld, far, at det ikke er sket for længe siden. Her skal jeg gå og slæbe som den flittige søn i Bibelen, mens han lever hver dag herligt og i glæde."

"Fy skam dig, Halvard, som du der snakker. Lever han kanske på din eller min bekostning? Har han kostet mig en skilling, siden han blev voksen? Har han ikke ærligt og flinkt gået frem på den vej, han selv har valgt? Gid du blev så god bonde, som han vil blive købmand, eller hvad den brave gut bestemmer sig til."

"Ja bonde! Kan nogen have lyst til at være bonde, når han ikke har gård?"

Sådanne samtaler forefaldt dagligt imellem fader og søn og endtes sædvanligvis med, at Halvard blev grov og gik bandende og skældende ud. Kristine var ofte med smerte og forskrækkelse vidne til scener, der kun alt for vel forespejlede hende det liv, hun kunne vente sig. Selv den gamle på Skrubstad, så gerne han kaldte Kristine sin kære datter, sagde dog mere end en gang til hende, at "hun burde bryde med Halvard, han ville gøre hende ulykkelig; hun var for god for det skarn," osv. Ikke ugerne hørte Kristine på sådanne ord; når hun så gentog dem hos sine forældre, mødtes de af indvendinger, forestillinger og formaninger.

En vinter lige under julen kom Jens ganske uventet hjem. Med uskrømtet kærlighed omfavnede han sin gamle fader og

rystede hjerteligt sin broders hårdere hænder. Faderen og endnu mere de øvrige husfolk følte sig i førstningen lidt fremmed for den unge, moderne og dannede herre. Men hans barnlige ømhed, fordringsløse godmodighed og frem for alt den levende deltagelse, hvormed han lod sig indvie i landets væsen og gårdens brug, gjorde ham snart til alles yndling.

Fra den første dag af, da Jens atter satte sin fod i fædrelandet, havde Halvard følt had til ham. Og dette formindskedes ingenlunde ved den almindelige yndest, der mødte den behagelige mand fra alle kanter. Men Halvard var alt for klog til at glemme sin fordel. Med krybende venlighed gik han om med broderen og søgte ved enhver lejlighed at sige og gøre ham noget behageligt. Netop denne opførsel mishagede den forstandige og fintfølende Jens og bragte ham til at undgå Halvards artigheder. Endelig rykkede denne under mangfoldige omsvøb frem med sit ønske, at "Jens, der dog aldrig havde i sinde at begrave sig i en vild fjeldegn og køre plov og harve, ville mod passende godtgørelse overlade sin odelsret."

"Odelsret?" svarede Jens forundret; "den har jeg aldrig tænkt på. Er der nogen sådan ret imellem brødre? Når fader engang dør, som vi ønsker sent at ske, så deler vi vel som gode venner og brødre. Den del, som tilfalder mig, den vil jeg naturligvis sælge; for jeg duer nu engang mere til at leve i by end på land; – skønt jeg skal ikke nægte, det måtte være behageligt, når gårdsbruget uden alt for megen anstrengelse kunne ernære sin ejer, at henleve her rolige dage med en rar, kærlig ægtemage, med sådan en sød pige for eksempel som din Kristine."

Jens blev rød, idet han sagde disse ord – –

Edvard! Le ikke! jeg ser, at du ler og siger, at jeg skriver romaner. Ja, herregud, hvad kan jeg gøre for, at pennen løber ud med en samtale, der sagtens ikke er holdt med de ord, lige så lidt som de gamle historieskriveres taler. Jeg bekender, at bet er min fejl, når jeg skal fortælle, at høre og se lidt for meget med fantasien.

Imidlertid skal du nu få det tørre recit. Jens havde, uden selv at vide det, forelsket sig til begge øren i den elskværdige Kristine, og hende var det nok gået omtrent ligedan, hvilket endnu mindre er at undres over. Derfra kom nu på en gang købstadsjunkerens idylliske følelse af landlivets lyksalighed. Halvard blev meget forskrækket over ytringer, som i det mindste i meningen stemte overens med de ovenfor fortalte, og forsøgte skyndsomt at aflokke Jens et Esau-løfte. Men det lykkedes ham ikke; thi Jens erklærede, at "han vel ikke ville være sin broders fordel i vejen, men da odelsret var en nedarvet helligdom, kunne han ikke skille sig ved den, uden at han var vis på, at faderen var tilfreds med det." Sagen blev da forelagt den gamle, og han anså det for urigtigt, at nogen fraskrev sig og sine tilkommende efterkommere en rettighed, der én gang efter Forsynets tilskikkelse var ham given. Derimod stillede han sønnerne forslag, som sigtede lige meget til begges fordel.

Halvard, der så sit ønske strande, kastede nu masken, til broderens forbavselse, som hidtil ikke havde haft lejlighed til at se ham, som han var. Den bedrøvede fader betroede sin Jens, hvor stor sorg og skam Halvard gjorde ham, og sukkede ved tanken om, at han snart skulle miste sin alderdoms stolthed og glæde. Jens hørte med bevægelse på faderen og optog atter en tanke, som han i nogen tid havde næret. Det var nemlig lige så

lidt handelen, som søvæsenet, der havde interesse for den unge mand, det var videnskabelige sysler. Hvori hans studium bestod, ved jeg ikke at sige; men det lod sig i alt fald snarere forene med en jorddrots uafhængige liv, end med en købmands bestemte forretninger. To familier kunne rigeligt nære sig af gården, og for det første tænkte han sig kun at gå til Kristines bord. Thi det var bestemt, at Halvards bryllup skulle stå næste forår.

Jo mere tillokkende denne plan forekom Jens, jo mere voksede også hans betænkeligheder, thi det blev ham klart, at Kristine havde den største del i hans pludselige lyst til landlivet. Ikke mindre tydeligt syntes ham at se, at pigen havde fattet godhed for ham i en højere grad, end hun ville og turde være sig det bevidst. Modigt besluttede han derfor at flygte, mens det var tid, fra en fare, hvis størrelse endnu ikke lod sig overskue, og til Halvards store tilfredshed erklærede han, at han ikke ville blive julen over hjemme.

Allerede var afrejsen bestemt, og tøjet pakket. Den gamle sad bedrøvet på bænken og talte lidet. Næste morgen skulle hans gamle øjne uden tvivl for sidste gang skue den søn, der altid havde været ham kærest, og hvis elskværdighed de forløbne uger først ret havde lært ham at kende.

"Jeg får nu se over til de gamle på Barholt," sagde Jens og rejste sig. Han lovede at komme snart igen og lod i hast spænde for.

Dette besøg, som han endnu mere havde frygtet, end han havde længtes efter det, faldt anderledes ud, end Jens nogensinde havde drømt om. Den gamle mand på Barholt, Kristines fader nemlig, befandt sig i en oprørt og harmfuld

stemning, da Jens trådte ind i hans stue. Konen kom ham forstemt i møde, og Kristine listede sig ud af døren, så snart hun havde vist gæsten den sømmelige opmærksomhed. Næppe var juleglasset tømt, førend bonden gav sin hustru et vink til at gå ud, og nu slog han Jens på skulderen og betroede ham i få og fyndige ord, hvad der stod på. Jeg kan ikke så ligetil fremsætte den smukke historie, som nu blev fortalt. Den angik Halvard, om hvem en afskyelig opførsel imod et ungt, halvfjantet fruentimmer just samme eftermiddag var blevet familien bekendt.

"Og et sådant skarn skulle jeg betro min datter, min egen Kristine! Nej, før skal hun sidde som gammeljomfru på Barholt-Ødegård til sin død, før hun skal bænke ved brudebord ved Halvards side! Deri giver du mig vist ret, skønt du er hans broder. Ikke skulle jeg heller bruge mange omsvøb med den lømmel. Men det, som går mig nær, er at Skrubstaden, din vakre fader, er min gamle, gode ven. Enten må jeg gøre ham den hjertesorg at fortælle, hvad karl Halvard er, eller jeg pådrager mig hans vrede. Jeg ventede dig hid i aften, da jeg ved, du skal rejse i morgen, min gode Jens, og derfor sagde jeg til Kristine, at jeg ville sige dig besked. Dermed var hun også vel fornøjet. Nu er min og mors begæring til dig, at du vil tage dig på at rette imellem os, så som du bedst ved og kan, snild og forstandig, som du er. Endnu ved nok ikke mange, hvorledes Halvard har faret ad, og vi vil ham ikke ilde. Kanske kunne du tage ham for dig og få ham til med det gode at gøre ende på sin forlovelse. Han er nok ikke tjent med, at jeg vender det lodne ud."

Med en blanding af afsky over broderens usselhed, og af et fremdæmrende håb om selv at blive lykkelig, påtog Jens sig at forsøge på et sådant forlig med Halvard, og vovede rødmende at foreslå, at pigen skulle blive hans. Den gamle så på ham med et livligt blik og rystede ham trohjertigt i hånden.

"Ja, slig svigersøn var ikke at bortsende til lang betænkning! Vil du have hende, min gut, så – – men tal nu fra leveren til Halvard. Du smeder dit eget jern. Sagtens vil det holde hårdt; for skarnet holder rigtignok af min tøs. Men når han nu hører, og derpå sværger jeg min højeste ed, at det er og skal blive forbi imellem de to, – så finder han sig vel i den måde, som hjælper ham bedst ud af al fortræd."

Jens trykkede den gamles hånd og kastede sig i sin slæde. Næppe var han kommet hjem, førend han opsøgte Halvard, der just ikke befandt sig i den behageligste stemning. Han vidste, at man på Barholt var kommet efter hans historier, og han kendte til fulde den gamle mands tænkemåde, til at frygte det værste af ham. Under disse omstændigheder kom broderen ham ikke meget belejlig. Men hvorledes blev han vel til mode, da Jens gik ham på klingen og derefter fremsatte de hårde fredsbetingelser! Under eder og forbandelser indgik han, hvad man fordrede af ham, og forlangte kun en passende udsættelse for at give det hele et tåleligt udseende. Dette blev ham tilstået, og Jens styrede nu med snildhed kortene. Hans rejse blev da, til fader Skrubstads glade overraskelse, under en passende undskyldning udsat for det første. Halvard tog også sit parti. Han gjorde underhånden kur til en ung gårdmands-enke i nabobygden, hvad enten nu desperation drev ham, eller rygtet om, at hun var velhavende. Da på alle sider sømmeligheds

fordringer var iagttaget, blev Kristine og Jens forlovede og holdt om foråret bryllup. Kort efter giftede Halvard sig med sin enke.

Mit papir er fuldskrevet på alle sider, og dog har jeg kun fortalt dig en del af historien, min kære Edvard. Resten må bero til næste gang. Nu kun et par ord om mig selv. Reesens ville gerne beholde mig hos sig et årstid, dels for at være dem til selskab, dels især for at lære deres småpiger fruentimmernetheder. Du ved selv, hvorledes jeg har det hjemme, og, hvis du ikke har noget imod det, vil jeg antage tilbuddet. Jeg skal intet have i løn, men derimod være ganske uafhængig. Hos onkels har jeg jo heller intet andet end opholdet, og med uafhængigheden ved du selv, hvorledes det er bevendt.

Tante Lore bliver her endnu en fjorten dages tid, og jeg vil formå hende til at udsætte rejsen noget, hvis jeg ikke inden den tid erholder brev fra dig. Thi uden dit samtykke bør jeg ikke bestemme mig. – Farvel, du kære! Mit næste brev skal vel adresseres til en fransk havn. Himlen ledsage dig over bølgerne!

Tredje brev

Altså vugger du på det vide Atlanterhav, imedens jeg skriver disse linjer, hvis bestemmelsessted jeg måske først efter hele måneders forløb får at vide! Tak, elskede Edvard, for dit kærlighedsfulde brev! Jeg ville gerne hilse din vakre reder i Aarhus og takke ham, fordi han mener dig det så vel. Men der vil gå lang tid hen, inden du kan bringe ham min hilsen. At han er nordmand og derfor interesserer sig for alt, hvad der kommer fra Norge, er meget smukt; men hvad det angår, at han læser så gerne mine breve og med største begærlighed venter efter fortsættelsen af min historie om Skrubstadfolkene, da må jeg dog gøre min herre opmærksom på, at jeg ikke har givet dig tilladelse til at publicere mine epistler. De er rigtigt skrevet for dig og ikke for din reder. Nå, lad det da være godt. Når du ikke skammer dig over formen, så behøver jeg ikke at skamme mig over det uskyldige indhold.

Ifølge din – just ikke tilladelse; thi et andet ord kunne bedre anvendes, billigelse, for eksempel – bliver jeg da hos de gode Reesens og bryder mig ikke om dine små stiklerier. Var du virkelig så barnagtig, som du med en vis ridderlig anstand simulerer at være, så tog jeg mig vel i agt for at nævne oftere min kære Blonde. Men jeg kender dig lige så godt, som mig selv, og således tager jeg ikke engang i betænkning at fortælle dig, at Halvardssøn og jeg har overtaget det herkuliske arbejde at bryde os igennem en tragedie af Shakespeare. Vi er omtrent lige dygtige; han kender bedre de forældede ordformer, og jeg divinerer lettere meningen ved hjælp af konteksten. Hans moder er rejst for nogle dage siden. Det er en overmåde

interessant kone. Hun er så forstandig og besidder en art af sagacitet, så jeg ofte studsede ved at høre hendes domme. Jeg må dog anføre et par eksempler.

Forleden aften kom en købmand Plom, en bekendt af Reesen, hen til os. Han var i et fortræffeligt lune og fortalte os om en fiffig handelsentreprise, hvorved han dels havde vundet, dels kom til at vinde betydeligt. Efter at han havde spøgt, sunget og fjaset med os damer, trak han Reesen hen i et hjørne og snakkede halvhøjt om vekselaffærer. Jeg så, at Reesen spidsede øren og nikkede ret tilfreds et par gange, mens han nippede til punscheglasset. Madame Skrubstad (så kaldes hun her i byen) bøjede sig hen over sit strikketøj og hviskede til mig: "Jeg ville ønske, far Reesen sov på den sag, de snakker om, inden han slår til. Se kun til! Mennesket er i knibe og vil trække ham med sig."

"Hvor i verden falder De på det, mor Skrubstad?"

"Hm! Således ser ikke den ud, som ler af hjertet. Mand synger ikke gerne i skov, uden så er, at han er ræd."

I det samme blev Reesen kaldt ud, og nu iagttog jeg hvorledes Ploms glade træk strammede sig, idet handelsvennen vendte ryggen til ham. Jeg nærmede mig med et iskænket glas for at byde ham det, og pludselig svømmede det hele ansigt i en – nu blev det mig klart – påtagen lyksalighed. Det faldt mig da virkelig ind, at det var rigtigt at advare Reesen, endskønt jeg måtte frygte at anses for påtrængende.

Men da han i det samme kom ind og satte sig hen til Plom for at fortsætte samtalen, lod mit forsæt sig ikke udføre. Dagen efter udlod Reesen sig således ved middagsbordet:

"I går havde jeg nær gjort en dum streg. Takket være min gamle regel, aldrig at afgøre nogen forretning uden på

kontoret, at jeg undgik den spekulant, den bankerotter, den – osv." – Plom havde virkelig haft i sinde at spille manden af med en kapital.

En anden gang kom en barnepige ind i boden med en treårig glut ved hånden. Mor Skrubstad og jeg stod i døren fra dagligstuen og hørte på hendes samtale med madame Reesen. Pigen strøg den små lokkerne fra panden og fortalte, at barnet havde spadseret et langt stykke med hende på en temmelig besøgt vej. Næppe var pigen gået, førend min divineuse i en uvillig tone skændte på den letsindige tøs, som så lidt fortjente at betros en brav mands barn. For at hun ikke var der, hvor hun foregav at have været, det kunne man tydeligt se på barnets øjekast.

Sådanne træk kunne jeg fortælle flere af. Men de tager sig ikke ud i pennen. Lad mig nu hellere fortsætte der, hvor jeg slap i hendes historie.

Jeg fortalte dig jo, at den brave Jens blev gift men sin smukke Kristine og slog sig aldeles til landlivet. Han antog faderens gård og så flittigt til, skønt han just ikke selv tog synderlig hånd med.

Den gamle var såre glad for sine børn og de for ham. Imidlertid blev ikke hans aftensol længe på himmelen; han gik snart til sine fædre.

Jens dyrkede sin jord med forstand og forsømte ingen af sine betydelige brug. Imidlertid var dog boglig beskæftigelse ham kærere. De fleste af dagens timer sad han imellem sine bøger, og aftenen tilbragte han på købstadsvis med sin unge kone, som han søgte at drage ind i den sfære, i hvilken hans egen ånd befandt sig. De gamle bønder rystede med hovedet over dette

herreliv. Men det gik godt. Jens tog sig betalt ved at anvende det, han også læste om landbrug.

Hans ægteskab var skyfrit. Hos de omboende embedsmænd og en enkelt gang i købstæderne tog han sin fine kjole på og nød som en afveksling det finere livs omgangsglæder; men derefter vendte han altid glad tilbage til sit landliv og befandt sig meget vel på bænken imellem sine folk, i hvis måltid han og Kristine efter landsens sæder tog del.

Ivars fødsel fuldendte deres lykke.

Imedens det gik så vel på Skrubstad, husede Halvard såre ilde på sin enkes gård. Han havde fundet hendes forfatning slet, havde anvendt en hel del på at bygge og oppynte. Gården var vanbrugt, og Halvard så sig ingen udvej til at sætte den i stand. Sygdom hjemsøgte kvæget og andre uheld slog til. En endnu større ulykke var, at ægtefolkene levede uforligeligt. Deres samliv blev imidlertid kun kort; hun fødte ham en søn og døde i barselsseng. Nu blev der proces imellem Halvard og arvingerne efter den første mand, som havde pant i gården. Alt dette havde han kunnet rede sig ud af; men han ville hjælpe lidt på lykken og begik et bedrageri, som nær havde kostet ham frihed og ære. Til sidst måtte han anse det for en lykke, at han slap derfra med tab af gård og alt, hvad han ejede.

Kristine tog sig især den ulykkelige mands skæbne til hjerte og overtalte Jens til at åbne sit hus for broderen. Efter en hård kamp med sig selv gav han efter for Kristines bønner og lod Halvard flytte ind til dem med barnet. Også for Halvard var det et surt stykke, at tage imod nåde af broderen; men nøden tvang ham, og han gik ind på de alvorlige betingelser, som Jens ved denne lejlighed foreskrev ham. Kristine anviste med bange

anelser svogeren hans fremtidige bolig i en sidebygning, og gik som en fredens engel imellem de to brødre, idet hun snart formanede den ene til overbærelse og mildhed, snart den anden til føjelighed og orden. Det varede ikke længe, førend hun så frugt af sine bestræbelser. Halvard blev arbejdsom, rolig og flittig; Jens blev mildere i sin opførsel imod broderen og fandt, at det dog var godt, at have en formand for de mange folk, på hvilken han med temmelig sikkerhed kunne stole, når han selv fordybede sig i sine bøger. Men ulykkens stjerne begyndte at vise sig på deres horisont. Halvards forvandling hidrørte ikke fra anger, taknemmelighed og velvilje for broderen, men var virkningen af den skønne kones hulde blik. Dette mærkede vistnok Kristine tidligere, end nogen af de to. Men hun måtte ikke være kvinde, om hun havde følt uvilje imod Halvard over dette. Den tanke, at han for hendes skyld lod sig lede til det gode, var hende ikke ubehagelig, og, skønt hun iagttog den yderste varsomhed i henseende til svogeren, anså hun det dog ikke rigtigt, at trække sig kold og mismodig bort fra ham. Endnu mindre ville hun, at hendes mand skulle mærke, hvad der ulmede i Halvards hjerte. Hans forhold, der stedse var beskedent og næsten frygtsomt, lod heller ingen grund til at befrygte, at Jens skulle fatte nogen mistanke. Men desværre for dem alle nærede han den snart. Når Kristine nu og da tog Halvard i forsvar imod den strenge broder, når hun, imedens han syntes fordybet i sin bog, i en noget fortroligere tone underholdt sig med hans broder, når hun viste den lille Hans (således hed Halvards søn) de samme kærtegn, som Ivar: så løb det rundt i den arme selvplagers hoved.

Kristine havde i tidligere år været Halvards kæreste; på forældrenes befaling havde hun forladt ham, og havde rakt den næsten ubekendte broder hånden – måske mere efter fremmed tilskyndelse, end efter eget ønske. Selv stod han dog stedse på en måde udenfor den verden, hvori både Kristine og Halvard hørte hjemme. Han talte ikke af den mundart, som de to førte i munden, og hvad der interesserede dem at tage vare på, var ham som oftest kun halvvejs bekendt. Aldrig var desuden Kristine venligere imod ham, end når det gjaldt at lægge et godt ord ind for den lumske, krybende Halvard. Således så det ud i Jens Skrubstads indre. Vel havde han tillid til sin kones troskab og sædelighed; men for hjertet kunne intet give ham tilstrækkelig borgen.

Uagtet Jens troede at kunne beholde sine mørke tanker for sig selv, måtte de dog snart afspejle sig på hans pande. Kristine blev bedrøvet, følte sig krænket, søgte ved ængstelig forsigtighed at bringe det gamle forhold til veje igen – og, som naturligt var, alt blev værre fra dag til dag. Hvad der i så mange ægteskaber vedbliver at trække forældrenes hjerter til hinanden, er børnene; men desværre blev disse: deres eget barn nemlig og Halvards, oftere anledning til gensidig misfornøjelse. Der viste sig tidligt en påfaldende karakterforskel hos de to børn. Ivar ytrede de samme lykkelige anlæg, som hans forældre havde udviklet hos sig til dyder; Hans syntes derimod at have arvet alt, hvad der ikke duede hos hans fader. Kristine var en lige så forstandig og omhyggelig moder, som hun var en flink og virksom husmoder. Børnene var stedse om hende, og hun anså det for sin pligt, at være lige omhyggelig om begge. I denne teori var Jens rigtignok af samme tanker som hans kone,

men hvad udøvelsen angik, kunne de ikke altid enes. Jens ville, at det oprigtige, det flittige og det lydige barn skulle belønnes, og det usandfærdige, dovne og ulydige straffes, uanset, naturligvis, enten det tilhørte ham eller var fremmed. Men da nu Ivar på denne måde stedse måtte blive foretrukken for hans, anså Kristine en sådan fremgangsmåde for at være lige skadelig for begge børnene. Hun havde derfor indrettet sig en forskellig målestok for enhver af dem, og fordrede mere af den, som kunne og ville præstere det mere, omtrent som man bærer sig ad med at opdrage børn af forskellig alder. Det er let at indse, at forældrenes forskel i anskuelse under de omstændigheder, som her fandt sted, var dobbelt fordærvelig for deres allerede forstyrrede harmoni.

En dag forefaldt en scene, som udgjorde det afgørende vendepunkt i Kristines skæbne. I et mere end sædvanligt slet lune lagde Jens bogen fra sig og udgød sin uvilje imod Hans, der just havde gjort sig skyldig i en forseelse. "Drengens nedarvede usselhed lod sig ikke forbedre ved tugt og formaning," mente han. "Der var intet andet for, end at få ham ud af huset i tide; han ville ellers fordærve Ivar."

Kristine tog den moderløses forsvar og talte, selv måske imod sin overbevisning, til hans fordel. Endnu mere opbragt, råbte Jens: "Ti stille, Kristine! Hverken med dig eller mig går det godt herefter, hvis vi længere nærer disse slanger ved – eller kanske i barmen!" I ubesindig hidsighed slængte han Hans, der frygtsom havde stillet sig hen ved sin plejemoders side, hen over gulvet. Barnet tørnede imod en skammel, fik et stød i hovedet, og begyndte at skrige. I det øjeblik, da den vrede husherre fo'r så umildt frem mod drengen, var Halvard

indtrådt, og han ilede nu forskrækket hen imod det blødende barn. Men Kristine var allerede sprunget til og havde grebet Hans i sine arme. Med opblussende harme stod Jens foran gruppen og iagttog den længe uden at sige et ord. Skamfuldhed over den uværdige rolle, han spillede, hvæssede det bitre nag, og han udbrød, idet han krystede den slumrende Ivar op til sig: "Var ikke du, min arme dreng, så ved jeg nok, hvad jeg gjorde. Ikke sandt, godtfolk! Hvis jeg var borte, så var der god plads efter mig!"

Blegnende trådte Kristine et skridt hen imod ham. Men den i en tredjes nærværelse så hårdt krænkede kvinde-adel fordrede sin ret, og hun forlod med hurtige skridt værelset. Den huslige fred var borte, kærligheds og tillids blomst var knækket. Den skulle aldrig mere blomstre på den knuste stængel.

Kæreste Edvard!

Netop ville jeg i denne morgenstund give mig til at fortælle mor Skrubstads sørgelige historie, da postbuddet over bragte mig dit kære brev fra Brest. Der bliver da intet af den slemme langtur for denne gang! Desbedre! Tusinde gange desbedre! Jeg er så glad ved at kunne skikke også denne epistel til det kristelige Jylland, hvor den skal oppebie din ankomst, som om jeg skulle adressere den til en norsk havn. Nå, så kan jeg dog bede hilse din kære nordmand i Aarhus. Jeg vil bede ham ikke sende dig bort igen, men jo før jo hellere tilbage til mig.

For at du ikke skal mangle gode efterretninger, vil jeg melde dig, hvorlunde tante Lore allerede har på første ord

erholdt udbetalt af skifteretten et helt hundrede, af hvilke jeg straks måtte tage imod mine femogtyve daler. Nu har Lore hverken rist eller ro, førend hun kommer hjem med sin skat, der da er bestemt til så mange slags anvendelse, at jeg tror, hun kommer til kort. Sofaen skal endelig betrækkes, og nye gardiner anskaffes. Frynserne er købt i Reesens bod, og to par skinnende gardinskruer, som hun fik i købet, glæder hende, som om de var af purt guld.

Jeg bliver så vemodigt stemt ved synet af denne alt for barnlige eller rettere barnagtige smålighed. At kunne glæde sig således, som tante Lore, over fire gardinskruer, forudsætter dog at have lidt stor uret af skæbnen sin hele tid igennem. Får hun nu den hele kapital, som der tales og drømmes så meget om, så kommer hun visselig til at bære sig ad, som man fortæller om den gamle svensker, Filén, der, efter at have arvet millioner, spurgte, om han da herefter havde råd til at drikke så meget kaffe, som han havde lyst.

Mine gode Reesens er meget bekymrede over den næstældste datter, et fromt, godlidende barn på tolv-tretten år. Hendes bryst er meget svagt, og lægen frygter for tæring. Den arme moder lider mest. Jeg kan ikke nægte dig, min Edvard, at jeg undertiden ret levende tænker på, hvorledes det ville gå mig, om jeg nogensinde skulle udsættes for en sådan kummer, som den, der nu hjemsøger mor Reesen. Da bliver jeg så ilde til mode og trykker barnet, som til en prøve, op til mit bryst. Bliv ikke vred over denne barnagtige bekendelse! Dig må jeg nu engang sige alt, enten det passer sig eller ej. Og nu skal

brevet foldes sammen. Velkommen tilbage til Jylland, du elskede! Det varer vist ikke længe, førend jeg begynder på et brev igen.

Fjerde brev

Kæreste Edvard!
Vor læge vil have, at Charlotte skal bruge en mælkekur, og til den ende tilbringe sommermånederne på landet. Skønt det er noget langt borte, har dog Reesens besluttet, efter barnets eget ønske, at sende hende op til mor Skrubstad. Dette tror du vel jeg fortæller dig nu straks, fordi disse mennesker er mig kære, og deres vel er mig så magtpåliggende. Ja, vistnok er det således; men at jeg just begynder med denne notice, har dog tillige en anden grund. Se nu har du vist allerede gættet dig til sammenhængen, det forstår sig. Ja, min ven, det faldt af sig selv, at jeg på moderens første ord svarede ja til at følge med det kære barn og pleje det så godt, som jeg er i stand til. Doktoren har allerede holdt et langt privatissime for mig angående alt det, der er at iagttage på rejsen og siden under opholdet. Men jo mere han talte, desto ængsteligere blev jeg til mode. Gid vi var vel fremme for det første! Charlotte er svag, og den besværlige vej nøder os til at ride. Vi skal allerede i morgen tidlig begive os på vejen. Ét har vi på vor side, og dette er ikke lidet, mener doktoren: det er barnets glæde over turen og hendes faste overbevisning om, at hun må blive frisk igen ved dette ophold.

"Gid jeg kunne følge med dem!" sagde den unge Halvardssøn morges, idet han gjorde en af vore vadsække rede. "Jeg længes ubeskriveligt efter engang igen at se mit fødested og at kunne besøge min gode moder." Næppe var ordene af hans mund,

førend han gjorde en uvillig bevægelse med hånden og vendte sig bort.

"Men," svarede jeg, "for en kort tid kunne du dog gerne være borte fra dine forretninger, jeg kan ikke tro at Reesen ville nægte dig opfyldelsen af et så naturligt ønske."

"Det ville hr. Reesen visselig ikke, frøken; men min moder tillader mig ikke at komme hjem. Det er det eneste ønske, hun nogensinde har afslået mig. Jeg har måttet love hende, at jeg aldrig mere skal bede hende om det. Stakkels moder! Det smerter hende at nægte mig noget; men hun har sine gode grunde, som jeg må ære, om jeg også ikke kender dem. For at holde mig skadesløs, tager hun hvert år den besværlige rejse hertil."

"Jeg kan imidlertid ikke tænke mig nogen anden grund hos hende, end frygt for, at du, som nu engang er bestemt til en anden levevej, skulle få lyst til at blive på landet; og denne frygt forekommer mig meget overflødig. Dertil er du en alt for stadig og bestemt yngling; det tør jeg da nok sige dig i dine øjne."

Ivar slog sit blik til jorden. "Jeg tror, min moder har sagt hr. Reesen sine grunde," sagde han med en vis usikkerhed i stemmen, som jeg ikke var vant til hos ham. Så snart det lod sig gøre, forlod han værelset.

Jeg spurgte nu nylig Reesen, hvad der var i vejen. Han rystede på hovedet og mente, det var en grille af Kristine.

I sommeraftenens kølighed sidder jeg her i en venlig havestue med udsigt til vandet, det kære og slemme vand. Fjorden er ikke ganske stille. De små fartøjer vugger sig lystigt op og ned; de større bevæger sig med mere gravitet. Borte imod Danholmen ligger en brig for anker, som har en dejlig rejsning

og fører en takkelage, der præcis ligner *Delfinens*. Jeg havde stor lyst til at ro ud på fjorden; men madame Reesen beder Gud bevare hende, og jeg ved forud, at hendes mand ville beskylde mig for at affektere heltinde på søen. Således vil jeg da smukt holde mig hjemme. I grunden er min sjæl nu ganske det modsatte af en heltindes, og jeg ville kun ud for at lade det beklemte bryst lufte sig en smule. Nu vel da! så lad mig i det mindste have dør og vinduer oppe! Sæt kun lyset der henne; der er der frit for trækvind. Jeg må absolut skrive et brev i aften, og nu sidder jeg så godt her. God nat, kære venner! I morgen klokken fire er vi jo alle på benene. – Se så! Nu er jeg alene og sætter mig i lave for at underholde mig med dig, min elskelige Edvard!

Når jeg ret betænker mig, indser jeg nok, at jeg gjorde rigtigst i for det første at opsætte fortsættelsen af Kristine Skrubstads historie, som jeg nu engang har taget mig på med en vis nøjagtighed at fremsætte, indtil jeg var kommet op til den egn, hvori den har tildraget sig. Thi så vil jeg blive i stand til at give dig alt med mere bestemthed. Men skrive må og skal jeg i aften; og for øjeblikket har jeg ingenting, der interesserer mig at skrive om. Altså giver jeg dig min beskrivelse for det første over egnen således, som jeg igennem øret og forestillingen har opfattet den. Thi det er ganske nødvendigt for at forstå det følgende, at du danner dig et begreb om terrænet.

Skrubstadgårdens bygninger er beliggende på en brat fjeldside ved enden af en indsø, eller, som indsøer jo overalt kaldes, en fjord. Denne udgyder sig netop nedenfor gården i et stridt fossefald, hvorfra elven løber ud med rivende fart. Fossen benyttes på den side, hvorved Skrubstad ligger, til en stor mølle,

som tilhører ejendommen, men hvortil en rende er anlagt ved siden af fossen. Renden modtager vandet fra en bolværksdæmning, der er bygget fra strandbredden af og ud til en fremragende klippe, hvorover vandmassen stryger ned i fossens bassin.

Fjorden islægger sig i almindelighed tidligt om høsten; dog er den nær ved fossefaldet åben i midten, hvor strømningen går stærkest. Dette må være nok til en omtrentlig beskrivelse. Lige over for Skrubstad ligger, på den anden side af fjorden, gården Farsæg, hvis beboer, Sven Nordby, er lensmand. Denne Nordby, en hæderlig mand, var Jens Skrubstads særdeles gode ven, til hvem han plejede at søge hen i glæde og i sorg. Uagtet man fra mange gårde kunne telegrafere med røg, lys eller flag, var adkomsten fra den ene til den anden dog om sommeren noget besværlig. Overfartsstedet er nemlig for strømmens skyld anlagt helt oppe i fjorden, og vejen på begge sider til færgestedet er ujævn og anlagt i bugtninger. Desto lettere fandt Skrubstad-mændene og deres genbo over til hinanden om vinteren. Man spændte traveren for den lette slæde og fo'r op ad isen indtil det sted, hvor den lange våg lukkede sig; da gik det lynsnart over til næste bred; og nu havde man igen den snorlige vej nedad. Alt som isens rige udbredte sig, blev den blå spina kortere, og Meta rykkedes nærmere til vennernes hjem.

Et sent efterår fik Jens Skrubstad et uventet besøg på flere dage af en ven fra hans handelsdage af. Den danske mands ankomst var en glædesfest for Skrubstad-manden, og Kristine bestræbte sig for at gøre ham opholdet så behageligt som muligt. Mennesket dannede imidlertid en så skærende kontrast til den landlige familie, at det, uagtet alle forsøg fra begge sider,

ikke lod sig gøre at komme i hyggelige folder. Jens ærgrede sig over, at han ikke kunne modtage sin ungdomsven således, som dennes opdragelse og tilvænnelse syntes at fordre det, og en vis falsk undseelse bragte ham til, for ligesom at hæve sig over sine forhold, at antage en fortrædelig, nedværdigende tone imod sin kone, og endnu mere imod broderen og gårdens øvrige personale.

Uheldigvis var gæsten af naturen en mørk misogyn (er det ikke således, det hedder?) og han så derfor snart i Kristine sin vens onde genius.

"Hvad var der blevet af denne flinke, yndede unge mand, hvis anlæg og anbefalende udvortes nu tabte sig imellem rå bønder, som, langt fra at påskønne ham, måske lagde ham hans fortrin til last? –" Og hvad han nu mere af samme slags tænkte og – det forstår sig, forblommet – sagde til Jens, der med stedse mørkere mine lyttede til, forsvarede, men med en vis spottende medlidenhed, sin simple hustrus sæder og deklamerede, men med en kulde, som straffede hans selvbevidsthed, over bondestandens held og hæder. Gæsten hørte smilende på ham og trak på skuldrene. "Han fandt det nu ikke således; men det var ham kært, at Kristines elskværdighed således bragte hans ven til at elske en stand, for hvilken han ikke var opdragen." Jens havde nu fået nyt stof at gruble over, og den tanke, at han sad som en fange imellem fjeldene, blandede sig med den tidligere bitterhed. Da den fremmede, efter at have udsået tilstrækkelig klinte, forlod Skrubstad-beboernes gæstfrie bord og tag, betoges Jens i en ualmindelig grad af mismod og vrantenhed. Kristine drog vel vejret lettere, efter at være blevet af med et menneske, som havde virket ubehageligt på dem alle; men hun

blev dog smittet af sin mands lune og satte sig tavs hen til sin rok.

"Det er mig for trangt her hjemme; jeg vil trække frisk luft. Det er halv skam, at jeg ikke har set i så lang tid over til lensmanden. I eftermiddag er han hjemme, det ved jeg."

"Men du får opsætte turen til i morgen, Jens. Husker du ikke, at vi skydser med to heste og de øvrige er i skoven."

"Det er fortræffeligt! *Bonde*, det er *herre*, står der! Ha, ha! hvilket herskab! Hestene er ikke hans, men enten gårdens eller den rejsendes! – Nå, så kan jeg gå. Benene hører mig til, tænker jeg. Det er sandt, lad mig få mine skøjter. Det er længe siden, de blev brugt. Isen ligger jo som et spejl."

"Men tågen, far! Det er farligt for den åbne strøm."

"Å, jeg er vant til at gå i tågen. Farligt? siger du. Hm, og hvor stor var så skaden?"

I en stedse bitrere tone vedblev han at såre sig selv og sin hustru, som skjulte sine tårer bag rokkehovedet. Halvard, som var beskæftiget med et håndarbejde, brummede noget, der skulle ligne en irettesættelse.

"Der har du en erindring om mig, hvis jeg ikke skulle komme vel igennem tågen!" råbte Jens i harme og slog broderen over ryggen med en stok. I samme øjeblik angrede han sin overilelse og strakte hånden ud mod broderen.

"Således skulle jeg ikke have gjort. Bær ikke nag til mig for det, Halvard!" Han vendte sig derpå imod Kristine, hvis ansigt var overstrømmet af tårer. "Det er ilde fat med os alle sammen. Stakkels dig, Kristine! Gid jeg aldrig var kommet herop imellem jer; det havde I været bedst tjente med."

I denne tone vedblev han længe med ualmindelig blødhed; det kvindelige hjerte kunne ikke fornægte sin natur. Venlige og lægende ord udflød i en øm hvisken, idet hun trak den mørke mand ned på bænken ved sin side.

"Nå, snak jer nu fornøjede igen, folk! Jeg går til skovs for at hjælpe med læsningen. Farvel!"

Dermed gik Halvard ud og overlod klogeligt de to sårede hjerter til gensidig lægedom. Men, som om han var udsendt af de mørke magter, kommer den lille Ivar ind med skøjterne og rækker faderen dem; og da Jens et par gange afslår at tage dem fra drengen, vedbliver denne at opfordre ham til at gå ud.

"Siden det skal være så, du lille knægt, så kom med dem! Jeg troede, du mindst var tjent med at være af med mig."

Disse ord, der beviser den éns vedligeholdte tankegang, blev for resten fremsagt uden bitterhed, og blev derfor ikke straks Kristine påfaldende. Snart lød de skrækkeligt for hendes erindring; thi ak, det var de sidste ord, den brødefri, ulykkelige kone havde hørt af sin vist oprigtigt elskede husbonds mund. – Jeg har fortalt dig alle omstændigheder og udtryk så nøje, som jeg selv har hørt dem igennem tre beretninger; thi jeg ville åbne dig den selv samme bund for gisninger, som strakte sig hen for Kristine og hendes omgivelser. Enten er da Jens Skrubstad, af hvem intet spor blev fundet, forulykket ved i tågen at være løbet for hurtigt over imod midten af fjorden, en mening, som forekommer mig den naturligste at antage, når man tager hensyn til hans oprørte sindsstemning og til den tykke tåge, der efter alles sigende samme aften havde belagt den hele egn; eller han har frivilligt valgt døden, hvilket rigtignok er den almindelige mening; eller han ilede, måske efter foregående

aftale, efter den danske mand, som havde sat ham de sidste griller i hovedet, og har overladt kone, barn og ejendomme til en skæbne, der efter hans anskuelse ville blive lykkeligere for dem alle. Denne ret romantiske udvej lader sig dog næppe antage. Thi den stemmer dels ikke med det regelmæssige i mandens hele måde at være og handle på, og hvilket menneske i hans alder ville, når hverken liv eller ære stod på spil, opgive sin hele velfærd for som en arm lykkeridder at begynde en ny karriere? Dertil føjer man da endnu nogle vigtige omstændigheder. Jens havde dog måttet forsyne sig med bedre rejseklæder af sin velforsynede garderobe, end en let rundtrøje, som han netop trak på for, som han sagde, at kunne bevæge sig raskere under sin isfart. Fremdeles blev det oplyst, at den fremmede mand, jeg mindes ikke dette navn, allerede var flere mile fremme på sin vej, inden hans ven forsvandt, og at han ankom og afrejste til flere småbyer, uden at være ledsaget af noget menneske.

Til det ovenfor leverede historiske afsnit hører dog endnu en aftenscene med en smule mystifikatlon i enden. Her er den: Næppe var Jens ude af den ene dør, førend Halvard åbnede den anden til stuen og kaldte på broderen. Da den temmelig beroligede Kristine fortalte, at Jens ikke havde opgivet sit forsæt om at gå til Farsæg, sagde broderen med en mærkelig bevægelse: "Da havde jeg dog gerne talt med ham først. Jeg kunne vel indhente ham endnu. Men det er lige meget; i morgen er det jo tidsnok, så vil jeg sige dig, Kristine, hvad jeg har besluttet. De to karle kommer altid ud af det med deres læs; men jeg kan ikke altid lige godt få det frem, som jeg har på hjertet."

Nu gennemgik han med hjertegribende sandhed sit hele forfejlede liv og sin nærværende ulykke. "Han indså, at det var pligt imod dem alle tre, at han skiltes fra dem. Kun måtte Kristine fremdeles antage sig hans stakkels lille Hans, så ville han næste morgen med en tæreskilling, som Jens ikke ville nægte ham, drage afsted og søge udkomme for sig ved arbejde. Da ville det snart blive godt igen på Skrubstad."

Kristine blev meget rørt over Halvards angerfulde ytringer og mandige forsæt. Hun kunne ikke andet, end bifalde hans beslutning, men foreslog ham at flytte til en dem tilhørende gårdpart, som lå et par mile fra Skrubstad, og drive den. Således opstod en fortrolig samtale imellem disse to mennesker, der begge indåndede freds og venskabs længe savnede sødhed. Drengene stillede sig søvnige hen til moderen, og hun drog den nærmest stående Hans op på skødet, Halvard tog Ivar i armene.

"Får du ondt?" spurgte Kristine forskrækket sin svoger, hvis ansigt på en gang blev kalkhvidt, imedens hans øje stirrende fæstede sig imod midten af værelset.

"Jens! Gud nåde dig!" stønnede han og sank bevidstløs tilbage.

En rædsom anelse gennembævede den arme Kristines sjæl: at Jens ikke mere var iblandt de levendes tal; at hans skygge viste sig for broderen. Dog –en anden mulighed understøttede kvindens kraft: "Et varsel var det! Nu just var han måske stedt i nød! Hjælp var endnu mulig!" – Med tilkæmpet mod iler hun ud fra den afmægtige, samler folkene sammen, tænder fakkelblus, og, idet hun overdrager en gammel pige tilsynet med børnene

og svogeren, løber hun hastigt ned over bakken og op efter isen, uden at vente på slæden, som forespændtes af rappe hænder.

Men da Kristine erfarede, at Jens ikke havde været på Farsæg, slukkedes håbet. Næste dag fandtes hans hat i en hvirvel i fossen. Ulykken truede med at berøve hende forstanden, og det var vel intet andet, som opretholdt den ædle kvinde, end hendes pligter som moder.

Halvard tog sig sammen, tog sig med kraft og alvor af gårdbruget og den øvrige drift, omgikkes enken med en vis diskretion og viste i det hele taget en opførsel, der genvandt ham bygdens agtelse og godhed. Ingen tvivlede om, at Kristine, da år og dag var hengået, ville ægte sin svoger; selv nærede han håb om det, skønt han ikke endnu vovede at tale til hende om sit hjertes anliggende. Endelig tog præsten og et par ansete bygdemænd sig af den stræbsomme og forbedrede Halvards sag, idet de forestillede hende det passende i denne forbindelse. Men for alle forestillinger af denne slags var Kristine ubevægelig; og fra det øjeblik af, da de blev fremsat, trak hun sig mere tilbage fra Halvard. Hvem kan vel også undres over, at dette menneske, i hvem hun måtte erkende den mere eller mindre skyldige ophavsmand til alle hendes ulykker, og især til hendes mands død, måtte, hvor forbedret han end kunne være, opvække andre følelser hos hende, end tillid og kærlighed? Kristine var og er intet almindeligt fruentimmer; og det måtte hun være, synes mig i det mindste, om hun havde ægtet Halvard.

De to drenge blev behandlede med samme omhyggelighed, og i det udvortes var deres kår så lige, som to søskendes. Men efter Jens Skrubstads død syntes Kristine at have tabt enhver

egentlig moderlig godhed for Hans. Det forekommer mig, som om de psykiske grunde ligger os så nær, at vi ikke behøver at søge efter dem. Men dertil kom også, at Hans dagligt udviklede sin langtfra ædle karakter i omgang med den elskværdige, fromme Ivar, hvem han nu ved list og bedrag, nu ved vold og trusler forurettede hvert øjeblik på dagen, hvori moderens øje var bortvendt fra drengene. Halvard tog sig vel i agt for at forsvare sin søn; tværtimod straffede han ham, så snart Kristine ytrede misfornøjelse med barnets opførsel. Men krænket faderømhed skinnede dog tydeligt frem derimellem, og nogle gange iagttog Kristine hemmeligt udvekslede øjeblink imellem fader og barn, hvilke hentydede på en art kontrol med hende.

Årene gik således hen. Halvard havde ophørt at tænke på at erholde enkens hånd, og derved var også efterhånden det ridderlige anstrøg af forekommenhed bortfaldet, hvilket i bondestue som i herresal udgør bejlerens særkende. Han drev fremdeles gården vel, og var på enkelte svireperioder nær ædruelig og påpassende. Han boede med sin ni eller ti år gamle Hans i en sidebygning, holdt drengen til bog og til stald og syntes at handle lige så meget efter egen drift, som efter Kristines ønske, idet han holdt børnene så meget muligt borte fra hinanden.

Den femte vinter efter Jens Skrubstads død holdt lensmanden på Farsæg i julen sin datters bryllup, og bygdens gæveste var bænkede om brudebord. Kristine angav en upasselighed for at kunne undslå sig for at deltage i lystigheden, som ikke mere stemte overens med hendes humør; hun pakkede den pyntede svogers slæde, ønskede ham gammen og glæde og advarede ham for det farlige barfrostføre.

"Ja, den der var vel fremme!" svarede Halvard, idet han satte sig i slæden og med forsigtighed styrede ind på jorden ved siden af landevejen. Indsøen havde ikke ret lagt sig, og han måtte derfor følge den lange sommervej. Hans så grædende af arrighed efter faderen, som havde nægtet ham at følge med, skønt drengene også var budt til brylluppet. Fasteren kaldte ham ind, forestillede ham det urimelige i hans ønske og fremstillede ham den føjelige Ivars eksempel, der roligt fandt sig i at blive hjemme.

"Å," svarede drengen, "han er altid lige glad. Men vi kunne godt komme frem, faster, når du gav os lov; for isen holder os ganske sikkert, når vi går på ski. Det sagde både jeg og Ivar til fader."

"Og hvad svarede han så?"

"At vi kunne snakke med dig om det siden."

"Nej, det er ikke sandt," tog Ivar ordet; "farbroder sagde, at vi drenge ikke havde noget at bestille ved et bryllup."

"Det kan jeg sagtens tænke. Kom ind, så skal I få et glas mjød."

Imedens mor Skrubstad sørgede for at more børnene ved at lade husmændenes drenge samle sig hos dem og give dem fuldt op af steg og kage, øl og mjød efter landsens skik, gik krusene flittigt om i lensmandsgården. Klarinetter og violiner hilsede hver ankommen gæst, drog foran brudeskaren til og fra kirke og lød lystigt ved og efter bordet; æresskud drønede tilbage fra åsene, og siden skinnede den hele mørke aften og nat Farsæggens anselige bygning, som et illumineret slot.

Halvard Skrubstad var i førstningen temmelig forstemt. Tankefuld legede han med gaflen, og hans sidemænd måtte

støde ham på armen, når sølvstobet gik om. Efterhånden kom han sig dog og gjorde til sidst så god besked, at man ved midnatstid måtte slæbe ham op i et gæsteværelse, hvor de bløde bolstre optog hans tunge krop. – Først langt op ad dagen fik man rustet ham op og bragte ham ned iblandt de muntre svende, der for længe siden havde begyndt at fejre brylluppets anden dag. Han befandt sig ikke vel og fulgte værtens råd, om at sætte dygtigt tillivs "for at bringe mave og hoved i orden."

"Nej!" råbte han på en gang; "lad mig få min hest frem. Det slår ikke fejl, at der må være noget galt på færde hjemme! I må ikke holde længere på mig."

Man lo og ville snakke ham af med hans anelser. Da holdt en af Skrubstad-karlene til hest udenfor vinduerne. Han sprang af sadlen og nærmede sig med en pakke under armen.

"Se, der har I det!" stønnede Halvard og støttede sig skælvende mod væggen.

"Guds fred og goddag! Lykke og velsignelse for de nygifte! God fornøjelse allesammen! Gud velsigne både maden og drikken! – Jeg er nok hidsendt i ærinde fra mor Skrubstad med hilsen til en Halvard og med disse klæder til en Hans Halvardssøn. Han findes vel på gården, ved jeg."

Det gådefulde i denne tale blev snart oplyst, og Halvards forunderlige anelse tilfulde stadfæstet. Hans havde den hele dag igennem ikke haft bryllupshuset af sine tanker og var om natten flygtet hjemmefra. Da man om morgenen fandt hans seng tom og anstillede undersøgelse, befandtes, til alles største forundring, hans nye klæder ved siden af sengen på en stol, og han måtte rimeligvis i søvne eller af egensindighed, have iført sig et eller andet henslængt tæppe. Kristine faldt straks på, at

han måtte have fulgt sin dagen før ytrede idé og var kommet over isen på ski, hvorfor hun da over hals og hoved sendte hans bedste klæder efter ham.

Som truffet af Himlens lyn sank den arme fader sammen og lå uden at give en lyd fra sig, på gulvet. Man slæbte ham hen i en lænestol. Der sad han med krampagtigt sammenfoldede hænder og hovedet nedhængende på brystet. Langt fra at tage del i de undersøgelser, som overalt anstilledes, spurgte han ikke engang efter udfaldet. Virkelig var og blev også enhver undersøgelse frugtesløs; der gaves intet spor. Vel prøvede et par raske unge knægte at gå over indsøen på ski, og den bar hele vejen over; men derved var intet opdaget, og man måtte til sidst antage, at barnet var bortslæbt og ihjelrevet af ulvene. Endelig tog lensmanden den beslutning at hjemsende det elendige menneske, der som glædesforstyrrer sad midt imellem gæsterne.

Kristine sad bleg og forstyrret i sin stue og ventede med skælven på det øjeblik, da en fortvivlet faders bebrejdelser skulle udstrømme over hende. Vel var hun jo uskyldig i ulykken; men til hende var barnet betroet, og imod hende måtte uvejret storme løs.

"Hvad skal jeg gøre! hvad skal jeg sige! O Gud, stå mig bi!" Med disse ord sank hun næsten i armene på sine tjenestepiger, da Halvard vaklede ind i huset. Men han sagde ikke et ord; ulykken havde ikke engang ladet ham beholde kraft til at sværge og fordre forklaring.

I fem eller seks år har han vandret som en skygge på gården. Han spiser og drikker, hvad man sætter for ham, arbejder, når det falder ham ind, i stald og i lade, og taler nu og da. Vanvittig

er han ikke; men man kan se, at enhver glædeskilde er hentørret hos ham. Om våren efter denne ulykke bragte mor Skrubstad sin Ivar hid til Tønsberg og besøger ham et par gange om året. Jeg har fortalt dig, at hun slet ikke vil tillade ham at komme hjem til hende. Formodentlig bestemmes hun hertil af medlidenhed med den syge, på hvem synet af hans søns plejebroder vel kunne virke skadeligt. At hun, som madame Reesen tror, skulle frygte efterstræbelse for ynglingen, kan jeg rigtignok ikke tro. Den kraftløse, af sorg mere end af år nedbøjede Halvard kunne ikke, om han så ville det, fatte noget anslag imod den raske yngling. Og hvorfor skulle han også ville det?

Men dette er i sandhed et mægtigt brev! Det er langt ud på natten, og om et par timer skal jeg stå i rejseklæderne. Reesen besørger brevet i overmorgen med posten. Da er jeg på eller over bjergryggene. Du, min kæreste ven, adresserer dit brev til Reesen. Lad det fortælle mig, at du snart styrer kursen til gamle Norge! God nat, Edvard! min egen, min trofaste Edvard!

Femte brev

Imellem det foregående brev og dette har der været skrevet et, som vil have omtalt frøken Lanters rejse og ankomst til Skrubstad. Det er ikke fundet imellem de øvrige breve og kan vistnok, da det ikke synes at gribe ind i hovedpersonernes historie, uden skade undværes.

Matheden efter rejsen havde Gud ske lov intet at betyde, kære Edvard; tværtimod, Charlotte er så kvik, at jeg har min glæde af at se på hendes bevægelser. Tre gange daglig drikker hun sin usiede mælk, og for resten drikker hun fra morgen til aften og fra aften til morgen den sunde atmosfære i fjeldene. Her er egentlig ikke nogen smuk natur, men vel en ædelformet, kraftig. Jeg tror, at tungsindige mennesker kunne blive misantroper heroppe, og at glædens ægte børn ville blive tungsindige. For gemytter som mit, er egnen derimod tiltrækkende. Charlottes og min morgenpromenade fører hen til en vildt slynget sti langs med indsøen op til færgestedet. Der bor en gammel kone, hos hvem vi plejer at tage hvile, og som præsenterer os en spølkum af det herligste kildevand. På ringeste opfordring, under tiden også uopfordret, får vi med det samme en troværdig beretning om de forrige kirkeejere eller opsiddere, eller et blad af *la Chronique du jour* fra alle bygdens hjørner, eller også en anekdote om nissen på Farsæg, huldren i Skrubstad-fjeldet, nøkken i fjorden og jutulen under vandfaldet. Så vender vi da med nedslagne parasoller tilbage ad samme sti, eller vi går højere op, indtil vi når landevejen, og følger derpå denne, som igennem et temmelig skovrigt parti fører tilbage til vort hjem. Middagsbordet bliver dækket på vort

værelse, en lys, paneleret sal, der har udsigt over søen og fossen til Farsæg og flere gårde på den anden side. Mor Skrubstad kommer da selv op med suppeterrinen eller mælkefadet og spiser med os.

Det er øjensynligt, at hendes livs vilkår og ikke alder eller legemlig svækkelse har hulet disse fine kinder og givet de mørke øjne et så skarpt, ligesom borende blik. Hun er meget friere og behageligere her, end hun var i byen, som da let kan formodes. Ofte og gerne taler hun om sin mand, og da får det hele åsyn noget blødt, som jeg ikke kan beskrive; *tungsindig* udtrykker ikke, hvad det skal. Erindringen om ham synes at forynge hendes miner og bringe dem tilbage til det udtryk, som de må have haft i de dage, der således igen træder frem for hendes sjæl. Om Jens Skrubstads død har hun hidindtil ikke talt; og vi vogter os vel for at berøre nogen dermed korresponderende streng. Om Ivar hører hun gerne tale, og moderkærligheden trænger blodet op i hendes kinder, når han bliver rost. Svogeren Halvard har jeg ikke set uden fra vinduet af, når han går over gården. Jeg havde (det gør man jo altid) forud dannet mig en idé om denne mands udseende. En liden, sammenkrympet person med langt ansigt, ørnenæse, enkelte, tynde hår på hovedet, osv. Alting tvært imod! Han er mere end almindelig høj, af en svær lemmebygning, men derhos meget mager. Hans store, runde hoved er tæt bevokset med gråligt hår; næsen står bred frem under en kort, men nedbøjet pande. Ligesom han i det hele går ludende, har især hovedet en svag holdning; i dets stilling finder jeg det eneste synlige tegn på svaghed. Dog dette er kun vinduesiagttagelser. Jeg har rigtignok i sinde at søge hans nærmere bekendtskab, hvis han

ikke selv har noget imod det. På Skrubstads teater synes han at være reduceret til en statist. Kristine taler sjældent om ham og da altid, som om en uvedkommende person. Når han har været med at arbejde, går han også ind til det lange spisebord og sætter sig i nærheden af det altid ledige højsæde. Men har han ikke taget del i folkenes sysler, da får man ham heller ikke til bords, når middags- eller aften-klokken ringer. Kristine lader da maden bæres over til ham. Han skal være poet og have forfattet adskillige åndelige sange, som synges i bygden. Til sine tider er han vel forvaret.

Men jeg holder mig så længe op ved den ulykkelige levning af et kraftigt menneske. Jeg kom fra det, jeg ville fortælle, nemlig om måden, hvorpå vi anvender vor dag.

Imellem morgenvandringen og middagstiden beskæftiger vi os med vore bøger, hvortil doktoren netop har tilstået Charlotte to formiddagstimer. Så kommer da mor Skrubstad, som forhen sagt, med sin terrin. Virkelig serverer hun så nydeligt for øjet og så velsmagende for tungen, at man har ondt ved at tro, det er til fjelds hos en bondekone. Efter kaffen følger Charlotte med vor værtinde, som har lovet at give hende anvisning til drejlsvævning; og når hun er træt eller ked af det, går det til fæhus eller mælkebod, eller hvor moder Kristine ellers kan have at bestille. Således har jeg eftermiddagen for mig selv og nytter ret fingrene, kan du tro. Madame Reesen troede ikke at jeg burde tage et helt stykke lærred med; men jeg har allerede syet adskillige af min herres manchetskjorter og agter her oppe at købe et godt stykke drejl, som også skal komme under saks og nål. Når det lider til aften spiser vi vort smørrebrød, hvorved jeg drikker min kop te. Derefter går barnet, ifølge vor strenge

canon, til sengs. Lille Maren sidder hos hende, og jeg foretager nu min yndlingsvandring i aftenens ensomhed. Fra denne går det da gerne, således som for eksempel i aften, til skrivebordet, eller jeg nipper til den i sparsomt mål medtagne lekture.

Jeg kan ikke blive ked af fra vinduet at betragte Jutulskoppen; således kaldes en vis kopdannet del af dette i forhold til den ringe vandmasse temmelig vilde fald. Vandet bøjer sig klart og skumfrit med en mørkegrøn farve i en stor kuppel, hvis rand synes at hvile stadigt på en rand af det frådende skum. Der er noget højst pittoresk ved denne kuppel, der i mere end halv figur springer frem fra den øvrige jævnskrå vandmur på hin side kuplen. På denne side er vandet optaget imellem stranden og Jutulskoppen ved en opført dæmning. Det er imidlertid den gamle færgemandskone som i dag morges gjorde denne Jutulskop ret interessant for mig, ved de romantiske billeder hun knyttede til den.

"Alt, hvad der kommer ned over denne klokke, bliver uundgåeligt bragt ind under den og må blive der til dommedag. Klarsynede mennesker har set forfærdelige ting igennem klokkens grønlige glas. Til fossens forfærdelige orgel danser de forskellige væsener i en evig ringdans. Kun engang om året, nemlig i den nat, da englene sang: *Fred på Jorden!* hviler dødningerne i en time, og da har også vandfaldet en ganske anden lyd, ret som en salmetone."

En anden gang skal jeg fortælle dig de adskillige eventyr, som fulgte med denne digtning, og som af Charlotte opsamledes igennem begge øren. Mig greb forestillingen om den underlige hvirveldans uden ende. Så snart vi kom til stedet, gik vi ind på møllen, hvorfra man lige i nærheden kan se hen på den store

kuppel. Til at gennemskue det grønne glas havde vi rigtignok ikke øjne; men derimod iagttog vi med forbavselse enderne af to tømmerstokke, som skiftevis stak frem i skummet under klokkens rand, uden at komme videre. Da vi længe havde stirret på dette spil, kom møllerkarlen hen til os.

"I ser på stokkedansen. Den er den længste dans, nogen får at se her i verden. Den tager ikke ende, førend dommedag. Da kommer der mange ting frem under den kop."

"Er det længe siden dette tømmer faldt ned?" råbte jeg til ham, idet jeg utålmodigt ventede på, at stokkene dog en gang skulle overvinde hvirvlen og befri sig fra sit fangenskab.

"Den sidste af de to stokke har danset således, siden min bedstefader var smågut; hans fader flådede tømmer og mistede den. Den anden skal være meget ældre."

Charlottes blik mødte mit, og vi vendte os med ængstelighed bort fra synet af den evige dans.

"Ja," vedblev den snaksomme møller at skråle, "med en stok kan det nu sagtens være sådan. Men indenfor koppen må I tro, der går grueligt til. Å min stakkels husbonde! Han har nu været med at danse i samfulde ti år. For at han gik der ud over, det er da alt for vist."

Forfærdet vendte jeg mig atter imod den stride vandbue og stirrede, som om jeg ventede at se Jens Skrubstads legeme indenfor den. Vor deltagelse smigrede mennesket, og idet vi gik ud fra den rystende mølle, fulgte han os med et træstykke i hånden. Bolværket, der opdæmmer vandmassen ved siden af fossen, støtter sig på et ved kuplen opragende klippestykke. Fra dette bolværk fører en tildækket rende vandet hen på møllehjulet. Karlen gik med dristige skridt derover, og, stående

på dæmningen, udslyngede han over vandspejlet det store vedstykke med de ord:

"Nu stal det danse til jomfruernes erindring!"

Jeg tror i det mindste, at han sagde noget lignende; thi fossens larm overdøvede hans stemme. Vi så træet berøre vandfladen og pilsnart skyde sig ned over kuplen. Han kom ned til os, og vi ville mere af høflighed, end just af lyst, gå tilbage til møllen for at se stykket i færd med den evige dans. Men han rystede med hovedet og sagde, at han havde kastet for kort; træet var gledet ind under bolværket og lå formodentlig udenfor hvirvlen i ro under randen.

I en besynderlig stemning gik jeg op ad bakken til huset, og nu, da jeg sidder heroppe i nattens stilhed under fossens monotone sang, gøgler Jutulskoppens dans uophørligt for mine sanser. En forestilling kommer bestandig frem for mig, det er den om vedstykket, som efter karlens formening gled ned ad kuplens side og således under bolværket reddede sig fra den stygge dans. Hvad altså, Edvard, om Jens Skrubstads legeme har taget samme retning? Rigtig nok indser jeg, at hans ven i dette mulige tilfælde lige så godt kunne hensmuldre imellem stenenes halvtørre, som opløses i den umættelige Scyllas bolig. Men det var dog efter de bestående begreber hyggeligere, om de blev dækket med jord. Skal jeg bevirke en undersøgelse under renden? Jeg ved det ikke. Jeg vil sove på den sag, min Edvard!

Der er flere dage henløbet, siden jeg havde dette papir under min hånd. Bygdeposten afgår i dag og erindrer mig om at skrive videre. Gid jeg aldrig havde set Jutulskoppen! Eller gid jeg havde ladet være at eksperimentere med de dødes hvilested!

Ukaldet har jeg grebet ind under et slør, der synes uden min medvirken ville være blevet liggende til evig tid. Nu er det løftet til fordærvelse! Hvad skal jeg sige? Jeg var jo det blinde redskab i en mægtigere hånd! Lad mig fortælle!

Et par dage efter geschichten med vedstykket kom lensmanden og et par bønder her over i en besigtelsesforretning, som enken havde forlangt. Jeg meddelte en af dem min idé, at det var muligt, Skrubstad-mandens levninger endnu lod sig finde, og han gik ind på den. Uden at tale til Kristine om det, tog bønderne vejen ned til møllen.

Renden blev afdæmmet, og, så snart den var tør, brød man bunden op og hejsede en karl ned. Han fandt grunden foran dæmningen, hvilket enhver efter stedets beskaffenhed måtte formode, om just ikke tør, dog kun lidet overstrømmet af det fra siden indflydende vand. Efter nogle minutters forløb, i hvilke jeg med ængstelighed lyttede, forlangte han at blive trukket op og bragte – et forrådnet barnelig, indviklet i et næsten opløst lagen.

Kadaveret lå på strandbredden; vi stod forstenede rundt omkring det. En af bønderne ville opvikle det rådnede linnedstykke; men lensmanden forhindrede det og bød, at alt skulle forblive i sin orden, indtil sagen var anmeldt for øvrigheden og distriktslægen derefter tilkaldt. To mænd blev som bevogtere ved legemet, som henlagdes i møllen, og jeg vaklede som en forbryderske op til gården og vovede ikke at tale med Kristine; thi et enstemmigt udråb havde allerede oplyst mig om, at barnet ansås for den for halvsjette år siden forsvundne Hans, og at Kristine måtte have bragt det af dage.

I dag var rettens personale samlet på Færstad, og synsforretningen fandt sted her. Min værtinde er bragt i arrest hos lensmanden; thi imod hende er den hele opinion. Ingen betvivler, at barnet er Hans Halvardsson. I det ene hjørne af lagenet ses spor af den ulykkelige kones navn, og ved opviklingen fandtes et brystspænde af sølv, der har tilhørt hende. – Hun skal være overmåde rystet, men vedbliver med bestemthed at påstå sin uskyldighed og fuldkomne uvidenhed om barnets skæbne.

Hverken jeg eller Charlotte kunne udholde at være her en dag længere. Jeg må, så surt det også vil falde mig, opfylde Kristines begæring, at komme til hende i hendes arrest. Derpå pakker jeg sammen og rejser. Dette brev kom da ikke med bygdeposten, jeg glemte det. Nu skal det følge med mig.

Halvard er syg; man tror, han ikke lever.

Gid jeg snart må have dig i mine arme, Edvard. Skriv mig til, hvor din losningsplads bliver, så vil jeg rejse derhen.

Sjette brev

Tønsberg.

Endnu intet brev fra dig, min dyrebare ven! Jeg ved ikke, hvorhen jeg skal sende dette, og jeg håber stedse, at jeg ikke behøver at sende det. Imidlertid må jeg skrive.

Uden ulempe kom vi her hjem, og at de gode Reesens modtog os med åbne arme, behøver jeg ikke først at fortælle dig. En sund rødme dækker Charlottes kinder; hendes øjne har igen en længe savnet glans. Således bragte jeg glæden ind med mig i huset. Men i mit indre ser det alligevel ingenlunde lyst ud. Med sorgfuld hu forlod jeg det gæstevenlige Skrubstad, og jeg kan, vil aldrig kunne glemme at det var mig som skulle vække den slumrende Nemesis. Jeg skulle fortælle dig om min afsked med Kristine; men jeg er ikke i stand til det. Uden alle de modsigende omstændigheder, ville hendes rolige højhed fuldkommen have beroliget mig. Hun indlod sig ikke på noget nærmere, men bad mig stille Ivar tilfreds og forestille ham, "at retten ikke kunne dømme en uskyldig; og om hendes uskyldighed ville han vist intet øjeblik være i tvivl." Det er han da heller ikke. Men med den jernfaste overbevisning om, at moderen er fri for skyld, forbinder sig dog naturligvis hos ynglingen den bitreste smerte over den lidelse og tort, som er hende tilføjet, forbundet med dræbende angst over det uvisse udfald. Reesen har nu betroet os, at Kristine af frygt for farbroderens had til Ivar for fem år siden bragte ham ud af huset. Ak, min Edvard! hvis hun virkelig skulle have bragt Hans af vejen, hvor grundet måtte da ikke denne frygt være! Jeg kan

ikke rumme den tanke, at denne kvinde kunne begå en så græsselig udåd. Men hvilken anden sandsynlighed står os åben?

Her er jammer i huset. Ivar er kommet hjem fra et forhør på rådhuset. Han trådte ind, som en dødning, og kunne længe hverken græde eller tale. Endelig fik jeg ham udrevet af hans skrækkelige fortvivlelse. Han er ubeskrivelig ulykkelig. Den arme drengs vidnesbyrd vil sikkert fælde moderen. Hun må uden redning være forloren. Tænk dig, han vidnede, han måtte vidne, at han mindedes, hvorledes alt er gået til på hin bryllupsaften. Efter at han havde lagt sig til at sove i sin seng i moderens sovekammer, åbnede Hans døren, hvorved han vågnede. Drengen bad med ængstelig stemme om at ligge inde hos dem, da han ikke turde være alene i den afsides liggende bygning. I førstningen skændte Kristine og ville ikke tillade denne uorden; men endelig gav hun uvilligt efter for hans bønner og lod ham lægge sig i Ivars seng, mens hun tog denne op til sig i sengen. Næste morgen vågnede han først, efter at man længe havde savnet Hans, og nu forbød moderen ham på det alvorligste at fortælle nogen, at barnet havde tilbragt natten i hendes værelse, – for, som hun sagde, at hun kunne undgå bebrejdelse for, at han var sluppet ud.

Gud! hvorledes omstændighederne dog kan sammensværge sig med vore lidenskaber! I en vågen nattetime har altså en ond dæmon indskudt den indtil samme øjeblik dadelfri kvinde at begå en rædsom misgerning! O, hvorledes var dog dette muligt! – og nu skulle jeg, din fredsommelige Petra, sendes hen til dette ulykkens hjem for at – – Jeg holder ikke denne tanke ud, Edvard. Kun din nærværelse kan opretholde, kan måske opretholde mig. Hvor bliver du dog af? O kom!

Så meget skrev frøken Lanter i dette brev. Da ankom den længselsfuldt ventede. Grædende slog hun sine arme om hans hals. Kaptajnen førte en fremmed med sig og forestillede ham for sin kæreste og for Reesens som sin ven, advokat Ørberg fra Danmark.

"Vær ved godt mod, min Petra!" sagde han, da de var ene; "dersom nogen kan redde din veninde, så er det den mand, du netop har set. Hans dybe blik tror her at have skuet ind i en uhyre forbrydelse. Han antager med bestemthed, at Kristine Skrubstad er uskyldig i den handling, som hun sigtes for. Af egen drift besluttede han, oplyst ved dine breve om de givne fakta, at følge med mig for at tiltræde den mistænkte kones parti. Jeg indser ikke sammenhængen, og de vink, han har ladet falde, er jeg ikke engang berettiget til at meddele. Men til mandens indsigt og duelighed har jeg ubegrænset tillid."

Sørgmodig trak frøken Lanter sin ven hen til skrivebordet og rakte ham det sidste, nylig begyndte brev.

"Læs nu også disse linjer, Edvard, og sig mig så, hvad der endnu lader sig håbe."

Han gennemløb linjerne og stak papiret til sig.

"Du må tillade mig også at forelægge min ven dette."

"Hvorfor kan du ikke lige så godt i ord fortælle ham Ivars vidnesbyrd?"

"O jo vist! Men Ørberg siger, at han netop har din ensartede upartiske fremstilling at takke for den klarhed, hvormed han gennemskuer sandheden. Dine breve opbevarer han, som de dokumenter, hvorefter han udarbejder sit forsvar for enken."

Vantro rystede frøkenen med hovedet og satte sig sukkende hen til sit arbejde.

Advokaten tilbragte kun en dag i staden og holdt sig rolig i Reesens hus. Familien betragtede med en art ærefrygt den mildt alvorlige, lidet talende mand. De vidste alle, at hans hensigt med rejsen var at komme Kristine til hjælp; thi Petra kunne ikke lade de i sagen så deltagende mennesker uvidende om den hemmelighed, der udelukkede den øvrige verden fra kundskab om Ørbergs hensigter. En næsten tilbedende hylding bragte den ulykkelige Ivar sin moders ubekendte ven. Denne betragtede ham med rørelse og hjertelig velvilje. Uden at indlade sig i nogen forklaring, lod han ynglingen fortælle alle de omstændigheder, han fra sin barndom vidste at erindre om moderen og hendes omgivelser, og Ivar, der vel vidste, at den menneskekærlige mand i den alvorligste hensigt udfrittede ham, bragtes i en slags eksalteret spænding, hvorved selv de længst glemte småting fremtrådte for hans erindring. Advokaten tog en hjertelig afsked fra Ivar og familien og begav sig på rejsen til den afsides liggende fjeldbygd. Ved sin ankomst tog han ind til lensmanden på Farsæg, hvor det almindelige herbergsted var. Et ret naturligt påskud måtte tjene som grund til, at han opslog sin bopæl for flere uger hos lensmanden. Denne meddelte uopfordret sin gæst de tildragelser, der den gang beskæftigede ung og gammel, og som hos lensmanden, Skrubstad-folkenes mangeårige ven og nabo, måtte have vakt den mest levende deltagelse. Ørberg syntes i førstningen kun at medbringe en rejsendes opmærksomhed for sagen; derefter blev juristens interesse mærkbar, og da han havde gjort en afstikker hen til Kristines defensor, gjorde han sin vært det

forslag, at føre ham ind til den arresterede enke. Efter en halv times forløb havde han vundet hendes tillid, og hun modtog med taknemmelighed den velvillige fremmedes tilbud, at understøtte hendes sag med et indlæg. Kristines defensor var en meget skikkelig, men også en højst indskrænket mand, og han havde intet imod, at en mand, hvis overlegenhed han let erkendte, trådte til. Imidlertid var sagen gåen fremad; aktor og defensor havde ført deres vidner, og store sessioner var blevet afholdt.

Retten holdtes atter på Farsæg. Tingstuen var opfyldt af mennesker. Kristine indfandt sig med sin defensor og den fremmede assistent ved siden. Den sidste havde forlangt, at Halvard skulle være til stede; men hans sygdom tillod det ikke. Med rolig værdighed trådte Ørberg frem for retten og udbad sig i enkens navn at måtte oplæse og siden at vedlægge protokollen et indlæg. Så snart dette var tilstået ham – om med eller udenfor de gældende former kan udgiveren, som lægmand, ikke afgøre – fremførte han nedenstående her ordret afskrevne forsvarstale.

"Gårdbrugerske Kristine Andersdatter Skrubstad, enke efter den for henved elleve år siden afdøde Jens Halvardssøn Skrubstad, er tiltalt for at have begået mord på barnet Hans Halvardssøn, hvilket for omtrent seks år siden pludselig forsvandt, og hvis legeme nu er fundet. En skrækkelig handling! Skrækkelig i og for sig selv, men hvor meget afskyeligere, når den tænkes begået af den, der først måtte overrive slægtskabets naturlige vånd, dernæst tilsidesætte de frivilligt valgte, hellige moderpligter, endelig bortvende øje og

sind fra den værgeløse alders rørende krav på menneskelighed; en handling i sandhed, som, når endnu tages hensyn til de indledende og under udførelsen iværksatte machinationer, går over til klassen af de sorteste ugerninger, der nogensinde har besudlet en kvindes hænder – hvis denne handling virkelig er foretaget af hende. Og hvor begrundet har man ikke fundet denne mistanke, der straks ved ligets opdagelse greb enhver – ikke dem alene, som plejer at dømme efter det nærmeste fænomen, men også den sindige iagttager, hvis mening først bestemmes ved sammenstillelse af forskellige fænomener. Hvem finder det besynderligt, at den vakte mistanke snart gik over til sandsynlighed efter udfaldet af de første forhør; hvem kan undres over, at denne sandsynlighed efter sagens hidtil tagne gang er blevet til moralsk vished hos flere, ja, at man venter af den nu forestående drøftelse at erholde den juridiske vished, som udfordres for at retfærdigheden kan bemægtige sig det den hjemfaldne offer.

I enhver, selv i den forud tabte sag, er det forsvareren naturligt at gøre det mest mulige for at redde sin part, også ved, så længe han endnu dertil finder skinnet af grund, at bringe visheden tilbage til sandsynlighed alene – eller sandsynligheden til blot mistanke. På et sådant forsøg vil til alle tider dommerne være beredte. De vil, hvor meget de end kunne ønske at turde dele defensors synsmåde, dog forud være på sin post imod hans argumentation. At dette også nu er tilfældet i nærværende sag, er jeg overtydet om; ikke desto mindre vil min defension opfordre retten til i en endnu højere grad at være på sin post, thi det er ikke fra vished til uvished jeg agter at bringe den imod den anklagede nedlagte påstand, det er til den

fuldkommen modsatte vished. Kristine Skrubstad skal stå for rettens prøvende og dømmende øje ren og uskyldig, eller jeg overgiver hende til lovens hele strenghed.

Det er farligt at tage en forbigangen handling således i øjesyn, som et fjerntliggende landskab. Dette betragtes fra et vist standpunkt, hvis valg rigtignok kan have den største indflydelse på prospektets interesse – men dog ikke være afgørende med hensyn til sandheden af landskabet. Ikke således med begivenheden fra en henfaren tid. Dersom den betragtes fra et fejlagtigt standpunkt, bliver forestillingen om den falsk i alle sine forhold. Denne bemærkning er så almindelig erkendt, at enhver, der har valgt sig et standpunkt til begivenhedens beskuelse, vel vogter sig foruden overvejende grunde at forlade samme. Mit stade i denne sag, hvilket jeg ikke kan og ikke vil opgive, er højst forskellig fra det, på hvilket aktor og – jeg tør sige det – også retten befinder sig. Ikke kan jeg således vente, at man godvilligt opgiver dette, for på de afsides stående, fremmede iagttageres tilråb at henflytte sig til hans plads. Det er derfor nødvendigt, at jeg for det første føjer mig til aktors standpunkt, hvorfra jeg vil bevise, at hans hele prospekt, i hvilket Kristine Skrubstad fremstår som den handlende person, er falskt og absurd.

Titus Roscius' store forsvarer ønskede sig at stå for Fannius' tribunal, fordi denne dommer altid hyldede den sætning: ingen forbrydelse begås uden udsigt til fordel. Jeg er sikker på, at jeg ikke vil savne denne prætors tænkemåde hos dommeren og de mænd, som med ham her beklæder rettens hellige sæder. Lader os da et øjeblik spørge, som Tullius fordum: af hvilken grund skulle den anklagede have begået hin skrækkelige misgerning?

Hvilken tænkelig fordel skulle hun derved ville tilvende sig selv eller sin søn? Hun, gården Skrubstads ejer, hendes søn den eneste, uomtvistede arving, den odelsberettigede! På hvad vis kunne den fattige, afhængige brodersøn nu eller med tiden komme til at stå hende eller sønnen i vejen? At spare nogle årlige udgifter, et fremtidigt udstyr, som altid ville bero på hendes eller sønnens eget tykke, når Hans engang som voksen skulle søge sit eget brød – det er nu så småligt, så latterligt ville jeg sige, hvis her var anledning til smil, at tankens fremsættelse er tidsspilde. Hvad altså? Frygtede hun måske for efterstræbelse, fjerne års muligheder? Den otteårige dreng havde dog ikke hyæneungens vildhed i det barnlige blik? Var hun bange – for man siger jo, han ytrede mindre gode anlæg – for at han i fremtiden skulle fordærve Ivars moralitet? O, hvilken uhørt retning af omhu for mit barns sædelighed, at jeg ville grundlægge den ved en misgerning! – Nu vel, så var det, og således er aktors mening: af had til den stakkels skabning. Hvor findes da sporet af dette had? Mon i den moderlige utilfredshed med en og anden fremspirende fejl?

Den som elsker sit barn, tugter det, siger Skriften. Og hvorledes plejede den moderlige tugtelse her at vise sig? Derom vil jeg citere de af hørte vidner, nemlig 17., 18., 21. og 24. deponent. De stemmer alle overens deri, at hun viste sig snarere som den ømme moder end som den strenge, men altid som moder. O, du helligste af navne! ikke mindre helligt, men endnu mere ærværdigt, når velgerninger, ikke naturens magtsprog, har givet kvinden din glans. Jeg tør ikke misbruge rettens tålmodighed ved at anvende flere ord på den

uimodsigelige påstand: Kristine Skrubstad havde *ingen* grund til at begå denne misgerning.

Barnet er dog myrdet. Velan, hun må da have handlet uden grund. Men *mulig* må dog handlingen være, når den skal antages. Mulighed er enten moralsk eller fysisk. Vi vil betragte begge dele.

Af frugterne skulle vi kende træet, siger sandhedens evige helt. Og dersom den omhandlede forfærdelige handling virkelig var en frugt, som vi fandt på træet, så var det et fordømmeligt træ. Men endnu ser vi den ikke der; tværtimod ser vi en rigdom af ædle frugter modnede i en kort medgangs sol og i modgangs lange storme. Attester om Kristine som datter og ungmø – hendes konfirmationattest B, om hendes forhold som kone C, om hendes fremgangsmåde imod svogeren Halvard, da han, ligeså fejlende og forvildet, som ulykkelig, fandt fristed ved hendes og hendes elskede mands arne D, om hendes levned som enke og forhold imod svogeren og hans barn E og F. Hertil kommer endnu bevidnelsen til hendes fordel, afgivet for retten af den vel svækkede, men ingenlunde sindssvage fader til det døde barn, endelig præsteattesten G, der bevidner hendes fromme, gudhengivne, tålmodige sindelag. Til sidst opfordrer jeg enhver, der kender Kristines omhyggelige bestræbelser for den håbefulde Ivars dannelse til dyd og dygtighed, til at erklære, om en skønnere frugt, end denne ynglings karakter, kan pryde træet.

Men hyklerens pande er ofte lys og ren; underfundighed er et dybt vand med stille flade. Måske er hun så meget afskyeligere, som den glorie er skøn, i hvilken hun har vidst at fremtræde. –

Med indignation anfører jeg denne uhjemlede indvending og lader den stå der sin nøgne usselhed.

Vi er endnu ikke færdige med undersøgelsen af den moralske mulighed. Denne udstrækker sig i en vidtløftigere forstand også til individets intellektuelle natur. Hvorledes måtte det da forholde sig med denne kvindes forstand (en evne, som også aktor tillægger hende i ualmindelig grad), siden hun valgte så farligt tidspunkt til udførelsen af sin misgerning? Faderen, der ellers tit nok på ubestemt tid var fraværende, uden at noget særdeles opsyn med barnet ventedes af hende, er just nu draget bort for at tilbringe natten i et selskab og har altså overladt hende tilsynet med drengen. Hun lader ham ikke desto mindre forsvinde uden at sørge for, at hans klæder forsvinder med ham! Til hvem vil spørgsmålet om den forsvundne nærmest blive henvendt? På hvem kan hun vente, at den umiddelbare mistanke må falde? Naturligvis kommer her den tilsyneladende farlige opdagelse i betragtning, at barnet, den hele husstand ubevidst, var om natten i hendes kammer. Jeg tilstår det, denne forhen af Kristine fordulgte omstændighed ser mistænkelig ud. Og dog er det denne lykkeligvis oplyste omstændighed, som har tjent mig til lygte i denne mørke misgernings nat, og som, når jeg atter tager den frem, skal udbrede det klareste skin over sammenhængen. Her vil jeg kun bemærke, at intet var naturligere, intet tilgiveligere, nej intet rigtigere, end at Kristine, da barnets forsvinden blev hende berettet, undgik at lede en fortvivlet faders harme lige ind på sig. Vi må jo indrømme hendes forklaring over drengens sildige indtrædelse en høj grad af sandsynlighed; den er mere end sandsynlig; den er fuldkommen vis; thi vidner har bekræftet, at barnet, da de

indbudte børn havde forladt huset, sagde fasteren god nat og gik med lygte og ledsagelse til sit kammer i sidebygningen på samme tid, som Kristine i soveværelset hjalp Ivar af klæderne og derefter selv gik til sengs. Heller ikke har aktor ytret tvivl om, at drengen af egen drift i nattens stilhed forlod sit værelse for at undgå den med ensomheden følgende ængstelighed. At han hvilede næsten ved hendes side, da morderengelen greb ham, det er nu afgjort. Men dermed bortfalder ikke min påstand, at hun måtte have handlet højst uforstandigt ved at slæbe ham ud, indviklet i hendes eget lagen, ubekymret for at bortskaffe hans klæder. Jeg kommer ganske sikkert tilbage til denne omstændighed, og går den kun for øjeblikket forbi.

Det står mig nu nærmere for, at bibringe klagen det sidste, fuldkommen fældende lansestød. Moralsk umulighed er ikke så let at gøre evident. Man kan længe nok tro at have bevist den; beviset bliver dog derfor ikke altid fuldkommen tilstrækkeligt i alles øjne. Men hvad siger De om fysisk umulighed? Den falder bedre i øjnene, der hvor den eksisterer; og her eksisterer den.

Endnu dækker ikke vinteren disse marker, og isen bringer ikke vor fod til at glide. Og dog fordrer også nu den vej, som fører over den glatte klippe ned til møllen, et forsigtigt fjed, selv ved højlys dag. Fra møllen strækker sig den smalle, med et bræt dækkede vandrende rystende under fossens stød, uden rækværk hen til den slibrige dæmning. Og det er på den yderste ende af renden, at den person skal stå, som vil kaste et legeme ud i hin vandhvirvel. Nu har vidnerne noksom oplyst, hvorledes den vinter var beskaffen, da ugerningen blev fuldbragt. Et langvarigt varmt vejr, som havde afvist ethvert vinterens tegn, var pludselig afløst af en streng kulde, der belagde mark og vej

med et spejlglat lag, imedens den overtrak elvene med en endnu svag is. Hesteskoen hvæssedes i smedjen, og vandringsmanden spændte pigge under sin fod. To dage førend brylluppet stod på Farsæg, faldt Kristine i gårdsrummet på vejen fra sin stolpebod. Ved faldet vred hun sit højre ben og måtte af Arne lade sig bære ind i stuen. Den gamle Margrethe, som blev hentet fra Aaseje, fandt det nødvendigt at kopsætte foden og derefter at indhylle den i varme omslag. Kristine kom sig derefter så vidt, at hun ved en stok gik omkring i værelset, dog uden at måtte aflægge omslaget eller kunne trække sko på. Dette tilfælde blev angivet som grund til, at hun ikke kunne komme til bryllups. Den omstændighed, at man i bryllupsgården anså fodvriddet for påskud, da Kristine desuden nødig deltog i gæstebud, og at det senere indtrufne bragte Kristines undskyldning i forglemmelse, er årsag i, at min ærede kollega, Kristines lovmæssige defensor, ikke var kommet i besiddelse af denne vigtige underretning. Desto nøjere skal det nu af mine vidner blive oplyst. Thi jeg forlanger herved på pågældendes vegne Arne atter afhørt for nærværende tilfælde og ligeledes Margrethe. Nu overlader jeg da til rettens indsigt at afgøre, om det var Kristine fysisk muligt, med en opsvulmet fod, som indhylledes i bandage, at gøre hin farlige vandring i bælgmørk nat ned over fjeldpynten med et storlemmet otteårigt barn i armene; derpå med denne byrde at gå over møllebroen, bestige renden, forfølge dens isbelagte brædder til den yderste ende og derfra med en vis kraft henslænge offeret i det brusende vandfald. Lad os indbilde os, at det utroligste kunne lykkes, hvorledes måtte dog den syge fod befinde sig efter en så uhyre anstrengelse? Og dog vil jeg

med mine vidner oplyse, at foden den næste morgen befandt sig så meget bedre, som Margrethe nogensinde kunne vente det af sine omslag, i forening med den påbudte stilhed og forsigtighed.

Nu er der dog vel ingen anden udvej, end at antage, at Kristine, hvis vi uden hensyn til den forhen beviste moralske umulighed henholder os til den evidente fysiske, måtte have udført gerningen ved en anden. Og den er udført ved en anden, skønt hun ikke kan have udført den ved denne anden. Den anden har udøvet gerningen uden hendes vidende og uden hendes vilje.

Vandringsmanden, når han har tilbagelagt et vist stykke af sin vej, standser ofte og overskuer det fuldførte vejstykke, inden han beslutter sig til atter at skride fremad. Således også jeg. Måske den vanskeligste, men sikkert den behageligste del af min vandring er tilbagelagt. En uskyldigs suk lød i mit øre og bevingede mine skridt. Herefter bliver vejen og målet anderledes. Men idet jeg endnu dvæler, bliver jeg opmærksom på, at jeg uagtet umuligheden selv er bevist, dog ikke har ret til at forbigå tre poster, af hvilke aktor har villet bevise virkeligheden; thi naturligvis: *ab esse ad posse*.

Men disse er af den beskaffenhed, at de kun fordrer liden tid.

1. Aktor har ført vidnet (5. deponent) Gurine, som hørte Kristine hin aften sige ude i forstuen til Hans, der var uartig imod hende: "Når hanen galer i morgen, så galer den ikke for dig, min dreng," hvilke ord påfaldt vidnet som en spådom, da ulykken næste dag rygtedes. – Altså, havde ikke ulykken hændt, så var ordene som så mangt andet mundsvejr, ikke kommet i betragtning. Kristine mindes ikke disse ord, og ingen anden

har hørt dem. Vidnet tilstår selv, at hun ikke hørte, hvad der gik i forvejen, ord, udrevne af sammenhængen, må suppleres, det er klart; og den simpleste og naturligste måde anses for den, der bringer sandheden frem. Jeg supplerer nu således:

Hans. Nej faster, nej! Jeg vil ikke holde op endnu med at lege. I kan vente med at dække bordet. Hvis vi var til brylluppet, så blev vi oppe til hanen galer i morgen.

Kristine. Du snakker tåbeligt; inden en time falder du under bordet, hvis du ikke kommer i seng før. Du er jo ganske ør. Jeg tænker, du sover på dit grønne øre, når hanen galer i morgen. Så galer den ikke for dig, min dreng.

Konjekturen er måske lidt stiv; men jeg ville beholde vidnets udtryk nøjagtigt, uagtet det selv tilstår, at det ikke er i stand til at påstå, om ordene faldt netop således.

2. Aktor fører vidnet (6. deponent) Kjeld, som bar en favn ved ind, da Kristine udbrød ved vinduet, idet hun så Halvard komme hjem om morgenen: "Nå, hvad skal jeg sige, hvad skal jeg gøre? O Gud! stå mig bi, at jeg ikke forsnakker mig!" – Når man ved, at Kristine, der var vant til altid at gå åbent til værks, denne gang imod sin natur ville skjule for faderen, hvad der kunne give anledning til ubehageligheder for hende, så synes mig, disse ord kommenterer sig selv.

3. Spændet, søljen! Aktor lægger megen vægt på dette kendetegn, som uimodsigeligt forbinder Kristines person med – – ja med hvad, uden med lagenet, der jo var hendes og havde tilhørt den seng, i hvilken *hendes Ivar var blevet afklædt af den halvt afklædte moder!* Behøver man spørge, hvorledes et brystspænde ved den lejlighed kunne falde ned i sengen?

Gerne, såre gerne skulle jeg nu træde tilbage og erklære mit frivilligt påtagne hverv udført. Jeg har bevist, at aktors standpunkt, hvorfra han har betragtet handlingen, er falskt. Måske kunne jeg sige: Kristine bør for al tiltale i denne sag fri at være; opsøg nu, hvor I kan, det stade, fra hvilken begivenheden bliver at anskue! Men desværre, jeg tør ikke følge mit hjertes ønske. Retfærdigheden fordrer sit offer. Jeg kender det, og det hviler på min samvittighed at bringe det til veje. Velan da!

Morderen er endnu ulykkeligere, end Kristine måtte tænkes at være det; forbandelse hviler endnu tungere på hans hoved. Dommer og meddomsmænd! Halvard Halvardssøn Skrubstad er morderen; han har dræbt sit eget barn!

De forfærdes, De vil og kan ikke tro mig. Snart *skal* De det dog. Idet jeg går over til anklagerens kald, som ikke mennesker, men den evige dommer har overdraget mig, iler jeg sky hen over ethvert sted, hvor det er mig tilladt at ile. Jeg behøver således ikke med beviser at godtgøre, hvilken moralsk kontrast dette menneske altid har afgivet til Kristines skønne karakter og pletfrie vandel. Og hvad det spørgsmål angår, som jeg i begyndelsen fordrede besvaret: hvortil skulle misgerningen gavne? da må jeg bede retten for det første tænke sig det tilfælde, at ikke sønnen Hans var den til døden hjemfaldne, men hans fætter Skrubstads arving og odelsbårne, Ivar. I dette tilfælde indses let, at Halvard havde vundet de største timelige fordele, han kunne ønske sig, for sig selv og for sin søn. Da trådte sidelinjen ind i den dødes rettigheder, da behøvede han ikke mere at harmes over, at "han levede som fremmed og tjener på sin faders ejendom, at hans søn skulle søge sit fremtidige brød hos det rige søskendebarn," – ord, som jeg

trøster mig til at bevise, at han alle dage førte i munden indtil den nat, da ondskab og egennytte slog ham med blindhed og gjorde ham til sit barns morder.

Man vil nu lettelig formode, hvad jeg har i sinde at bevise, at nemlig Halvard har begået mordet på Hans i den formening, at han ryddede den forhadte Ivar til side.

I min forrige bevisførelse forbeholdt jeg mig at vende tilbage til den omstændighed, at Hans i den sene aften, alle uafvidende, listede sig fra sit leje over til fasteren, at hun indrømmede ham det hvilested, som tilhørte hendes egen søn, hvem hun optog i sin seng. Ville vi nu på samme tid, som denne ombytning fandt sted, se over til Farsæg-gården, hvor Halvard sidder med sine mørke tanker udeltagende ved brudebordet, – ville vi der spørge ham: "Hvor hviler din søn nu, og hvor den dreng, som du hader?" så må han svare: "Min arme dreng tager tiltakke i den gamle, usle sidebygning; den odelsbårne, lykkens skødebarn, slumrer indenfor grønne gardiner i den lune alkove."

Nu skal jeg, så godt som det i en række af motiverede forestillinger lader sig gøre, skitsere Halvards historie fra den ene morgenstund til den anden.

Ærgerlig over, at han, i stedet for at kunne tage den korte vintervej over indsøen, måtte køre en lang og besværlig omvej, gik han ned over fjeldpynten for at undersøge isen. Karlen Arne fulgte ham, gik nogle skridt ud på isen med en pigstav og stødte den ned, så at vandet flød op.

"Det går ikke an, det ser jeg nok," sagde Halvard. "Ja, hvis det kunne passe sig at komme gående til brudefærd, så tog jeg skiene på foden og skød let over." Drengene stod hos ham. De

gentog deres begæring, at måtte følge med til brylluppet, hvortil lensmanden havde indbudt dem. Vranten erklærede Halvard, at han ikke kunne slæbe det læs unger med på en slingrende slæde hen over markvejen. Da faldt Hans på, at "for dem kunne det nok gå an at komme gående til brudehuset, og de kunne jo gå over på ski." Han nægtede naturligvis smågutterne en sådan fart på egen hånd og derved blev det. Halvard kører afsted. På den ubehagelige vej, som kun med langsomhed kan tilbagelægges, begynder forestillinger at danne sig, som ingenlunde var fremmede for det fordærvede menneske. "Nu eller aldrig!" blev resultatet.

På Farsæg gik det overflødigt og lystigt til. Man var vant til at Halvard gjorde besked. Men til den gæstfrie værts forundring og utilfredshed bragte Skrubstaden denne gang intet selskabslune med og undslog sig for det stærke juleøl. Fra hans plads ved bordet kunne han se over til Kristines oplyste bolig, hvor han vidste, der var fest for børnene.

Her har jeg endog et vidne, som jeg herefter forlanger afhørt, som erindrer, at Halvard ud på aftenen, da dansen var begyndt, stod foran et vindue i det øjeblik, da det sidste lys slukkedes på Skrubstad, hvorved en af gæsterne sagde: "Nu har de slukket hjemme hos dig." Rask vendte han sig om og tog ølkruset fra en opvarter. Fra dette øjeblik tog Halvard dygtigt til sig, og inden kort tid, en påfaldende kort tid, begyndte den vante drikkebroder at rave og at – spille en beskænket mands rolle. Flere gæster havde, som skik og brug er, tiltalt mosten af hjertens grund, og ingen tænkte på at genere eller lade sig genere. Men Halvard erklærede, at han følte sig overstadig beruset og ville sove ud. Man måtte føje ham; men, fulgt ud i

gården, lod han sig ikke føre hen efter værtens anvisning, men ville absolut sove i den afsides liggende sidebygning. Hans vilje blev da føjet, han ravede op i et overværelse og kastede sig på sengen. Man forlod ham. Et par timer efter ville lensmandens søster i et ærinde gå op i samme kammer, men fandt døren aflukket og undrede sig med flere over, at, den beskænkede havde lukket indefra. Nu må jeg bemærke, at en lem fører fra dette kammer op på loftet, hvorfra er nedgang til en gang, som igennem en bagdør fører ud imod den til søen gående bakke.

Atter iagttager vi i tankerne denne mørkhedens mand. Han har næppe overbevist sig om, at han er tabt af det støjende selskabs erindring, førend han famler sig frem ad de ham bekendte veje. Bag huset findes stolpeboden, hvorunder den almindelige plads er for de unge drenges ski. Med sine brodde i lommen – jeg skal bevise, at han havde dem med hjemmefra – og med skiene i hånden lister han sig i mulmet ned på isen, glider over, kendt som han er med terrænet, og står nu ved bakken under Skrubstad. Forsigtigt sniger han sig op og hen til hovedbygningen. Alt sover, undtagen Nemesis og hendes gråhærdede offer. Med varsom hånd hæver han klinken til Kristines kammerdør. Tunge åndedrag overbeviste ham om, at hun og hendes dreng sov trygt; drengen – Ivar mener han naturligvis – i den lille alkove til venstre; bag gardinerne til højre ligger moderen. Han ved, at mjødglasset må have gjort sin virkning hos barnet og griber det med lempe, idet han slynger lagenet omkring det. Nu er han udenfor. Nattekulden vil måske vække den trygt sovende; derfor må han, halvt nedglidende, ile hen under fossens larmende kaskader, at disse kunne døve et let barneskrig. Dødssangen orgler fra

Jutulskoppen, og måske bringer hans stærke hånd nu den sovende eller halvvågne til evig tavshed. Således har han da tid til at spænde broddene på, bestiger med sikker fod renden og ofrer – den elendige! ofrer sin eneste søn, for hvis timelige fordel han vier sit grånende hoved til mørkhedens magter, ofrer Hans til Jutulskoppens evige dans.

"Herfra kan du først komme på dommedag! Og dertil er endnu langt!" udråber den vilde spotter og hører ikke furiens grelle latter bag sig. Udåden er fuldbragt. Koldsveden bryder ud på hans pande. Den er udækket, og nattevinden leger med de rimede lokker. Thi foerværkshuen, som han i mørket greb på lensmandens knage, har han tabt. Med rappe skridt glider han atter over den svajende is. Nu er han reddet; o Himmel, hvilken redning! Han er atter ubemærket kommet ind på sit asyl. Støjen fra bryllupssalene lyder trøstende i hans øren. Han kaster sig på sengen. Om han endnu kan sove, hvem ved det? Men det er langt op på formiddagen, da gæsterne med bæger i hånd stormer hans dør. Under latter og klarinetternes skingren slæbes syvsoveren til frokostbordet, og den klare saft giver ham mod og styrke til at spille rollen ud. Den lykkes. Dog kan han ikke bare sig for at lette det beklemte bryst ved et suk, som en fremmanet anelse skal undskylde. Anelsen bliver forunderligt opfyldt, da Arne ankommer til hest med hans søns klæder. Uden at han kan begribe sammenhængen, slår dog den tanke ham ned, at det er sønnen, han har myrdet. Tilintetgjort styrter den elendige til jorden.

Jeg har nu ved hjælp af en række motiverede forestillinger forsøgt at fremstille Halvards historie i det mørkeste døgn af hans liv. Endnu har jeg tilbage et par fakta. Det første af disse er

Halvards forhold ved sin hjemkomst, hvilket forekom alle så besynderligt, at seks samfulde år ikke har bragt det i forglemmelse hos gårdens beboere. Kristine holder hånden for det blegnede ansigt og træder deltagende ud imod den barnløse; med grund venter hun og har besluttet tålmodigt at høre den ulykkeliges bebrejdelser; thi det er jo den menneskelige smertes naturlige hang, at den antager farve af vrede imod en genstand, som kunne tænkes, omend fjernt, at have befordret dens anledning. Men Halvard, mon han enten træder hårdt frem til barnets fostermoder og kræver sin Hans af hendes hånd? eller mon han, erkendende også i sin smerte at hun stedse havde været ham en søster og barnet en moder, lægger sit sorgfulde hoved til den deltagende kvindes skulder? Nej, det mørke, sky blik hæver han kun op ved hendes tilråb for straks at sænke det til jorden. Med en utydelig summen, som når et såret dyr stønner, trækker han sig over i sine stuer. Ikke et skridt gør han, enten samme dag eller nogensinde derefter, for at undersøge ulykkens sammenhæng. Det er Kristine, som lader anstille undersøgelser, hvis udfald han ikke engang forlanger at vide. Det andet indicium, hvilket herved med lensmandens skriftlige vidnesbyrd fremlægges, er den forhen omtalte hue, som allerede dagen efter brylluppet savnedes. Ud på sommeren fandtes levninger af denne hue på stranden under Skrubstad. En gedepige fandt dem og bragte dem til Kristine, som just havde besøg af Farsæg-manden selv. Han kendte den igen og ytrede sin forundring over dens ubegribelige skæbne. Han lod den bringe hjem, for at bruge dens gallon; thi guld ruster ikke. Heller ikke sandheden ruster.

Ved Guds styrelse kom huen for en dag, tidsnok til at blive brugt, nemlig til at fremhente sandheden.

Måske ville foredragets regelmæssighed have fordret, at jeg også beskrev Halvards sjælesyge tilstand indtil denne tid, og fænomener, man iagttog hos ham, da barnets lig i sommer blev fundet og sag anlagt imod Kristine. Men jeg længes efter at aflevere et parti, som ikke tilkommer mig uden til en vis grad at fuldbringe. Jeg træder derfor nu tilbage og slutter med den ærbødige påstand, at Kristine Andersdatter Skrubstad må for aktors sigtelse i denne sag aldeles frifindes."

Denne tale vakte naturligvis en så meget stærkere sensation hos retten og den forsamlede mængde, som ingen havde anet dens indhold. Kristine havde stået opret under det hele foredrag og snart fæstet sit våde blik imod himmelen, snart stirret på den veltalende forsvarer.

Da han havde endt, sank hun kraftesløs om, men strakte sin hånd ud med et rørende blik på Ørberg. Han trykkede hånden tavs til sit bryst og vendte sig imod vinduet, idet han pressede tørklædet op imod sine tårefyldte øjne. Mængdens urolige mumlen forkyndte dens harme og deltagelse, og dommerens alvorlige røst måtte understøttes af retsbetjentenes stokke for at udvise de højrøstede. Sessionen erklæredes hævet, og sorenskriveren trådte med en agtelsesfuld hilsen hen til advokaten.

Retten afholdtes atter efter nogle dages afbrydelse. Dommeren foranstaltede de forlangte vidner fremkaldt, og deres udsagn stemte fuldkommen overens med Ørbergs erklæring. Halvard holdtes naturligvis i forvaring, og da han

ikke alene ansås i stand til at forlade sin seng, men også selv ønskede at fremstilles jo før jo bedre for retten, blev han fremført. På Ørbergs påstand, at enken skulle erklæres uskyldig, kunne man ikke indlade sig, da alternativet om, hvem den skyldige var, fremdeles var uafgjort, indtil Halvard blev overbevist. Med denne svagelige, af så mange storme til sidst næsten nedslagne kæmpe var ved den sidste, uventede begivenhed sket en mærkelig forvandling. En ungdommelig, næsten vild kraft gennemvarmede alle hans nerver og gav dem en fremmed elasticitet. Han bar sit hoved oprejst, en kæk flamme skød frem af de sorte øjne under de grå, buskede bryn. Hans ellers skødesløse, halvt forståelige tale havde erholdt en yngre alders malmklang. Med rolig fatning trådte han i pyntelig bondedragt frem, da han skulle konfronteres med Kristine. Dennes holdning var desto mere usikker. Hun formåede kun til dels at benytte sig af sine defensorers vink, og hendes svar var så utilfredsstillende, at forventningens stærkeste indtryk begyndte at tabe sig hos de tilstedeværende. Efter at konfrontationen var forbi uden at have givet noget bestemmende resultat, udbad Halvard sig med beskedenhed at måtte føre noget til protokols, hvilket da blev ham tilstået.

Opfyldt var tingstuen på Farsæg af mennesker, der med den mest levende deltagelse iagttog snart Kristine, Halvard og Ørberg, snart dommerens alvorlige jernminer. Halvards røst var i førstningen uvis og svag, men den tiltog stedse i sikkerhed og dybde.

Halvard Halvardssøns tale i retten

Hr. sorenskriveren har vist en fattig bondemand den gunst at måtte føre sin enfoldige tale for retten og i denne forsamling. Den vil vel ikke råde stort imellem så højlærde folk og imod en mands ord, der så vel forstår at bruge pen og tunge. Det skal være et Guds under, om min enfoldighed formår at vinde frem forbi hans kløgt og megen lærdom. Men jeg står nu i den tro, at et sådant under vil ske, på det at Herren kan bevise sin kraft i den svage.

Længe har jeg levet; for dens liv er langt, som kan tælle de vågne nætters sukke til dagens svededug. Ulykken har således gjort mine evner svagere, end de af naturen var; fra ungdommens år var jeg forsømt, og mine mandsår var, Gud bedre det, ikke så vel anvendte, at jeg kunne siges at indhente det forsømte. Så må det da også blive lidet bevendt med mit forsvar nu, da jeg i seks år, nedbøjet ved min eneste søns ulykkelige død, på en gang bliver truet med at brændemærkes, som den, der har gjort værre ugerning, end Kain og Judas. Men jeg må nu henvende mig til dig, du fremmede mand, som så ubarmhjertigt kommer hid for med en, som jeg synes, djævelsk kløgt at kaste blodskyld over en gammel, syg stakkel, som du aldrig før har set, og om hvis levned du alene kan have hørt hist og her løse ord. Hvo giver dig en ret, som tilhører Gud vor fader, at dømme om dit medmenneskes i hans hoved tillukkede tanker? Hvor kan du syndige menneske fordriste dig til at fortælle, hvad jeg skal have tænkt og ment og forøvet? Dygtig est du i digt og høj tale; og jeg har ikke andet at modsætte dine bevægelige syner, end min ringe beretning om mig selv, således

som jeg virkelig tænkte og handlede på den sorgens dag, der nu efter mange lange tiders forløb kommer op igen, som i et spejl.

Gud skal vide, lidet var jeg lysten på bryllupskost og dans, da jeg om morgenen satte mig i Kristines slæde og i Jesu navn lod stå fra Skrubstad. Mine tanker vil du have vidst. Men de var, så vidt jeg endnu mindes kan, kun tanker om min, jeg håber, salige broder, som jeg mangen gang havde styret i den slæde, jeg nu sad i. Jeg tænkte på hans uvenskab imod mig fra den første dag, vi kom sammen, så på hans ulykkelige mistanke til mig og til hans gode kone, så også på det meget gode, han dog havde gjort mig, og til sidst på hans bratte død, hvorom ingen ved at tale. Det ved jeg, at jeg endte med velsignelse og bøn for hans sjæl og for min gode broderkone, som dagligt beviste så store ting imod mig og min Hans. Så kom jeg til bryllupsgården. At jeg ikke svirede, lægger du mig svært til last. Den synd kan jeg bære. Alt det, jeg skal have tænkt ved brudebordet, får du forsvare at have tænkt for mig, min mand. Men at jeg så over til Skrubstad, det er ganske rigtigt. Dog så jeg mere over til Jutulskoppen, hvor de siger, at min gode broder må danse. Til sidst tænkte jeg dog, at jeg var i et glædens hus og hos en gæv mand, som i en god mening havde budt mig til sig for at leve glad med de glade og ikke være kedsommelig. Jeg drak da lidt i en bedre hensigt, end jeg, Gud nåde mig, tit har drukket. Men nu ved du vel, at den, som sorgfuld er, mindst tåle kan, og hvor meget du end holder for, at det tilkom mig, som en gammel drikkebroder, at tåle, så er det dog vist, at øllet gik mig til hovedet som folk den gang så vel så godt med naturlige øjne, som du vil se anderledes med dine indbildninger. Om jeg ville andetsteds henbæres, end hvor

værten havde bestemt, det kan jeg rigtignok ikke nu svare ja eller nej til. Min hukommelse hamler lidet op imod dine friske syner. Så mindes jeg da og, at jeg slog døren i lås; men det var, fordi der kom nu én, nu en anden ind og trak i mig. Alt det, jeg skulle have bedrevet om natten, har du løjet om dagen, mand. Ved dagen har du fundet lem under tag og hue på knag, trukket ski frem under bod og spændt brodde under fuld mands fod. Den hue, som skal bevise så store ting, den har jeg også hørt om. Jeg så den, da gededrengen, ikke en gedepige, bragte den i laser fra stranden, langt borte fra vort hjem. Herregud! hvor mange glanere gik og kom og drak og støjede den nat. Lensmanden ved ikke engang, om huen var i den stue, hvori jeg lå; mindre ved jeg det; men du, du ved det grant, det forstår sig. Én ting ved du vist ikke, det kan jeg skønne på det hele: hvorledes det står til med en faders sjæl, som græder nat og dag over sit eneste barns død. At en faders sorg viser sig, som min, det har jeg prøvet.

Lidet kært er mig livet nu, det ved Gud, min skaber. Men at dø uskyldig som en misdæder – ak, som en barnemorder! det ville jeg dog nødig. Gud oplyse dommerens øje med sit indre lys! Aldrig har jeg mistænkt Kristine, og heller ikke nu vil jeg mistænke hende. Retten får dømme om det, som om hende skal være bevist, og om det, som er drømt om mig. Gud være hende nådig og mig med! Dette er min enfoldige bondetale til svar på dine lærdomsord.

Stille trådte Halvard et par skridt tilbage, da han havde ophørt at tale. Den naturlige veltalenheds virkning udeblev ikke at ytre sig i alles indre og at afspejle sig på alle ansigter. Med

uvilje betragtede de fleste den fremmede anklager, som kun havde anført djærve formodninger imod en så hårdt medtaget fader. Sorenskriveren legede med båndene på sin protokol og spurgte hviskende sin skriver, om han havde fulgt nøjagtigt med. Allerede ville han give ordre til at oplæse dagens forhandling, da Ørberg bukkede og udbad sig at måtte tale et par ord. Så snart dette var tilstået ham, gik han hen til Halvard og greb hans hånd.

"Du finder altså, Halvard, at jeg har handlet ubilligt og ubeføjet. Har jeg det, så må min uret være stor, og jeg bør straks gøre dig en frivillig afbigt, foruden den ret, du siden ved loven kan tage over mig. Men jeg må dog til min undskyldning fortælle dig, fra hvad kant mine drømme har sin oprindelse. Se her ud!" Han stødte vinduet op. "Der ovre ser du Jutulskoppen, hvor din broder må danse til dommedag. Han danser, synes mig, med skøjter på. Ser du ham? Hvad er det dog, han har over sit hoved og lige ned på brystet? Nej, vend dig ikke om! Se, om du kan! Slår synet dig fejl, så skal jeg beskrive ham for dig. Han har en møllesæk over hovedet, Halvard! den, som du, du, Halvard! kastede over ham, da du rendte bag på ham, idet han bandt sine skøjter på. Kommer du den fart ihu? Hvorledes var det? Trak du ikke afsted med den værgeløse og stødte ham ud ovenfor fossen, der henne, du, hvor strømmen går blank. Mindes du, hvad han råbte! "Halvard," råbte han, tænk på enden!"

De sidste ord tordnede Ørberg med frygtelig stemme Halvard i øret. Men med et brøl styrtede han om og slog hænderne sammen over hovedet. Dødsstilhed hvilede over den forbavsede mængde.

"Imod Gud og hans røst kan ingen synder bestå!" stammede Halvard og slog hænderne for ansigtet. "Nu ser jeg vel, at det skal opdages. Ja, jeg har dræbt Jens, og jeg har dræbt min egen Hans."

Sorenskriveren rystede den forstenede skriver i armen. "Skriv menneske!" Og imedens han med skælvende hånd førte Halvards bekendelse på papiret, blev mængden udvist, og den så længe forhærdede synder rejst op. Han vedstod alt og lod sig villigt føre afsted.

Der blev ikke spist meget om middagen ved lensmandens veldækkede bord. Sorenskriveren havde den forunderligt stærke Kristine ved sin side og overtalte hende til at drikke et glas af hans gamle madeira.

"Det er skrækkeligt at blive reddet ved et sådant udfald," sagde matronen med bævende røst. "Alt var imod mig. Jeg havde været fortabt, hvis ikke denne skytsånd var blevet sendt mig fra Himmelen."

"Ingenlunde, brave kone!" forsikrede Themidis Præst; "De kunne ikke være blevet dømt på sådanne indicia. Men rigtignok, let havde det ikke været at bevise Deres uskyldighed. Hvor er dog hr. advokat Ørberg, lensmand?"

"Han er borte. Da vi satte os til bords, steg han til hest. Han beder hilse Dem og enhver især, fornemmelig mor Skrubstad."

Der blev længe talt om den fremmede hædersmand; og defensor, som denne fremmede havde sat temmelig slemt i skyggen, foreslog ædelmodigt hans skål, hvilken alle drak med begejstring, Kristine med taknemmeligheds hede tårer.

"Nu kan jeg sige det," hviskede Kristine til sorenskriveren; "jeg har i flere år anet, at det var gået til, som nu er bevist, med Hans' endeligt."

"Men forunderlige kone! Og dog tav De; tav også nu, da –"

"Fordi jeg ikke ville tro, hvad jeg dog måtte tro; det var alt for grueligt, til at jeg kunne sige det, da jeg intet havde at støtte mit udsagn på. Først da den ædelmodige mand kom til mig i min arrest og selv lagde mig ordene i munden, først da åbnede jeg mig for ham."

"Ved De da slet ikke noget nærmere om, hvem den mand er, De har at takke for dette sjældne, dristige, ja mageløse forsvar?"

"Jo jeg ved," sagde Kristine med dæmpet røst; "men jeg må ære hans vilje. Ikke heller kan jeg tro andet, end han vil anse sig forpligtet til at give retten underretning om sig. Hvad jeg føler for ham det ved kun den, som skuer mit inderste. Tager jeg ikke fejl, så har min redningsmand nu en ilsom rejse for; han vil bringe min Ivar det himmelske budskab, at hans moder er frelst."

Næste morgen bragtes den under disse omstændigheder særdeles behagelige efterretning, at et slag havde bortrykket den gråhærdede synder fra de jordiske domstole.

Grosserer Halvardssøn til frøken Petra Lanter

Aarhus.

De skal snart høre fra mig, ædle frøken! Med dette ord tog jeg afsked, da De tillod mig et venskabskys i dag otte dage. De vil måske ikke forundre Dem over at se et andet navn, end Ørbergs, under disse linjer; thi formodentlig har vor fælles ven ikke længere fordulgt Dem, hvad jeg egentlig hedder. Måske har han nu også formodet, hvad jeg ville have sagt ham, hvis jeg havde truffet ham inden min afrejse, at jeg er Kristines forsvundne ægtefælle. Da min ulykkelige broder ved sin død undgik den verdslige forfølgelse, har jeg ikke fundet mig forpligtet til at underrette retten om min person. Men desto mere skyndes jeg til at give Dem, min og mines skytsånd, de manglende oplysninger. Ak! i hvilken gæld står jeg ikke til Dem, fortræffelige pige, for Deres velsignede breve, hvormed min ven Flack alene tænkte at unde mig et behageligt bekendtskab til hans elskede, imedens de skænkede mit hjerte en tilfredsstillelse og en oplysning om en allerede forglemt hustru og om den bittert savnede søn, en tilfredsstillelse, en oplysning, som gød uendelig salighed i mit bryst. Snart blev Deres breve mig endnu vigtigere; de åbnede mig øjnene for den fare, som truede den uskyldige, hårdt prøvede kvinde. Jorden brændte under mig; jeg kastede mig om Deres vens hals og besvor ham at skaffe klart skib til at sejle. Der blev ikke tænkt mere på fragt eller ladning, kan De tro. Flack blev grebet af min varme og troede mine ord, at jeg skulle kunne redde Kristine, der ved

Deres breve var blevet ham så kær. Hvad der er sket under mit ophold der, det ved De. Jeg behøver vel ikke at forklare Dem, hvorfor jeg valgte at træde op som advokat. For en handelsmand ville jo det hverv, jeg overtog, vække forundring og mistillid. Mon Kristine har genkendt mig? Dette spørgsmål stiller mit hjerte uophørligt. Mit af kopper og ved år forandrede ansigt, min med vilje under opholdet i Norge vedligeholdte danske dialekt, og især visheden om min død, måtte vel, som det synes, sikre min forklædning; og dog – o det blik, hvormed hun rakte mig hånden, da den frygtelige scene var udspillet! ja hun kendte mig, den store, tavse kvinde! Med møje bekæmpede jeg mine følelser; men det var umuligt, mens min ulykkelige broder levede, at træde op som hans anklager i broderens skikkelse. Jeg måtte bort. Lettere var det mig at dølge mine faderfølelser for den kære, fromme Ivar. Jeg ville og måtte beholde forklædningen, mens jeg var på norsk grund.

De vedlagte breve til min kone og min søn ved jeg, at De, uden at vente undskyldning fra mig, med glæde og deltagende venskab vil besørge. De indeholder forslag til dem begge at forene sig med mig i mit nærværende hjem. Jeg tror ikke, det vil falde Kristine tungt at forlade det sted, hvor hver plet minder hende om udståede genvordigheder.

Men, min ædle veninde! endnu skylder jeg Dem og Deres Flack og de gode Reesens forklaring over et uoplyst sted i vor lidelseshistorie.

De vil nu ikke længere spørge, om Jens Skrubstad havde i sinde at forlade verden. Men De vil derimod have bemærket, at der er indløbet en liden fejl i henseende til tidsbestemmelsen i Deres for resten så nøjagtige skildring af hin mørke høstaften.

De skriver *(se fjerde brev fra frøken Lanter til kaptajn Flack)*: Næppe var Jens ude af den ene dør, førend Halvard åbnede den anden." Eftersom jeg tilfulde har måttet lært at kende Halvards forslagenhed, tager jeg ikke i betænkning at skrive den tidsfejltagelse, her findes, på hans klogskabs regning. Han har sikkert vidst fra den første time af at bringe Kristine og siden enhver anden ind på den formening, at han ikke kunne have set eller talt med sin broder. Ret megen tid behøvedes der vel ikke til udførelsen af hint *coup de main* som han i egentlig forstand foretog sig med mig, men dog noget mere, end man havde bragt Dem til at antage. De anfører selv, at Halvard, med det påskud, at ville hjælpe folkene i skoven, forlod stuen. Formodentlig har han forberedt sig på at overraske mig.

Her må jeg dog også bemærke, at den tilfældige opmuntring af Ivar, der rigtignok flyede mig skøjterne, ikke på nogen måde bestemte min tur; thi denne var fast bestemt, og anledningen var ikke så meget at adsprede mig, som meget mere i yderste tid at indløse et dokument, som jeg under min ven Nissegaards besøg havde forglemt. Dette vidste Halvard af min egen mund, og ventede mig derfor i rolighed nedenfor bakken. Mine skridt vejledte hans øre bedre end synet; thi tågen var temmelig tyk. Ved begyndelsen af isen bandt jeg mine skøjter på, rejste mig derpå og satte mig i stilling til at begynde løbet langs op med stranden, da jeg på en gang hørte et trin af broddede fødder bag ved mig. Idet jeg hurtigt vendte mig og troede at genkende min broder, følte jeg mig pludselig indesluttet af en sæk, som han, behændig som snar, havde kastet mig over hoved, bryst og arme. En art af fej angst betog mig, om jeg ellers bør beskylde mig for fejhed ved denne lejlighed, da jeg var berøvet ethvert

middel til at gøre modstand. Indviklet om hoved og hænder, tilsnøret om benene, havde jeg ikke engang den fulde brug af stemmen. Dog gjorde jeg nogen modstand og søgte at kaste mig ned på isen. Men den stærke karl, der stod fast på sin fod, forhindrede mig let i dette og skubbede mig foran sig. Jeg fik ikke tid til mange forestillinger; thi med et slap han mig med et stød, isen ophørte under min fod, og jeg lå som en redningsløs udkastet hund i min pose. Skrækken, det kolde bad og den rivende fart bedøvede mig, men betog mig ikke ganske bevidstheden. Jeg følte med en vis klarhed, at jeg var dødens bytte. Således var det nu ikke bestemt af ham, der vejer støvets tyngde og tæller havets dråber. Jutulskoppen, om hvis tiltrækkende kraft så mangt et eventyr er fortalt, lod mig roligt glide ned ad sin side og kastede mig, rigtignok lidt umildt, ind under den ved dæmningen, strandbredden og renden dannede hule. Næppe var jeg overtydet om, at min fart var ophørt, førend jeg begyndte at arbejde mig ud af sækken.

Min stilling var i førstningen ingenlunde glædelig; det var mig umuligt at gøre mig nogen idé om, hvor jeg befandt mig. Mørket rundt om mig, den brølende fos ved siden og den fugtige, isslagne stengrund under mig, bragte mig endelig til med temmelig grund at tro, at jeg sad under Jutulskoppen, og skønt jeg ikke ventede nogen evig dans, ventede jeg dog min død, og det en langsom og forsmædelig død, i stedet for den lette, fra hvilken jeg var udrevet. Den sammensnerpende vandkulde smertede mig, uden just at stivne mine lemmer. Jeg famlede til alle sider, rejste mig i vejret, lyttede, gættede, sluttede, og kom endelig til vished om, hvorledes stedet måtte være beliggende. Nu vidste jeg, hvad jeg havde at gøre. Den

eneste måde at komme op på, var at få tag i renden, og, støttet med fødderne imod bolværket, at svinge mig op på den. Let kunne taget glippe, og da optog Jutulskoppen upåtvivlelig det engang forsmåede bytte; imidlertid, jeg havde intet valg; jeg anvendte al anstrengelse og sad snart på min møllerende. Her åndede jeg dybt ind, og gjorde mig løs fra skøjterne, som jeg mekanisk stak i trøjelommen. Derfra gjorde jeg mig ikke vejen lang over broen og til bakken. Hidtil havde kun én tanke besjælet mig: den at redde mit liv. Nu var det reddet, og mægtigt strømmede andre tanker frem. Dog, jeg vil ikke gøre noget forsøg på atter at fremmane dette virvar af afsky, hævnlyst, medlidenhed, mistanke og skinsyge.

Det er mærkværdigt, hvorledes Deres breve giver mig tråden til min fortælling. Rigtigt, min kære frøken! "De sad der i fortrolig samtale" (han, den hykleriske morder, og hun, den uskyldige, fredsomme kvinde); "drengene stillede sig hen til dem;" Halvard var fræk nok til at tage sin nys myrdede broders barn på de arme, der en halv time forhen havde gjort ham faderløs; "Kristine vuggede Hans på sit skød." – Gud! Forestil Dem dette syn af en huslig, kærlig rolighed, foran den muntert blussende kamin, dette syn optaget af den blege, skælvende, næppe reddede mand, der lægger sin pande til ruden! O, i dette øjeblik kan jeg genkalde mig den helvedsmerte, som jeg følte. Tilintetgjort følte jeg mig, tilintetgjort med det sidste glimt af tro til Kristine. Hun sad der hos morderen, tilfreds, venlig, fortrolig, at hun elskede ham, at jeg var bragt af vejen til begges lykke – – Undskyld mig, frøken! jeg har snarere skrevet for meget end for lidet. Nu må jeg afsky min mistanke; og jeg fornærmer den ædleste af kvinder ved selv historisk at gentage

den. – Halvard så op og hans øje mødte mit vildt stirrende blik. Hans udråb og den derpå følgende larm i huset bragte mig til en vis kold, beregnende besindelse. Jeg ilede op på et afsides værelse, hvor jeg havde mit linned og øvrige tøj, rask klædte jeg mig af, fremtog af et skab en krukke af Kristines helgåede juleøl og tømte det meste af dens indhold, og iførte mig nu, foruden nogle henkastede slidte klædningsstykker, en tyk kavaj, som Nissegaard havde ladet ligge efter sig, da han just var kommet over en pels. På denne måde ville jeg undgå at efterlade spor af, at jeg var vendt tilbage. Thi uden at behøve længere betænkningstid havde jeg grebet og fastholdt den beslutning, som jeg ufortøvet iværksatte. Til forsvar for mit bedre jeg, kan jeg forsikre Dem, at jeg kun i mit livs mest galdefulde øjeblik, foran ruden, mistænkte Kristine for at være Halvards medskyldige. Men at hun foretrak ham for mig, det havde jeg nu så vist i hovedet.

Fra mit kammer kunne jeg iagttage Kristines virksomhed og folkenes travlhed. Faklerne flammede hen over isen, da jeg skred frem på den ubefærdede skovvej, langs med elven nedenfor fossen. Jeg vidste meget vel, at elven var islagt en halv fjerdingvej længere nede, og at den derfra lå sikker lige til det sidste betydelige vandfald. Nu måtte skøjterne frem, og da gik det afsted med den ilsomhed og kraft, fortvivlelse kan bevirke. Træt og svedt standsede jeg langt ude på natten ved en hytte, hvor jeg så ildslys. Efter nogle timers hvile skød jeg atter afsted. Jeg havde tilstrækkeligt forsynet mig med penge, og fra nu af var jeg sikker på ikke at blive kendt.

Tillad mig at overspringe en hverdagsrejse og den derpå følgende række af ganske almindelige tilfælde. Jeg drog til

Jylland og opsøgte i Aarhus min ven Nissegaard, der blev lige så glad som forbavset ved at se mig indenfor sine døre så kort efter, at han havde forladt mig i mine bjerghaller. I forbigående være det mig tilladt at forsikre Dem, at denne stakkels "misogyn" ikke var så slem, som De har tegnet ham, kære frøken. Han havde en gang et varmt hjerte og delte det med et fruentimmer, som netop besad så mange af Deres elskværdige egenskaber, at hendes mangel på de øvrige og vigtigste gjorde ham ulykkelig. I øvrigt var han redelig og virksom og begejstret for idealer. Denne begejstring gjorde ham til et ædelt menneske, men også til et ulykkeligt.

Uden at meddele min ven hin Halvards skurkestreg, der havde bragt mig til at fatte en så besynderlig beslutning, som den, at opgive navn, ejendom, familie og leve op i en ny virkekreds, fandt dog min plan bifald hos manden, der slet ikke havde fundet sig i mine omgivelser i Norge. Han antog mig straks som sin handelskompagnon og efterlod mig ved sin død for et par år siden en ikke ubetydelig formue.

Her, min ærede veninde, har De det manglende stykke af Skrubstad-mandens, om ikke interessante så dog ualmindelige, livsbane. Et skønt håb for fremtiden glimter mig i møde. Deres indflydelse på min elskede Kristine betrygger mig dette håbs opfyldelse.

Min broderlige hilsen til Deres brave Flack! Mine varmeste ønsker for Deres, som jeg tror, nært forestående forening med ham! Mine venligste og forbindtligste hilsener til den brave hr. Reesen, hans værdige ægtefælle og håbefulde børn!

Med uskrømtet følelse af hengivenhed og ærbødighed undertegner jeg mig

Deres evigt forbundne ven.

P.S. Vedlagte solitaire vil De ikke afslå at bære til erindring om den mand, der i Dem skuer sin og sin families hulde skytsånd.

Om "Mordet på maskinbygger Roolfsen" etc.

Forfatter: Maurits Hansen (1794-1842).
Org.udgaver:

Mordet paa maskinbygger Roolfsen – en kriminalanekdote fra Kongsberg, i *Norske Læsefrugter*, 1840.

Jutulskoppen – en norsk kriminalfortælling, i dagbladet *Den Constitutionelle*, 1836.

Denne udgave baseret på: *Maurits Hansens Noveller og Fortællinger*, efter Forfatterens Død samlede og ordnede af C. N. Schwach, bd. 6. Christian Tønsbergs Forlag, Christiania 1856.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter Thomas Fearnley (1802-1842): *Labrofossen ved Kongsberg* (1837) Original i Nasjonalmuseet Oslo.

ISBN 978-87-7628-020-8
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-244-9

www.ebib1800.dk

